

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Mgr. Stanislav Dunaj

**Zabezpečení osob zdravotně postižených
a jejich podpora**

Welfare of people with disabilities and their protection

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník : doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

Katedra Pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 30. září 2020

Rád bych zde poděkoval doc. JUDr. Martinovi Štefkovi, Ph.D. za poskytnutí konzultací k dané problematice, dále pracovníkům odboru sociálních věcí Magistrátu města Ústí nad Labem, pracovníkům krajské pobočky Úřadu práce České republiky na kontaktních pracovištích v Ústí nad Labem a v Teplicích v Čechách, pracovníkům Okresní správy sociálního zabezpečení v Ústí nad Labem, kteří mi poskytly cenné informace pro poskytování pomoci osobám se zdravotním postižením v oblasti sociálního zabezpečení.

V neposlední řadě bych rád poděkoval i samotným osobám se zdravotním postižením, se kterými jsem i nadále v kontaktu a poskytuji jim pomoc právě při styku s úřady. Některé jejich životní příběhy jsou mi inspirací při zvládnání vlastních zdravotních problémů.

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny, a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 192.862 znaků včetně mezer.

V Praze 5. října 2020

.....
Mgr. Stanislav Dunaj

OBSAH

1. Úvod	1
2. Zabezpečení v důchodovém pojištění	4
2.1 Základní pojmy	4
2.1.1 Dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav	4
2.1.2 Pracovní úraz	5
2.1.3 Nemoc z povolání	5
2.2 Invalidní důchod	6
2.2.1 Podmínky nároku na invalidní důchod	6
2.2.2 Výše invalidního důchodu	9
2.2.3 Nárok na invalidní důchod a jeho výplatu	12
2.2.4 Přejít nároku na invalidní důchod	13
2.2.5 Souběh nároků na důchod a jeho výplatu	14
2.2.6 Vyplácení důchodu a změna jeho výše	16
2.2.7 Jednorázový příspěvek důchodci v roce 2016	20
2.2.8 Přeměna důchodu invalidního na starobní	20
2.3 Řízení o invalidním důchodu	23
2.3.1 Průběh řízení v 1. stupni	23
2.3.1.1 Zahájení řízení	24
2.3.1.2 Posuzování zdravotního stavu	26
2.3.1.3 Rozhodnutí	27
2.3.2 Námitkové řízení	28
2.3.3 Správní žaloba	30
3. Dávky pro osoby zdravotně postižené	31
3.1 Peněžité dávky pro osoby zdravotně postižené	31
3.1.1 Příspěvek na mobilitu	32
3.1.1.1 Výše dávky a srovnání s dřívější úpravou	32
3.1.1.2 Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu	33
3.1.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku	35
3.1.2.1 Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku	36
3.1.2.2 Stanovení výše příspěvku na zvláštní pomůcku.....	40

3.1.2.3	Limity při stanovování výše příspěvku na zvláštní pomůcku	44
3.1.2.4	Povinnost vrátit příspěvek	45
3.1.3	Nárok na dávku a její výplatu a výplata	48
3.1.3.1	Změna nároku na dávku a její výplatu	49
3.1.3.2	Zánik nároku na dávku a její výplatu.....	50
3.1.3.3	Přechod nároku na dávku a její výplatu	50
3.1.4	Řízení o příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku	51
3.2	Další benefity pro osoby zdravotně postižené	52
3.2.1	Průkaz osoby se zdravotním postižením	52
3.2.1.1	Průkaz TP	53
3.2.1.2	Průkaz ZTP	53
3.2.1.3	Průkaz ZTP/P	54
3.2.1.4	Řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením	56
3.2.2	Parkovací průkaz pro osoby se zdravotním postižením	57
3.2.3	Vybrané benefity držitelů průkazu osob se zdravotním postižením	59
3.2.3.1	Osvobození od místních poplatků	59
3.2.3.2	Osvobození od správních poplatků	60
3.2.3.3	Osvobození od daně z nemovitých věcí	62
3.2.3.4	Osvobození od zpoplatnění za užívání pozemní komunikace	62
4.	Dávky sociální péče – příspěvek na péči	63
4.1	Podmínky nároku na příspěvek na péči	64
4.1.1	Oprávněná osoba	64
4.1.2	Stanovení stupně závislosti	65
4.1.3	Posuzované základní životní potřeby	67
4.1.4	Stupně závislosti osoby na pomoci jiné fyzické osoby	70
4.1.5	Výše příspěvku na péči a jeho navýšení	71
4.1.5.1	Výše příspěvku na péči pro osoby starší osmnácti let ..	71

4.1.5.2	Výše příspěvku na péči pro osoby do osmnácti let	72
4.1.5.3	Zvýšení příspěvku na péči	72
4.2	Nárok na příspěvek na péči a jeho výplatu	73
4.2.1	Vznik, změna a zánik nároku na příspěvek na péči a jeho výplatu	74
4.2.2	Přechod nároku na příspěvek na péči a jeho výplatu	74
4.2.3	Výplata příspěvku na péči	76
4.3	Řízení o příspěvku na péči	77
4.3.1	Zahájení řízení	77
4.3.2	Průběh řízení	78
5.	Podpora zaměstnávání osob zdravotně postižených	81
5.1	Osoba zdravotně postižená	81
5.2	Pracovní rehabilitace	82
5.3	Povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením ..	85
5.4	Podpora zaměstnavatele při zaměstnávání osob zdravotně postižených	87
5.5	Chráněný trh práce	87
5.5.1	Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením	88
5.5.2	Příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením	89
5.5.3	Podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce	90
5.5.3.1	Dohoda o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce.....	90
5.5.3.2	Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce.....	93
5.5.3.3	Řízení o příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením.....	96

6. Další výhody pro osoby zdravotně postižené	
a jejich zaměstnavatele.....	98
6.1 Daňové výhody po osoby zdravotně postižené.....	98
6.2 Daňové výhody pro zaměstnavatele osob se zdravotním postižením.....	100
6.3 Výhody pro zdravotně postižené osoby v oblasti zdravotního a sociálního pojištění	101
6.3.1 Zdravotní pojištění	101
6.3.2 Sociální pojištění	103
7. Závěr	104
Seznam použitých zdrojů	111
Abstrakt v ČJ	113
Abstrakt v AJ	115
Přílohy	

Použité zkratky

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
Sb.	Sbírka zákonů
ZDuchPoj	zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném a účinném znění
ZoZ	zákon č. 424/2000 Sb., o zaměstnanosti, v platném a účinném znění
ZoOPSZ	zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném a účinném znění
ZPDOZP	zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením v platném a účinném znění
ZoSS	zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném a účinném znění
ZDP	zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, v platném a účinném znění
TP	těžce postižený
ZTP	zvláště těžce postižený
ZTP/P	zvláště těžce postižený s potřebou průvodce

1. Úvod

Téma rigorózní práce jsem sem si vybral s ohledem na vývoj změn pracovní způsobilosti po zranění, které si u mé osoby vyžádalo dlouholetou rehabilitaci na pracovním trhu. Popisuji zde základní systémy sociálního zabezpečení, jejichž účelem je osoby se zdravotním postižením zabezpečit, rehabilitovat, případně zařadit zpět do pracovního procesu tak, aby mohl být využit zbytek jejich pracovního potenciálu proti stavu, když by byly bez zdravotního omezení. Osobně jsem postupně v průběhu několika let úspěšně prošel systémem sociálního zabezpečení v oblasti invalidních důchodů, v oblasti zaměstnanosti a následně pracovní rehabilitace zvyšováním a změnou kvalifikace dosažením vyššího stupně vzdělání v jiném oboru odpovídající mým zbytkovým procentům pracovní schopnosti. Nicméně k pracovní rehabilitaci docházelo průběžně pouze za pomoci nejbližších rodinných příslušníků a přátel, bez kterých bych nebyl zdárně rehabilitován na pracovním trhu, a to i přesto, že existují zákonné normy k jejímu provádění. V průběhu studia na právnické fakultě jsem se musel při ztátě zaměstnání rozhodovat zda pokračovat v řádném studiu nebo být registrován na ÚP ČR z důvodu, že jsem byl dočasně bez zaměstnání, neboť tehdejší úprava neumožňovala být v evidenci ÚP ČR a zároveň studovat v denní formě studia, když právě to byla jediná možnost studia na právnické fakultě Univerzity Karlovy. Na základě této zkušenosti, a také díky působení a konzultacím na katedře pracovního práva a práva sociálního zabezpečení, nakonec došlo k úpravě tehdy platné a účinné legislativy s tím, že v dnešní době již nemůže dojít k situaci, kdy student, který řádně přispíval do systému sociálního zabezpečení srážkami ze mzdy nebo platu, je postaven před otázku zda studovat či přerušit studium v denní formě jenom proto, že nesmí být studentem denního studia jestliže chce být v evidenci uchazečů o práci na ÚP ČR, tak jako tomu bylo u mne.

Cílem této rigorózní práce je popsat a přiblížit systém zabezpečení osob se zdravotním postižením, vymežit a definovat používané termíny a pojmy, nastítnit problematická místa systému a navrhnout jejich odstranění a vyhodnotit způsob zabezpečení. Dále jsem do práce zahrnul i některé oblasti z jiných oborů práva jako je právo finanční a právo pracovní, neboť jsem názoru, že v uvedeném rozsahu splňují základní účel sociálního zabezpečení osob se zdravotním postižením.

V následující kapitole se věnuji důchodovému systému a zabezpečení pro osoby se zdravotním postižením. Definuji a popisuji zde některé termíny, které jsou společné pro celý systém sociálního zabezpečení, tedy nejen v důchodové oblasti. Popisuji podmínky pro vznik nároku na invalidní důchod a na jeho výplatu jakož i podmínky pro jeho trvání a zánik. Dále zde popisuji správní řízení a postup pro přiznání nároku na invalidní důchod a při jeho odebrání. Ve třetí kapitole potom zmiňuji systém dávek pro osoby zdravotně postižené a další výhody, které jsou jim poskytovány v souvislosti s postižením. Čtvrtá kapitola je zaměřena na příspěvek na péči o osobu závislou na péči jiné osoby, podmínky pro vznik změnu a zánik nároku, vymezení některých pojmů, zejména stupňů závislosti na péči jiné osoby. V páté kapitole se věnuji podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a to zejména aktivní podporou jejich zaměstnatelnosti. Popisuji systém a vytváření podmínek těmto osobám tak, aby byly schopny využít jejich zbytkový pracovní potenciál na trhu práce. To spočívá jednak ve spolupráci ÚP ČR s osobami se zdravotním postižením, jednak s potenciálními zaměstnavateli, zejména vytvářením vhodných podmínek pro jejich zaměstnávání. Šestou kapitolu jsem vymežil dalším výhodám pro osoby zdravotně postižené a jejich zaměstnavatele v oblasti zdravotního a sociálního pojištění, a v oblasti daňové. V sedmé a závěrečné kapitole potom hodnotím systém zabezpečení popsaný v předešlých kapitolách, sděluji své postřehy z praxe a navrhuji způsob pro zlepšení stavu při

zabezpečení pomoci osobám se zdravotním postižením, tak aby jejich práva byla uplatňována mnohem pružněji, než je tomu v současnosti.

Při zpracování rigorózní práce jsem vycházel z právních předpisů platných a účinných ke dni 30. září 2020 a z vlastní praxe při řešení pomoci osobám se zdravotním postižením.

2. Zabezpečení v důchodovém pojištění

2.1 Základní pojmy

Před tím než začnu rozebírat důchod pro osoby zdravotně znevýhodněné, popíšu nejprve základní pojmy důchodového pojištění, které jsou vymezeny v právních normách sociálního zabezpečení, zejména v zákoně o důchodovém pojištění při vymezení podmínek nutných pro vznik nároku na invalidní důchod a na jeho výplatu. Obsah těchto pojmů není v systému práva vždy totožný, a proto jsou v příslušných zákonech přesně vymezeny. Mezi základní pojmy důležité pro posuzování invalidity, nároku na dávku důchodového pojištění a její výplatu řadím takové, které jsou pro danou tematiku invalidních důchodů stěžejní, tj. dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav, pracovní úraz či nemoc z povolání.

2.1.1 Dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav

Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je považován takový zdravotní stav pojištěnce, který omezuje jeho tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti významné pro zachování jeho pracovní schopnosti, jestliže tento zdravotní stav trvá déle než jeden rok, nebo podle nejnovějších poznatků lékařské vědy lze předpokládat, že bude trvat déle než jeden rok.¹

Byl-li pojištěnec v zaměstnaneckém poměru zakládajícím účast na nemocenském pojištění, případně v ochranné lhůtě² po jeho ukončení, pak je zpravidla nejprve po dobu dvanácti měsíců v pracovní neschopnosti a pobírá dávku nemocenského, následně po uplynutí podpůrní doby je na základě žádosti pojištěnce o prodloužení výplaty nemocenského posuzován jeho zdravotní stav, zda lze očekávat v krátké době, nejdéle do tři sta padesáti dnů, opětovné nabytí jeho pracovní schopnosti, a to i jiné než dosavadní. Pokud posudkový lékař

¹ §26 ZduchPoj

² §15 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném a účinném znění

dojde k závěru, že nelze očekávat nabytí pracovní schopnosti v krátké době, pak takové posouzení může být podkladem pro uznání zdravotního stavu pojištěnce jako dlouhodobě nepříznivého.

2.1.2 Pracovní úraz

Pracovní úraz je právní skutečností, která má v určitých případech za následek, že pro vznik nároku pojištěnce na invalidní důchod není vyžadována jinak potřebná doba pojištění. Zákon o důchodovém pojištění vymezuje, že pracovním úrazem se rozumí takový úraz, který utrpěl pojištěnec při činnosti zakládající účast na důchodovém pojištění, a který se za pracovní nebo služební považuje podle pracovněprávních předpisů³ nebo předpisů upravujících služební poměry⁴ platných v době vzniku invalidity jeho následkem.

Zákon o důchodovém pojištění považuje za pracovní úraz rovněž takový úraz, který pojištěnec utrpěl při přípravě k obraně ČR, v rámci civilní služby nebo při výkonu služby v ozbrojených silách ČR, pokud se nejedná o vojáka z povolání nebo vojáka v další službě. Odkazuje tedy na úpravu v příslušných pracovněprávních a služebních předpisech.

Zákoník práce dále stanoví, že zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu vzniklou pracovním úrazem, jestliže tato škoda vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s jejich plněním.

2.1.3 Nemoc z povolání

Stejně tak jako u pracovních úrazů platí i pro nemoci z povolání v oblasti důchodového pojištění stejná ustanovení a vyplývají z nich tytéž nároky, které plynou z pracovních úrazů. Zvláštní právní předpis stanoví, které nemoci se považují za nemoci z povolání.⁵

3 zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném a účinném znění

4 Např. zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, v platném a účinném znění

5 Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví nemoci z povolání

Seznam nemocí z povolání je obsažen v příloze č. 1 Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., které vymezuje nemoci z povolání jako nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Nemocí z povolání se rozumí též akutní otrava vznikající nepříznivým působením chemických látek.

Postup při uznávání nemocí z povolání upravuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 342/1997 Sb., která v příloze obsahuje seznam zdravotnických zařízení příslušných pro uznávání nemocí z povolání.

2.2 Invalidní důchod

Invalidní důchod je jednou z dávek ze systému důchodového pojištění, jejíž účelem je pojištenci částečně kompenzovat ztrátu na možném příjmu, který mu může ujít v souvislosti se vznikem invalidity. Oproti dřívější úpravě je v zákoně o důchodovém pojištění již jen jedna taková dávka, která je posléze členěna podle stupně invalidity do tří kategorií podle procentní míry poklesu pracovní schopnosti. Nicméně v občanské společnosti nadále trvá rozlišování na částečný a plný invalidní důchod. Toto rozlišení však již nemá oporu v zákoně.

Invalidní důchod je stejně jako všechny dávky důchodového pojištění dávkou nárokovou a nárok na něj vzniká již samotným splněním zákonem stanovených podmínek.

2.2.1 Podmínky nároku na invalidní důchod

Vznik nároku na invalidní důchod je vázán na splnění podmínek stanovených zákonem. Pro vznik nároku na dávku musí být splněny všechny podmínky kumulativně. Jsou-li všechny podmínky splněny, pak ke dni splnění poslední z nich, vzniká nárok na invalidní důchod. Nárok na invalidní důchod trvá po celou dobu, po kterou jsou splněny všechny

podmínky pro jeho vznik. Nárok na invalidní důchod nemůže být promlčen a ani nemůže dojít k jeho prekluzi.

První podmínkou je, že pojištěnec nedosáhl věku šedesát pět let, nebo důchodového věku, je-li vyšší než šedesát pět let. Toto omezení věkem pojištěnce souvisí se zákonným vymezením automatické přeměny invalidního důchodu na starobní důchod, který podrobněji popisují v kapitole 2.2.7.

Druhou podmínkou je, že se pojištěnec stal invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínku nároku na starobní důchod⁶, případně byl-li přiznán starobní důchod před dosažením důchodového věku.

Pro posouzení vzniku invalidity jsou důležité především takové skutečnosti, kdy u pojištěnce z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %. Přitom jsou zákonem vymezeny tři stupně invalidity podle míry poklesu. První stupeň invalidity nastává, je-li pokles pracovní schopnosti v rozmezí od 35 % do 49 %, druhý stupeň invalidity v rozmezí od 50 % do 69 %, a konečně třetí stupeň invalidity, jestliže míra poklesu činí 70 % a více. V laické veřejnosti je první a druhý stupeň invalidity nesprávně označován jako částečný invalidní důchod, a třetí stupeň pak jako plný invalidní důchod. Toto označení vychází z dřívější právní úpavy, která dnes již nemá oporu v zákoně. Nicméně se jedná o vžitý pojem, který je obecně přijímán.

Pracovní schopností se rozumí schopnost pojištěnce vykonávat výdělečnou činnost, která odpovídá jeho tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem a předchozím výdělečným činnostem. Pokles pracovní schopnosti je pak zákonem definován jako pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku omezení tělesných, smyslových a duševních schopností ve srovnání se stavem, který byl u pojištěnce před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu⁷.

6 Příloha k ZDuchPoj – tabulka k dosažení důchodového věku dle data narození

7 §39 odst. 3 ZDuchPoj

Pokles pracovní schopnosti určí na základě posouzení zdravotního stavu pojištěnce posudkový lékař Okresní správy sociálního zabezpečení (v Praze je to Pražská správa sociálního zabezpečení). Při posuzování posudkový lékař vychází z doložených lékařských nálezů, zpráv a vyšetření, přitom bere v úvahu i další skutečnosti ovlivňující pokles schopnosti pojištěnce být nadále výdělečně činným. Součástí lékařského posudku je tak zjištění zda jde o zdravotní postižení⁸, které trvale ovlivňuje pojištěncovu pracovní schopnost, zda je jeho zdravotní stav stabilizován⁹, zda a jak je adaptován¹⁰ na své zdravotní postižení, jestli je schopen rekvalifikace¹¹ na jiný druh pracovní činnosti než dosud vykonával. Dále obsahuje možnost využití zbývajících potenciálů zachované pracovní schopnosti v případě poklesu pracovní schopnosti v rozmezí od 35 % do 69 %¹². Pokud je pokles pracovní schopnosti o 70 % a více, pak posudek obsahuje i posouzení zda je ještě schopen výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek¹³. Náležitosti které musí posudek obsahovat jsou uvedeny v §7 vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity. Podrobnější výklad pak popisují v kapitole 2.3 Řízení o invalidním důchodu.

Vedle toho musí pojištěnec ještě splnit potřebnou dobu pojištění, která je nutná pro vznik nároku na invalidní důchod. Pojištěnec musí být účasten důchodového pojištění při dosažení určitého věku po určitou minimální dobu stanovenou v §40 odst. 1 ZDuchPoj. Tato minimální doba se pohybuje podle dosaženého věku pojištěnce v rozmezí do pěti let. Nejvyšší potřebná doba je vyžadována u pojištěnců starších dvaceti osmi let, a to nejméně pětiletá. Tato potřebná doba se zjišťuje za období před vznikem invalidity. Pokud se jedná o pojištěnce staršího než dvacet osm let pak z období posledních deseti let před jejím vznikem. Další hranicí je věk třicet osm let, kdy se u pojištěnců, kteří

8 §39 odst. č. 5 ZDuchPoj

9 §39 odst. 6 ZDuchPoj

10 §39 odst. 7 ZDuchPoj

11 §108 odst. 1 ZoZ

12 §5 vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity

13 §6 Vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity

dosáhnou tohoto věku, považuje potřebná doba za splněnou, jestliže činí deset let v posledních dvaceti letech před vznikem invalidity. Pokud pojištěnec ke dni vzniku invalidity nemá potřebnou dobu pojištění, pak to automaticky neznamená, že nemůže mít nárok na invalidní důchod. V následujících deseti letech od vzniku invalidity může kdykoli potřebnou dobu získat. Pokud je pojištěnec mladší dvaceti čtyř let a nesplňoval podmínku potřebné doby pojištění, pak tato doba činí dva roky. Do doby pojištění se počítají doby uvedené v § 40 odst. 3 ZduchPoj.

Ke vzniku nároku na invalidní důchod tak může dojít až splněním obou zákonných podmínek a nestačí že se osoba stala invalidní. Dle ustálené judikatury rozhodl v jednom z případů Krajský soud v Brně dne 29. dubna 2019 pod č. j. 34 Ad 4/2018-68, kdy posuzoval nárok na invalidní důchod pro invaliditu 3. stupně u osoby, která neměla potřebnou dobu pojištění pro vznik nároku.

„Pro vznik nároku na invalidní důchod pro invaliditu III. stupně podle § 38 a § 39 odst. 2 písm. c) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, nestačí, aby byla splněna pouze zdravotní podmínka, tedy pokles pracovní schopnosti o 70 %, ale musí být splněna rovněž podmínka získání potřebné doby pojištění ve smyslu § 40 citovaného zákona. Není-li splněna zákonná podmínka potřebné doby pojištění, pak nevznikl nárok na invalidní důchod, a to i přes zjištěnou invaliditu.“

Potřebná doba pojištění se ale nevyžaduje v případě, dojde-li ke vzniku invalidity následkem pracovního úrazu.

2.2.2 Výše invalidního důchodu

Invalidní důchod je pojistnou dávkou nárokovou, tzn. po splnění zákonných podmínek vzniká na tuto dávku nárok. Správní orgán tedy nemůže použít libovolně správního uvážení, protože je vázán pouze

tím, jestli byly splněny zákonné podmínky nároku či nikoli.

Invalidní důchod je stejně tak jako důchod starobní tvořen dvěma složkami – základní a procentní výměrou. Výše základní výměry byla v minulosti stanovena pevnou částkou. V zákoně však chyběla pravidla pro způsob jakým se dojde k její výši, což bylo po právu kritizováno jak opozičními politiky, tak odbornou veřejností. Nejčastějším argumentem bylo, že může docházet ke svévolnému snižování nebo navyšování této složky důchodu. Bez jakékoli podrobnější analýzy dopadu na stav veřejných financí, zejména v předvolebních dobách, bylo možné populisticky zvyšovat důchody. Proto s účinností od 1. ledna 2012 došlo ke změně právní úpravy ZDuchPoj, kde jsou stanovena pouze pravidla pro výpočet základní výměry bez uvedení konkrétní částky. Výše základní výměry byla stanovena jako 9% průměrné mzdy v národním hospodářství. Míra 9% byla zavedena právě k datu 1. ledna 2012 a byla stanovena s ohledem k tehdy pevné výměře pro rok 2011 ve výši 2230,- Kč. Toto řešení se dnes jeví jako prozíravé, neboť zavedlo automatickou změnu důchodu s ohledem na vývoj výše průměrné mzdy v národním hospodářství ČR. Tím se vlastně stala pevná složka pohyblivou, závislou na dalším vývoji ekonomiky. S účinností od 1. ledna 2019 byla míra pevné výměry zvýšena na 10 %. V roce 2020 odpovídá tato složka částce ve výši 3490,- Kč.

Procentní výměra je složkou zásluhovou, neboli složkou odvislou od účasti pojištěnce na důchodovém pojištění. Je závislá na přínosu pojištěnce pro důchodový systém a zohledňuje jeho individuální přínos na základě tzv. zásluhovosti. Platí zde do určité míry pravidlo, že čím více a čím déle pojištěnec do důchodového systému přispíval, tím vyšší je i jeho procentní výměra důchodu. ZDuchPoj maximální výši procentní výměry neuvádí, nicméně stanovuje minimální výši pevnou měsíční částkou, která pro rok 2020 činí 770,- Kč. Minimální výše invalidního důchodu je stanovena jako součet základní a minimální procentní výměry. Od lednové splátky v roce 2020 je stanovený minimální důchod ve výši 4260,- Kč.

Výše invalidního důchodu je tedy závislá hlavně na individuální procentní složce, která navíc závisí na stupni invalidity. Již bylo popsáno, že máme tři stupně invalidních důchodů, určené podle míry poklesu pracovní schopnosti. Ustanovení pro výpočet výše procentní výměry zde platí obdobně jako u starobního důchodu¹⁴. Výše procentní výměry činí za každý celý rok doby pojištění u prvního stupně 0,5 %, u druhého stupně 0,75 % a u třetího stupně 1,5 % výpočtového základu měsíčně.

Výpočtový základ je výsledkem složitého algoritmického postupu, kdy se úhrn měsíčních vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok násobí koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu a ze součtu takto vypočtených ročních vyměřovacích základů za rozhodné období¹⁵ se stanoví osobní vyměřovací základ jako jejich měsíční průměr. Při výpočtu se přihlíží k vyloučeným dobám. Takto vypočtený osobní vyměřovací základ se dále redukuje pomocí redukčních hranic, které jsou platné ke dni vzniku nároku na důchod¹⁶. Výsledkem celé matematické operace pak je výpočtový základ, ze kterého se vypočítává procentní složka invalidního důchodu podle jeho stupně.

V mimořádných případech, jako je vznik invalidity třetího stupně před dosažením osmnácti let věku, jsou speciální zákonná ustanovení o nároku na invalidní důchod, jestliže tato osoba dosáhla věku osmnácti let, má trvalý pobyt na území ČR a nezískala potřebnou dobu pojištění¹⁷. Přitom se za invaliditu třetího stupně považuje rovněž takové omezení smyslových, fyzických a duševních schopností, které nejenže ovlivňují snížení schopnosti výdělečné činnosti, ale i takové omezení v jehož důsledku není tato osoba schopna soustavné přípravy k pracovnímu uplatnění. V takovém mimořádném případě se neprovádí srovnání se stavem před vznikem dlouhodobě

14 §33 odst. 2 věta druhá a třetí a § 34 odst. 1 věta druhá ZDuchPoj

15 §18 ZDuchPoj

16 §2 Nařízení vlády č. 325/2016 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2015, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2015, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2017 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2017 a o zvýšení důchodů v roce 2017

17 §42 ZDuchPoj

nepříznivého zdravotního stavu. Výše procentní výměry je odlišná a činí 0,45 % všeobecného výpočtového základu. Podmínky a způsob výpočtu jsou blíže stanoveny v § 42 odst. 2 až 4 ZDuchPoj.

2.2.3 Nárok na invalidní důchod a jeho výplatu

Od pojmu nárok na invalidní důchod musíme odlišovat neméně důležitý pojem nárok na výplatu invalidního důchodu. ZDuchPoj tyto dva pojmy od sebe rozlišuje. Rozlišování má praktické dopady při uplatňování práva na výplatu invalidního důchodu.

Vznik nároku na invalidní důchod jsem již popsal v kapitole 2.2.1. Naproti tomu nárok na výplatu invalidního důchodu vzniká až po splnění dalších zákonem stanovených podmínek. Pojištěnec musí mít jednak nárok na invalidní důchod, jednak musí po vzniku nároku na invalidní důchod splnit podmínky pro jeho výplatu a uplatnit jej. Narozdíl od nároku na invalidní důchod, který vzniká ze zákona, musí tedy něco aktivně vykonat, aby mu byl nárok na výplatu invalidního důchodu přiznán. Pro vznik nároku na výplatu invalidního důchodu musí tedy podat na příslušném formuláři žádost o přiznání důchodu nebo žádost o jeho výplatu. Pobírání této dávky je právem pojištěnce, nikoli jeho povinností, proto svoji vůli pobírat invalidní důchod vyjádřuje podáním žádosti.

Narozdíl od nároku na invalidní důchod může uplynutím času dojít k prekluzi nároku na jeho výplatu. K prekluzi nároku na výplatu dochází nezávisle na vůli pojištěnce. Nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jeho části zaniká uplynutím pěti let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Tato lhůta neběží po dobu řízení o invalidním důchodu¹⁸, dále po dobu kdy nebyl osobě ustanoven opatrovník ačkoli ho musela mít. Lhůta rovněž neplyne pod dobu, po kterou trvalo řízení před soudem o neplatnosti skončení právního vztahu zakládající účast

¹⁸ Doba od podání žádosti o přiznání invalidního důchodu nebo jeho výplatu do doby právní moci rozhodnutí o žádosti. Do této doby se zahrnuje i řízení o žádosti před správním soudem.

na důchodovém pojištění¹⁹.

2.2.4 Přejed nároku na invalidní důchod

Nárok na důchod a nárok na jeho výplatu jsou dávkami, které jsou vázány na konkrétní fyzickou osobu, a proto je nelze postoupit ani dát do zástavy. Zákon popisuje situace, za kterých lze provádět srážky z invalidního důchodu. V prvním případě se jedná o možnost uzavřít dohodu o srážkách z důchodu, kterou lze uzavřít pouze pro pohledávky na výživném a na příspěvku na výživu a na úhradu přeplatku na důchodu, a to maximálně do výše, kterou lze srazit výkonem rozhodnutí. Pokud by dohoda obsahovala srážku vyšší než připouští zákon, pak by v této částce převyšující povolenou mez, byla takováto dohoda neplatná. Nicméně pokud by v průběhu času došlo k navýšení hranice pro možnost sražení výkonem rozhodnutí, pak by se posunula i mez pro neplatnost srážky přesahující novou výši stanovenou zákonem. Druhým případem je provádění výkonu rozhodnutí srážkami z důchodu. Tyto srážky jsou prováděny v souladu s ustanoveními zvláštního zákona o výkonu soudních rozhodnutí srážkami ze mzdy²⁰. Na rozdíl od prvního případu, jsou tyto srážky prováděny bez ohledu na vůli poživatele důchodu.

K přechodu nároku na výplatu invalidního důchodu však může dojít také za situace, kdy osoba mající nárok na důchod a jeho výplatu zemřela. Zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku na dávku důchodu, ale před tím než bylo o nároku rozhodnuto, pak do dalšího řízení vstupují a nabývají nárok na částky splatné do dne úmrtí postupně manžel/ka, děti a rodiče, pokud ke dni úmrtí žili se zemřelou osobou ve společné domácnosti²¹. U dětí mající nárok na sirotčí důchod po zemřelém se podmínka žití ve společné domácnosti nepožaduje. Pokud dávka byla již přede dnem úmrtí přiznána, pak se vyplatí

19 §11 odst. 2 věta třetí ZDuchPoj

20 §276 a násl. zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, v platném a účinném znění

21 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném a účinném znění

nevypáčené částky splatné do dne úmrtí členům rodiny podle pořadí a za podmínek uvedených v tomto odstavci.

Předmětem dědictví se nároky mohou stát pouze za předpokladu, že žádná osoba nesplňuje podmínky pro přechod nároku. Jinak se tyto nároky předmětem dědictví nestávají.

2.2.5 Souběh nároků na důchod a jeho výplatu

Při nároku na invalidní důchod může dojít k situaci, že osoba která má nárok na invalidní důchod, má vedle toho také nárok na další druh důchodu. Zákon na tyto situace pamatuje a upravuje jednak způsob určení typu vypláceného důchodu a jednak jeho výši pro následné vyplácení. Účelem důchodových dávek není to, aby si pojištěnec přilepšil ke svému příjmu, nýbrž to, aby se pojištěnec částečně nahradil ušlý příjem vzniklý poklesem jeho výdělečné schopnosti v důsledku vzniku invalidity. Při souběhu vlastně dochází ke kolizi nároků na důchod a na jeho výplatu. Zákon o důchodovém pojištění přesně stanoví, ve kterých případech může dojít k souběžnému vyplácení důchodů a kdy je tomu naopak. Vždy je rozlišováno, zda se jedná o souběh stejných druhů důchodů nebo zda se jedná o souběh různých typů. Vzhledem k tomu, že se v této práci zabývám pouze invalidním důchodem, tak zde budu popisovat souběh invalidního důchodu s jiným druhem důchodu, jako je starobní, vdovský, vdovecký nebo sirotčí důchod.

Jestliže jsou splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů stejného druhu nebo na výplatu starobního nebo invalidního důchodu, pak platí obecné pravidlo, že se vyplácí ten důchod, který je vyšší. Pokud však nastane situace, že výše důchodů jsou stejné, pak se vyplácí ten důchod, který si pojištěnec zvolí. V okamžiku kdy dojde k úpravě výplaty důchodů pro souběh nároků, zanikne ten nárok na důchod, který se nevypalácí. Pojištěnec může mít nárok na výplatu pouze jednoho přímého důchodu. Z toho existuje výjimka, která se týká

sirotčích důchodů z důvodu oboustranného osiření dítěte, kde osiřelé dítě má nárok na sirotčí důchod po každém z rodičů, resp. osvojitelů, případně po osobách, které převzali dítě do péče nahrazující péči rodičů.

V souvislosti se souběhem nároků na více důchodů je zapotřebí také zmínit, jak se v praxi postupuje při výpočtu výše jednotlivých důchodů a jak se vypočítává částka za použití pravidel pro jejich souběh. Platí zde základní pravidlo, že výše každého vypočteného důchodu se zaokrouhlí zvlášť tím způsobem, že se zaokrouhlí základní výměra důchodu na celé desetikoruny nahoru a procentní výměra důchodu na celé koruny nahoru²². Výše důchodu vypočtená a zaokrouhlená ke dni vzniku nároku má význam především pro jeho následné zvyšování. Při úpravě důchodů pro souběh se vychází z takto zaokrouhlených částek jednotlivých důchodů. Rovněž výše takto upravených důchodů v souběhu se zaokrouhluje směrem nahoru na celé koruny. V jaké výši je základní výměra a v jaké procentní výměra důchodu, jsem popsal v kapitole 2.2.2.

V této práci se věnuji zabezpečení osob se zdravotním postižením, a proto zmíním pouze příklady souběhů mezi nároky na invalidní důchod a důchody pozůstalostní. U osob se zdravotním postižením nejčastěji dochází k souběhu důchodů invalidního a vdovského, případně vdoveckého, v okamžiku úmrtí jednoho z manželů za splnění podmínek pro vznik nároku na vdovský důchod, jestliže druhý z manželů pobírá invalidní důchod. Podmínky pro vznik a trvání nároku na vdovský důchod jsou stanoveny v §49 a §50 ZDuchPoj.

Méně často pak dochází k souběhu invalidního důchodu se sirotčím důchodem, a ještě méně pak současně s vdovským, resp. vdoveckým důchodem. Je to také dáno tím, že se za nezaopatřené dítě může, za splnění dalších zákonných podmínek, považovat osoba nejdéle do dosažení věku dvaceti šesti let²³, přičemž nárok na invalidní

22 §60 ve spojení s §54 odst. 3 ZDuchPoj

23 §20 odst. 4,5 ZDuchPoj

důchod může vzniknout nejdříve dosažením věku osmnácti let. Třetí případ souběhu důchodů je pak spíše výjimkou, kdy navíc u osiřelého nezaopatřeného dítěte s nárokem na invalidní a sirotčí důchod vznikne nárok na vdovský důchod v důsledku úmrtí jeho manžela, resp. manželky. Jako příklad bych uvedl studenta vysoké školy denního studia ve věku dvacet čtyři let, který má nárok na invalidní důchod, jeden z rodičů již nežije, za situace kdy mu zemřela manželka. Pokud student splňuje podmínky pro vznik nároku na sirotčí důchod po zemřelém rodiči a na vdovský důchod po zemřelé manželce, potom dojde k souběhu těchto tří důchodů.

2.2.6 Vyplácení důchodů a změna jeho výše

Aby mohlo dojít k transferu důchodu k osobě, která uplatnila nárok na jeho výplatu, musí být zákonem nebo na jeho základě stanoveno komu a jakým způsobem bude důchod vyplácen. V ZDuchPoj v §64 a následující, je popsáno kdo může být příjemcem důchodu, v jaké formě a kdy se důchody vyplácejí. Příjemcem důchodu tak může být oprávněná osoba nebo její zákonný zástupce, případně opatrovník. Oprávněnou osobou je ta osoba, která splnila podmínky nároku na důchod. Pokud tato osoba nemá způsobilost k právním úkonům v důchodovém pojištění, zákon o důchodovém pojištění stanoví, že musí být zastoupena zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Vzhledem k tomu, že v této práci popisují zajištění osob se zdravotním postižením, a tato kapitola je zaměřena na invalidní důchod, nepřipadá zákonný zástupce v úvahu, protože invalidní důchod může být nárokován a vyplácen nejdříve po dosažení věku 18 let. V úvahu tedy připadá opatrovník osoby, která nemá způsobilost k právním úkonům v oblasti důchodového pojištění. Kdo a jakým způsobem se takové osobě ustanovuje opatrovníkem stanoveno v §465 a násl. zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník, v platném a účinném znění. Obecně je dáno, že soud opatrovníka osobě udělí, je-li to zapotřebí k ochraně

jejího zájmu, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Opatrovník musí vynakládat veškerou péči řádného hospodáře, pokud jsou mu zasílány částky důchodu oprávněného tak, aby oprávněný nebyl na svých právech krácen. Obdobně to platí i pro zvláštního příjemce, kterému jsou rovněž zasílány splátky důchodu. Zvláštní příjemce je další osobou, která může být příjemcem důchodu oprávněného. Kdo a jakým způsobem se jím může stát, je stanoveno v §118 dst. 1 písm. a) ZOPSZ. Rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce a dohled v tomto případě nevykonává soud, ale místně příslušný obecní úřad.

Všechny vyjmenované osoby odlišné od oprávněného jsou povinny dávku použít pouze ve prospěch oprávněného, případně ve prospěch osob, kterým je oprávněný povinen poskytovat výživu. Zvláštní příjemce je povinen na žádost obecního úřadu nebo oprávněného předložit v písemné formě do jednoho měsíce vyúčtování dávky, která mu byla vyplácena.

Důchody jsou vypláceny v hotovosti. Pokud si příjemce dávky požádá o vyplácení na účet příjemce vedený u banky v ČR, nebo pobočky na území ČR, případně spořitelního nebo úvěrového družstva, pak mu je zasílán na jím uvedený účet. Oprávněný má navíc možnost nechat si zasílat důchod na účet manželky, případně manžela. Žádost musí být podána na předepsaném tiskopise a ke dni podání žádosti musí mít příjemce k takovému účtu dispoziční právo, dále musí doložit souhlas manžela s tímto způsobem výplaty. Za zmínku stojí ještě jeden poznatek, kdy v době snahy snižovat náklady na výplatu důchodů vedly k tomu, že začal být upřednostňován způsob výplaty na bankovní účty. Pro plátce důchodu je to levnější a rychlejší způsob transferu prostředků k příjemci než hotovostní výplata. Od 1. ledna 2010 došlo k úpravě hrazení nákladů spojených s výplatou důchodu tak, že pokud bude požadována výplata důchodu v hotovosti pro přiznané nároky po 31. prosinci 2009, pak je oprávněný ten, kdo nese tyto náklady. Pokud byl oprávněnému přiznán důchod před 1. lednem 2010 a trvá mu nepřetržitě nárok na alespoň jeden důchod od 31. prosince 2009, pak

se tato povinnost na něj nevztahuje. Výši nákladů musí plátce důchodu vždy zveřejnit předem.

Invalidní důchod se nevyplácí v období výplaty nemocenského, poskytování náhrady mzdy, platu nebo odměny v době dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, pokud den vzniku invalidity spadá do této doby, jestliže jeho důsledkem je vyplácení nemocenského nebo poskytování náhrady mzdy, platu nebo odměny. Pokud došlo k invaliditě v důsledku pracovního úrazu nebo onemocnění, pak není důchod vyplácen dříve než po skončení služby, při které k tomuto úrazu nebo onemocnění došlo.

K výplatám důchodů prováděných Českou správou sociálního zabezpečení dochází vždy v sudé dny 2. - 24. dne v měsíci. Jestliže výplatní den připadne na sobotu, vyplácí se předchozí pracovní den, pokud připadne na neděli, vyplácí se v následující pracovní den. Důchody jsou vypláceny v národní měně, tedy v českých korunách.

Ke změně výše vypláceného důchodu může dojít v průběhu času. Jsou stanovena obecná pravidla pro úpravu důchodů, kdy hlavním účelem takových pravidel je zachovat reálnou hodnotu výše důchodu v čase, aby nedocházelo k poklesu životní úrovně oprávněných osob proti ostatnímu obyvatelstvu. Vyplácené důchody se zvyšují v závislosti na růstu indexu spotřebních cen²⁴ a růstu mezd. Vypláceným důchodem je takový důchod, který byl přiznán ode dne spadajícího do období přede dnem, kdy dochází k jeho zvýšení. Základní a procentní míra vypláceného důchodu se pravidelně zvyšuje od splátky splatné v lednu. Mimo to může dojít i ke zvýšení vypláceného důchodu i v mimořádném termínu mimo pravidelný termín v případě, že růst indexu spotřebitelských cen dosáhne 5 % v období pro zjišťování růstu cen stanoveného pro mimořádný termín. Tím je období od měsíce následujícího po posledním měsíci pro zjišťování růstu indexu spotřebitelských cen, který byl použit pro poslední zvyšování vypláceného důchodu. Posledním měsícem mimořádného období

24 §67 odst 6 ZDuchPoj

pro zjišťování růstu cen je kalendářní měsíc, ve kterém došlo k růstu cen alespoň 5 %. Vyjímkou jsou měsíce červenec a srpen, kdy období pro zjišťování růstu cen pro pravidelné zvýšení vyplácených důchodů končí měsícem červen. V tom případě nedochází k mimořádnému zvýšení vyplácených důchodů a toto navýšení růstu cen se zohlední do pravidelného navýšení vypláceného důchodu a posledním měsícem pro zjišťování růstu cen se stane místo června právě ten kalendářní měsíc, ve kterém dosáhne růst cen alespoň 5 %. Je to dáno tím, že vláda stanoví prováděcím právním předpisem do 30. září kalendářního roku, který předchází o jeden kalendářní rok roku do něhož spadá pravidelný termín pro zvýšení vyplácených důchodů.²⁵ Jde-li o zvýšení důchodů v mimořádném termínu, potom vláda musí vydat prováděcí právní předpis do padesáti dnů od posledního dne kalendářního měsíce kdy došlo k růstu cen alespoň o 5 %.

Základní výměry vyplácených důchodů se zvyšují v závislosti na výši průměrné mzdy v národním hospodářství a činí 10 % z její hodnoty, přičemž se zaokrouhlí na celé desetikoruny směrem nahoru. Průměrná mzda pro období vyplácených důchodů od 1. ledna 2020 je stanovena jako součin všeobecného vyměřovacího základu vyhlášeného za rok 2018 a přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2018. V daném případě je výše základní výměry pro období od 1. ledna 2020 rovna 3490,- Kč²⁶. Procentní výměry vyplácených důchodů se zvyšují v pravidelném termínu o tolik procent zaokrouhlených na jedno desetinné místo nahoru tak, aby součet zvýšení základní a procentní složky průměrného starobního důchodu odpovídal výši součtu růstu indexu spotřebitelských cen a jedné třetiny růstu reálné mzdy zaokrouhlené na jedno desetinné místo. Vláda měla v úmyslu upravit tento součet v části růstu reálných mezd, kdy chtěla zvyšovat nikoli v souvislosti s jednou třetinou růstu reálných mezd, nýbrž s jednou polovinou. To se bohužel do konce jejího volebního období nepovedlo prosadit a je otázkou jestli se současná

²⁵ pro splátku důchodu od 1. ledna 2017 je rozhodné období od 1. července 2015 do 30. června 2016

²⁶ Výpočet : $9\% \text{ z } (27.156 \times 1,0396) = 2.540,82 \text{ Kč}$, po zaokrouhlení na desetikoruny nahoru 2.550,- Kč

vláda chce takovou úpravou navyšování důchodů zabývat. Nicméně došlo alespoň k takové úpravě, že nově lze navýšit procentní výměru o tolik procent až do výše 2,7 %, pokud by u průměrného starobního důchodu v úhrnu zvýšení základní a procentní složky důchodu nedošlo k navýšení o 2,7 %.

2.2.7 Jednorázový příspěvek důchodci v roce 2016

Dne 28. prosince 2015 byl vyhlášen zákon č. 381/2015 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci, kdy vláda reagovala na dlouho trvající snižující se reálnou hodnotu výše důchodů, a formou zákona se zvýšil příjem všem důchodcům bez rozdílu jednorázově o 1200,- Kč, jestliže jim byl přiznán důchod za období ode dne, předcházejícího 1. lednu 2016, a jestliže měl nárok na jeho výplatu. Nárok měl při souběhu důchodů důchodce pouze jednou. Příspěvek se vyplácel bez žádosti automaticky, kdy náklady spojené s jeho výplatou nesl plátce důchodu. Nárok na jednorázový příspěvek zanikl, pokud k 31. prosinci 2016 o něj nebylo zažádáno, nebo pokud nebyla podána ve stejném termínu žádost o důchod, k němuž by příspěvek náležel.

2.2.8 Přeměna důchodu invalidního na starobní

V předchozích kapitolách jsem popsal, kdy vznikne nárok na invalidní důchod a na jeho výplatu. Z uvedeného je rovněž patrné, že k zániku nároku dochází, jestliže osoba, která má nárok na invalidní důchod, přestane splňovat některou z podmínek nároku. Jinou otázkou je, zda může uplynutím času dojít k zániku nároku jako takového. Obecně je dáno, že nárok na invalidní důchod nezaniká uplynutím času. Nicméně z tohoto obecného ustanovení²⁷ je jedna speciální výjimka právě pro invalidní důchod. Tou výjimkou je dosažení hranice věku 65 let, případně hranice důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší

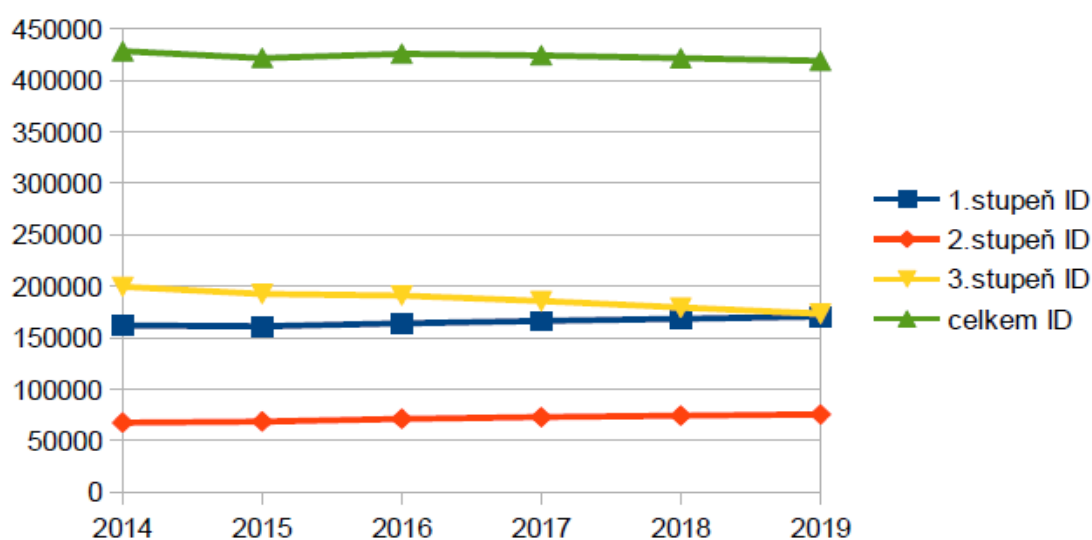
²⁷ §55 odst. 1 ZDuchPoj

než 65 let. Dosažením této věkové hranice zaniká osobě nárok na invalidní důchod a vzniká jí nárok na starobní důchod. Dojde tak k automatické přeměně invalidního důchodu na starobní důchod. Starobní důchod pak náleží ve stejné výši jako náležel dosavadní důchod invalidní s tím, že není vyloučený postup pro výpočet výše starobního důchodu, jako kdyby k této přeměně nedošlo, pokud poživatel invalidního důchodu ke dni přeměny na starobní důchod splňoval všechny podmínky nároku na starobní důchod a výše důchodu je vyšší než výše dosavadního invalidního důchodu. Poživateli při porovnání výše náleží vyšší z obou důchodů. Na přeměněný starobní důchod se totiž při srovnání hledí jako na dosavadní invalidní důchod.

Před dosažením hranice 65 let věku a splněním podmínek pro nárok na starobní důchod si poživatel invalidního důchodu může požádat o změnu výplaty důchodu. Starobní důchod je mu pak vyplácen, jestliže je vyšší než důchod invalidní. Pokud jsou obě částky shodné, pak záleží na poživateli důchodu, který z důchodů si pro výplatu zvolí. Výplatou starobního důchodu zaniká nárok na důchod invalidní ke dni stanoveném v žádosti poživatele, nejdříve však ke dni nároku na starobní důchod. Jako příklad bych uvedl žádost poživatele invalidního důchodu narozeného 22. března 1951, kterou podal dne 25. června 2016, že chce vyplácet místo invalidního důchodu důchod starobní, a to ode dne 1. června 2015, přičemž podmínky nároku na starobní důchod splnil již 22. listopadu 2013 při dosažení důchodového věku 62 let a 8 měsíců. Starobní důchod mu tak bude vyplácen od 1. června 2015 s tím, že k témuž dni zanikl nárok na invalidní důchod. Výše invalidní důchodu k 1. červnu 2015 činila 13526,- Kč a vypočtený starobní důchod k témuž dni činil 18347,- Kč. Poživateli tak bude vyplácen ten z důchodů, který je vyšší. Rozdíl mezi výší důchodů za období výplat od 1. června 2015 do dne rozhodnutí bude poživateli doplacen zpětně. Na okraj bych rád podotknul, že poživateli nárok na invalidní důchod zanikl až od 1. června 2015, a nabízí se tedy otázka, zda si mohl znovu požádat o změnu invalidního

důchodu na důchod starobní ode dne 22. listopadu 2013, když právě v období od 22. listopadu 2013 do 31. května 2015 mu byl invalidní důchod vyplácen. Jsem toho názoru, že takto učinit mohl do 22. listopadu 2018 (nejpozději počátkem května 2020), neboť z časového hlediska pro zánik nároku na výplatu starobního důchodu by neuplynulo ještě pět let, aby nárok na výplatu některé ze splátek důchodu zanikl, a toto období nebylo pokryto původní žádostí. Nebyla by tedy zde překážka rei iudicate, tj. překážka věci rozhodnuté, a správní orgán by tak mohl ve věci rozhodnout.

Počet vyplácených invalidních důchodů k 31.12. daného roku

zdroj : Statistické ročenky ČSSZ 2014-2019

	1.stupeň ID	2.stupeň ID	3.stupeň ID	celkem ID
2014	161657	67264	199377	428298
2015	160884	68363	192408	421655
2016	163920	71031	190837	425788
2017	166077	72708	185457	424242
2018	168269	74110	179108	421487
2019	170341	75278	173364	418983

2.3 Řízení o invalidním důchodu

V předchozích kapitolách jsem popsal hmotněprávní podmínky pro vznik, trvání či zánik nároku na invalidní důchod. Tak jako v každém odvětví veřejného práva, i zde jsou zapotřebí procesněprávní předpisy k uplatnění hmotného práva na dávku důchodu, jejichž účelem je stanovit procesní postup při uplatňování nároku pojištěnce (případně dalších osob) na invalidní důchod, při rozhodování o nároku na invalidní důchod, při výplatě invalidního důchodu a v neposlední řadě i o opravných prostředcích proti rozhodnutím orgánů sociálního zabezpečení.

Základními právními předpisy upravující postup ve věcech uplatňování nároku na invalidní důchod a nároku na výplatu invalidního důchodu a změny výše výplaty důchodu, jsou ZoOPSZ a zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném a účinném znění, kterým se řídí správní řízení obecně. Správní řád je vůči ZoOPSZ v postavení *lex generalis*. To znamená, že jestliže ZoOPSZ nestanoví jinak, uplatní se ustanovení správního řádu.

2.3.1 Průběh řízení v 1. stupni

Řízení se ve věcech důchodového pojištění zahajuje na základě žádosti nebo z moci úřední. To v praxi znamená, že jsou tři skupiny řízení, které následně rozdělují podle způsobu možnosti zahájit řízení v dané věci.

První skupinu tvoří řízení ve věcech přiznání nároku na důchod a na jeho výplatu, které se zahajuje na základě žádosti podané oprávněnou osobou.

Druhou skupinu pak tvoří řízení, která se mohou zahájit jak na základě žádosti, tak z úřední povinnosti. Takovým řízením je řízení o změně poskytování nebo výše již přiznané dávky důchodového pojištění. Zde se rozhoduje o přiznání dříve odepřené dávky, o jejím

zvýšení, byla-li neprávem vyplácena v nižší částce, o odnětí dávky, o snížení její výše nebo o zastavení její výplaty.

Třetí skupinu tvoří řízení, která se zahajují z moci úřední. Do této skupiny patří řízení ve věci odejmutí invalidního důchodu nebo vrácení přeplatku na dávce důchodového pojištění na základě odpovědnosti příjemce přeplacené dávky nebo zaměstnavatele. Plátce důchodu má v tomto případě vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, případně na náhradu nesprávně vyplacené částky, pokud mu byl důchod vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce než mu náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel předpokládat, že mu byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce než mu náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že mu důchod nebo jeho část byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce než mu náležela.

Dalším řízením zahájeným z moci úřední je řízení o přeměně invalidního důchodu na starobní důchod podle § 61a ZDuchPoj. Výsledkem řízení je přeměna invalidního důchodu na důchod starobní.

2.3.1.1 Zahájení řízení

Řízení o žádosti je zahájeno dnem, kdy se oprávněný poprvé obrátil na příslušný orgán s žádostí o přiznání dávky, a v případě řízení vedeného z moci úřední dnem, kdy byl učiněn první úkon ve věci, oznámení o zahájení řízení se přitom účastníkovi zpravidla neoznamuje²⁸. Od tohoto okamžiku vzniká překážka litispendence, to znamená, že v téže věci nemůže probíhat jiné řízení.

Žádost o přiznání invalidního důchodu se sepisuje s občanem na předepsaném tiskopise u Okresní správy sociálního zabezpečení (v Praze u Pražské správy sociálního zabezpečení, v Brně pak u Městské správy sociálního zabezpečení, u příslušníků ozbrojených sil pak příslušný orgán ministerstva²⁹), jejíž místní příslušnost se řídí

²⁸ §85a odst. 1 ZoOPSZ

²⁹ §9 odst 2 písm. b bod 3. ZoOPSZ

místem trvalého pobytu občana, případně místem hlášeného pobytu v ČR, jedná-li se o cizince. Pokud vznikne nárok na invalidní důchod během výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby, případně výkonu zabezpečovací detence, pak tuto žádost sepisuje na předepsaných tiskopisech věznice nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence, ve kterých je občan umístěn. Takto sepsaná žádost musí být do osmi dnů ode dne sepsání předložena příslušné Okresní správě sociálního zabezpečení.

Příslušný orgán je povinen žádost o invalidní důchod sepsat i v případě, že má za to, že občan nesplňuje podmínky stanovené pro nárok na invalidní důchod nebo není-li žádost doložena potřebnými doklady. Zároveň musí informovat občana o výši nákladů na výplatu důchodu v hotovosti, pokud se na něj bude vztahovat povinnost hradit tyto náklady.

Za osoby, které ji vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohou samy podávat žádost o invalidní důchod, mohou s jejich souhlasem a na základě potvrzení lékaře o zdravotním stavu podat jejich rodinní příslušníci³⁰. Nejedná se zde o zastupování účastníka podle správního řádu, neboť účastník není zastoupen na základě plné moci, a ani se nejedná o zákonné zastoupení, protože zastoupený občan není omezen nebo zbaven způsobilosti k právním úkonům. Jedná se tak o speciální institut zastoupení v řízení ve věcech důchodového pojištění.

Žádost lze sepsat nejdříve čtyři měsíce přede dnem, od kterého občan žádá přiznání invalidního důchodu. Žadatel je povinen žádost podložit příslušnými doklady, které jsou uvedeny na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení.

30 §82 odst. 2 ZoOPSZ

2.3.1.2 Posuzování zdravotního stavu

Okresní správy sociálního zabezpečení posuzují zdravotní stav a pracovní schopnost žadatele nebo poživatele invalidního důchodu pro účely nároku na dávku invalidního důchodu a jeho výplatu. Za tím účelem posuzují invaliditu a změnu stupně invalidity. Rovněž provádějí posouzení zdravotního stavu osob, jejichž důchodové pojištění provádějí orgány Ministerstva obrany ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR. O posouzení zdravotního stavu a pracovní schopnosti vydávají posudek, který je jedním z podkladů v řízení o přiznání invalidního důchodu.

Posudek musí vycházet ze spolehlivého zjištění zdravotního stavu posuzované osoby a musí odpovídat posudkovým kritériím stanovených v obecně závazných právních předpisech. Při posuzování zdravotního stavu posudkový orgán vychází z lékařských zpráv a posudků vypracovaných ošetřujícími lékaři o zdravotním stavu, popřípadě výsledků funkčních vyšetření a přihlíží i k výsledku případného vlastního vyšetření posuzované osoby. Posudkový orgán může též posuzovanou osobu vyzvat, aby se podrobila vyšetření svého zdravotního stavu lékařem orgánu sociálního zabezpečení anebo vyšetření u určeného poskytovatele zdravotních služeb nebo poskytl jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku³¹. Výši procentní míry snížení pracovní schopnosti u posuzované osoby se posuzuje dle Vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity. Posudkový orgán může dolní hranici snížit a horní hranici zvýšit až o deset procentních bodů³², a to s ohledem na předchozí výdělečnou činnost. K tomu se ve svém rozhodnutí vyjádřil Nejvyšší správní soud v Brně 4. prosince 2013 pod č. j. 6 Ads 61/2013-34.

„Zvýšení horní hranice míry poklesu pracovní schopnosti žadatele o další procentní body (§ 3 odst. 2 vyhlášky č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti

³¹ <http://www.mpsv.cz/cs/8#ps>

³² §3 odst 1 vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity

posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity) by muselo být odůvodněno specifickými okolnostmi, jež v podřazení pod příslušný funkční rozsah postižení nemohly být zhodnoceny. Takové zvýšení umožňuje zejména individualizovaně zohlednit dopad invalidity do pracovní schopnosti pojištěnce dosažené před jejím vznikem. To logicky nepřichází v úvahu v případě pojištěnce, který před vznikem invalidity nevykonával žádnou výdělečnou činnost odpovídající jeho kvalifikaci a praxi, s níž by se mohl stav po vzniku invalidity poměřovat.“

Proti posudku samotnému nelze podávat námítky ani odvolání, neboť slouží pouze jako podklad orgánu posuzující žádost o nároku na invalidní důchod, nebo při posuzování zda již přiznaný nárok stále trvá. Nicméně posudek lze rozporovat v rámci opravných prostředků proti samotnému rozhodnutí o nepřiznání invalidního důchodu, případně proti rozhodnutí o přiznání nebo změně invalidního důchodu pro nižší stupeň invalidity, případně proti rozhodnutí o zániku nároku na invalidní důchod.

2.3.1.3 Rozhodnutí

Cílem řízení o dávkách důchodového pojištění je vydání rozhodnutí ve věci, které upravuje práva a povinnosti účastníků důchodového pojištění. Rozhodnutí je vydáváno zásadně v písemné podobě. V prvním stupni rozhoduje Okresní správa sociálního zabezpečení a v případě příslušníků ozbrojených sil pak příslušné ministerstvo. Rozhodnutí o nároku na invalidní důchod se vydává ve lhůtě devadesáti dnů ode dne zahájení řízení. Lhůtu lze prodloužit o nutnou dobu k provedení dožádání, zpracování znaleckého posudku nebo k doručení písemnosti do ciziny.

Jestliže dojde k automatickému hromadnému navyšování vyplácených důchodů, písemná rozhodnutí se nevydávají, ale poživateli invalidního důchodu se pouze zasílá oznámení o zvýšení vypláceného důchodu. V případě, že poživatel důchodu nesouhlasí s takovým

postupem, může se obrátit s písemnou žádostí o vydání rozhodnutí o zvýšení dávky, a to do šedesáti dnů po splátce navýšeného důchodu na orgán sociálního zabezpečení, který mu oznámení odeslal. Příslušný orgán musí rozhodnutí vydat do třiceti dnů ode dne doručení žádosti.

Rozhodnutí musí kromě obecných náležitostí stanovených v §68 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném a účinném znění, obsahovat poučení o možnosti podat námitky, o lhůtě k jejich podání, údaj o dni od kterého se lhůta počítá, dále kterému orgánu se námitky podávají, kdo o nich bude rozhodovat a jestli námitky mají či nemají odkladný účinek³³.

2.3.2 Námitkové řízení

Právní úprava účinná do 31. prosince 2009 neupravovala použití řádného opravného prostředku ve správním řízení proti rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ve věcech důchodových, a tak jediným prostředkem jak zajistit nápravu bylo podání správní žaloby proti rozhodnutí správního orgánu. Novela zákona č. 479/2008 Sb. zavedla s účinností od 1. ledna 2010 dvouinstanční řízení. Proti rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení je tak možné ve správním řízení podávat námitky. Podávání námitek proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení je upraveno v § 88 ZoOPSZ³⁴. Tím se sjednotila dvojinstantčnost řízení pro Českou správu sociálního zabezpečení a příslušná ministerstva, u kterých bylo možné použít řádné opravné prostředky proti jejich rozhodnutí v důchodových věcech už dříve.

Námitky se podávají obdobně jako odvolání a svým charakterem tomu i odpovídají. Podání musí obsahovat stejné náležitosti upravené pro odvolání v §82 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, a musí být učiněno do třiceti dnů ode dne oznámení rozhodnutí účastníkovi řízení tomu orgánu, který napadané rozhodnutí vydal. Vzhledem k tomu,

33 §86 odst. 6 ZoOPSZ

34 § 88 odst. 1 ve spojení s § 3 odst. 3 písm. b), d) až f) ZoOPSZ

že o námitkách rozhoduje správní orgán, který napadené rozhodnutí vydal a nedochází k přenesení funkční působnosti při rozhodování o námitkách na jiný orgán vyššího stupně, nemá tak podání námitek devolutivní účinek.

Pokud rozhodnutí vydala Česká správa sociálního zabezpečení, pak může účastník řízení podat námitky u kterékoli Okresní správy sociálního zabezpečení. Ta je povinna bez zbytečného odkladu námitky postoupit České správě sociálního zabezpečení.

Rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení, které není v právní moci, je s výjimkou případu, kdy je podána námitka proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení o vrácení částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než ve které náležely, předběžně vykonatelné. Je to dáno tím, že by mohlo dojít k poškození účastníka řízení v případě, že by se neprokázal důvod ke snížení výše dávky, případně, že nedošlo k vyplacení dávky neprávem. Podání námitek nemá až na uvedené výjimky suspenzivní účinek.

Orgán sociálního zabezpečení přezkoumává námitkou napadené rozhodnutí v plném rozsahu, neboť není vázán podanými námitkami. Správní orgán může kdykoli, i po právní moci rozhodnutí, ve lhůtách stanovených v zákoně zahájit a provést řízení o změně, odnětí dávky, zastavení její výplaty nebo její snížení, které může v důsledku znamenat zhoršení postavení účastníka řízení. Stejně tak může dojít i k opačné situaci, kdy se postavení účastníka řízení stane příznivější tím, že mu je dávka dodatečně přiznána nebo zvýšena³⁵. V řízení o námitkách se tak uplatní princip úplné apelace.

Na řízení o námitkách se nemohou podílet ani v něm rozhodovat osoby, které se účastnily řízení v prvním stupni, a vlastní řízení musí být vedeno odděleně od rozhodování v prvním stupni.

Orgán sociálního zabezpečení je povinen o námitkách rozhodnout ve lhůtách stanovených v § 71 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném a účinném znění. Lhůta začíná běžet dnem, kdy je správnímu

35 § 56 ZDuchPoj

orgánu sociálního zabezpečení doručeno podání námitek proti rozhodnutí. Správní orgán musí rozhodnout do třiceti dnů od zahájení námitkového řízení, když může lhůtu prodloužit o doby stanovené v 71 odst. 3 písm. a) a b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném a účinném znění. ZoOPSZ dále stanoví možnost prodloužení lhůty až o šedesát dnů pro případ, že rozhodnutí o námitkách závisí na posouzení zdravotního stavu účastníka řízení.

Rozhodnutí o námitkách musí obsahovat stejné náležitosti jako v případě rozhodnutí o odvolání podle správního řádu, a není možné proti němu podat další námítky. Rozhodnutí tak nabývá právní moci dnem kdy je oznámeno účastníkovi řízení.

2.3.3 Správní žaloba

Řízení o námitkách je řízením o řádném opravném prostředku a je tak nezbytně nutné vyčerpat tuto možnost opravného prostředku před tím, než je podána správní žaloba na soudní přezkum rozhodnutí³⁶. Bez řádného uplatnění námitek proti rozhodnutí je soudní žaloba nepřijatelná a žaloba tak bude odmítnuta.

Správní žaloba proti rozhodnutí se podává ve lhůtě do dvou měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí o námitkách ke krajskému soudu v místě bydliště navrhovatele. Žalovaným je orgán sociálního zabezpečení, který rozhodnutí o námitkách vydal.

36 §68 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., správní řád soudní, v platném a účinném znění

3. Dávky pro osoby zdravotně postižené

V předchozí kapitole jsem se věnoval zabezpečení zdravotně postižených osob v systému důchodového pojištění, které je podmíněno předchozí účastí na pojištění. V této kapitole se budu věnovat oblasti zabezpečení, kdy podmínka předchozí účasti osoby není vyžadována, neboť se jedná o systém nepojistných dávek.

Dávky rozlišuji do dvou skupin podle poskytnutého plnění, a to na dávky peněžité a věcné. První skupinu tvoří takové dávky, kdy je jeho příjemci poskytována peněžitá pomoc k překonání, respektive ke zmírnění nepříznivého stavu, ve kterém se osoba nachází. Nebudu zde zmiňovat dávky státní sociální podpory, které jsou určeny k překonání nepříznivé životní situace pro všechny osoby bez rozdílu, nýbrž popíši jen takové sociální dávky, které jsou speciálně určeny ke zmírnění nepříznivého stavu osoby zdravotně postižené. Mezi věcné dávky pro osoby zdravotně postižené pak řadím takové, které svým charakterem nejsou peněžité a osoba zdravotně postižená na základě nich čerpá nebo může čerpat určité výhody (např. možnost stání osobním automobilem na místech, kde by jinak stát nemohly, nebo možnost čerpat různé slevy a výhody poskytované držitelům zvláštního průkazu osoby ZTP, ZTP/P). Zvláštní kapitolu potom vyčleňuji pro dávky sociální péče.

3.1 Peněžité dávky pro osoby zdravotně postižené

Účelem peněžitých dávek pro osoby se zdravotním postižením je poskytnout jejich příjemci příspěvek ke zmírnění nepříznivé životní situace v souvislosti se zdravotním postižením osoby, která má s tím spojené zvýšené životní náklady. Stát jim částečně přispívá proto, aby u nich nedocházelo k nepřiměřenému zhoršení ekonomické situace oproti stavu, kdy by osoba nebyla zdravotně postižená, a dále aby nedocházelo k jejich sociálnímu vyloučení. Úprava ZPDOZP účinná

od 1. ledna 2012, značně zjednodušila systém jejich poskytování a omezila se toliko na dvě peněžité dávky – Příspěvek na mobilitu a Příspěvek na zvláštní pomůcku. O nároku a podmínkách k jejich výplatě je pojednáno v dalších částech této kapitoly.

3.1.1 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je, jak již samotný název napovídá, dávkou, jejíž účelem je zdravotně postižené osobě zmírnit zvýšené náklady na mobilitu, které jsou spojeny s dopravou, ke které jinak nedochází u osob, které nejsou zdravotně postižené. Právní úprava tohoto příspěvku je obsažena v §6 a §7 ZPDOZP. Příspěvek je poskytován opakovaně pravidelně každý měsíc osobě, která není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility, případně orientace, a která je zároveň v kalendářním měsíci dopravována nebo se dopravuje. Taková osoba však nesmí využívat pobytových sociálních služeb. Nárok na příspěvek na mobilitu je vázán na nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením, a to jak na průkaz ZTP, tak ZTP/P, který ji byl přiznán podle předpisů účinných po 1. lednu 2014, při dosažení věku alespoň jednoho roku. Nárok na průkaz ZTP či ZTP/P, stejně tak i okruh oprávněných osob na peněžité dávky, pak popisují v další části této kapitoly.

3.1.1.1 Výše dávky a srovnání s předchozí úpravou

Výše dávky je jednotná pro všechny osoby se zdravotním postižením a při splnění podmínky pro nárok na její přiznání a výplatu, činí 550,- Kč měsíčně. Narozdíl od předchozí úpravy, která byla účinná do 31. prosince 2011³⁷, zde není vůbec zohledněna míra zdravotního postižení a neberou se v úvahu rozdílné potřeby osob s různým stupněm invalidity či závislosti na jiné osobě. Proti dřívější úpravě, kdy

37 Zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení

výše příspěvku na provoz motorového vozidla pro osobu s průkazem ZTP činila 6500,- Kč a pro osobu s průkazem ZTP/P 9500,- Kč ročně, je příspěvek poskytován v menší míře. Za situace, kdy osoba s průkazem ZTP/P má nárok po celých dvanáct kalendářních měsíců v roce je totiž současná výše příspěvku pouze 6600,- Kč. V předchozí úpravě bylo rovněž ustanovení o určité hranici ujetých kilometrů, nad kterou se v odůvodněných případech přiznával zvláštní příspěvek na provoz motorového vozidla. Takovým odůvodněním mohla být např. návštěva lékařského zařízení, doprava do zaměstnání či studia. Zde se při poskytování příspěvku postupovalo individuálně a výpočet výše příspěvku se prováděl podle obecných pravidel pro náhrady na cestovních výdajích obdobně jako pro pracovní cesty zaměstnanců.

3.1.1.2 Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu

Vedle podmínek uvedených v úvodu této podkapitoly, musí osoba splňovat další kritéria pro nárok na příspěvek, která musí příslušný správní orgán zkoumat. Základní požadavek na osobu uplatňující nárok na příspěvek na mobilitu je uveden v §3 ZPDOZP. Výčet okruhu osob je stanoven taxativně. Aby osoba měla nárok na dávku, musí být splněna podmínka uvedená v daném zákonném ustanovení. Nárok na příspěvek na mobilitu může mít při splnění dalších podmínek taková osoba, která je na území ČR hlášena k trvalému pobytu (buď podle zákona o evidenci obyvatel³⁸, nebo podle zákona o pobytu cizinců na území ČR³⁹). Dalšími osobami, které mohou mít nárok na dávku jsou osoby, kterým byl udělen azyl případně jiná doplňková forma ochrany⁴⁰, dále osoby, které nemají na území ČR trvalý pobyt, ale mají tento nárok zaručen mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu ČR⁴¹. Dalším okruhem osob, které mohou mít nárok na dávku, jsou občané státu EU, pokud jsou na území ČR hlášeni k pobytu déle než tři měsíce

38 Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel

39 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR

40 Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

41 Vyhlášené ve Sbírce mezinárodních smluv

za podmínky, že jim neplyne nárok z přímo použitelného právního předpisu EU⁴². Za stejných podmínek uvedených v předchozí větě patří do okruhu oprávněných osob rovněž rodinní příslušníci občana EU. Poslední skupinou osob, které mohou mít nárok na příspěvek, jsou cizinci držící povolení k trvalému pobytu, jimž je přiznáno postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta v jiném členském státě EU, pokud jsou hlášeni k dlouhodobému pobytu na území ČR podle zákona o pobytu cizinců na území ČR⁴³, v případě, že mají na území ČR bydliště.

Bydliště je pro účely zákona o poskytování dávek zdravotně postiženým občanům posuzováno podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném a účinném znění. Příslušným orgánem rozhodujícím o příspěvku v prvním stupni jsou krajské pobočky ÚP ČR, v Praze potom pobočka pro hlavní město Prahu. Odvolacím orgánem je pak MPSV ČR.

Za situace, kdy je oprávněnou osobou dítě, musí rozhodující orgán při posuzování nároku a výše příspěvku vždy sledovat nejlepšího zájmu dítěte. V případě příspěvku na mobilitu se výše příspěvku neposuzuje. Výše příspěvku je daná pevnou částkou 550,- Kč měsíčně.

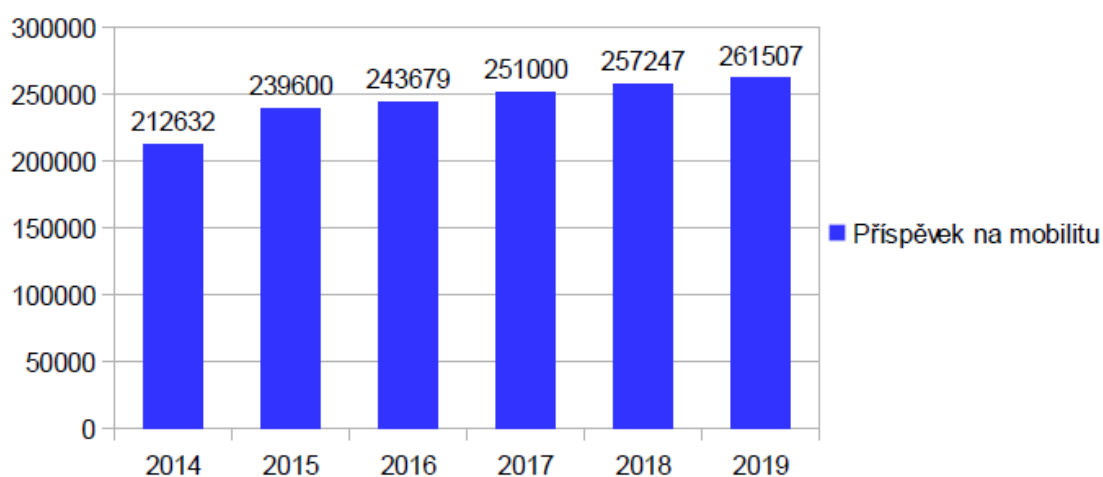
Další nezbytnou podmínkou na nárok na příspěvek na mobilitu je, že osobě nejsou po celý kalendářní měsíc poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách, a to v domovech pro seniory nebo pro osoby se zdravotním postižením, případně v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. V praxi to znamená, že pokud tato podmínka není splněna, pak nemá oprávněná osoba nárok na příspěvek. Podmínka trvání celého měsíce však není splněna, jestliže dojde k hospitalizaci ve zdravotnickém zařízení první kalendářní den v měsíci, nebo jestliže dojde k propuštění k poslednímu kalendářnímu dni v měsíci. V daném případě má taková osoba i nadále nárok na příspěvek.

42 Nařízení Evropského Parlamentu a Rady EU č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie

43 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR

Od nároku na příspěvek musíme i zde rozlišovat nárok na výplatu příspěvku na mobilitu. Nárok na příspěvek, jak vyplývá ze zákona, má osoba v okamžiku kdy splní veškeré podmínky nároku, které jsem popsal výše. K tomu aby mohl být vyplacen příspěvek na mobilitu je však zapotřebí ještě podat žádost o přiznání dávky na předepsaném tiskopise. Teprve tímto okamžikem může dojít k nároku na výplatu příspěvku, neboť podáním žádosti se zahajuje řízení ve věci přiznání nároku na dávku a její výplatu.

Průměrný měsíční počet vyplácených dávek v kalendářním roce

Zdroj dat : ÚP ČR - odpověď na žádost o poskytnutí informace ze dne 25.9.2020

3.1.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Účelem příspěvku na zvláštní pomůcku je přispět osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, těžkého zrakového postižení případně těžkého sluchového postižení ke zmírnění zvýšené finanční náročnosti potřebné pro uspokojivou kvalitu života. Zvláštní pomůcka je tedy nástrojem ke zlepšení sebeobsluhy, ke zlepšení realizace pracovního uplatnění osoby nebo k její přípravě na budoucí povolání a vzdělávání, a také ke zlepšení styku zdravotně postižené osoby s okolím. Jedná se o jednorázovou dávku, kterou lze za určitých

okolností poskytnout i opakovaně, avšak s jistými zákonnými omezeními. O podmínkách nároku na dávku a její výplatu, stejně jako o určování výše příspěvku, případně povinnosti tento příspěvek vrátit, ať už v plné nebo poměrné výši, se zmíním v následujících podkapitolách. I v tomto případě se jedná o dávku, která je podmíněna dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem osoby považovaným lékařskou vědou za nepříznivý, jestliže má trvat nebo již trvá déle než jeden rok⁴⁴. Zvláštních pomůcek je nespočetné množství, ale vždy se musí jednat o takovou pomůcku, která je vhodná ke zmírnění obtíží osoby zdravotně postižené, které se vyskytují v souvislosti s jejím postižením. Okruh zdravotních postižení, na které lze využít příspěvek na zvláštní pomůcku je uveden v příloze k ZPDOZP. Nezbytnou podmínkou pro pořízení takové pomůcky je také její vhodnost využití s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu osoby, neboť může docházet k situacím, kdy její použití zdravotní stav osoby vylučuje. Speciálními zvláštními pomůckami jsou mimo jiné motorové vozidlo určené k přepravě a dopravě osoby zdravotně postižené a dle mého názoru také vodící pes. Toho zde zmiňuji právě proto, že se jedná o speciální zdravotní pomůcku, o vycvičené zvíře, a s tím související náročnost na její přípravu pro případného zdravotně postiženého člověka. Vyhláška č. 388/2011 Sb. stanovuje, jaké dovednosti musí mít vodící pes⁴⁵. V neposlední řadě se musí jednat o zdravotní pomůcku, která není žádným způsobem hrazena z veřejného zdravotního pojištění, a to ani ve formě zapůjčení. U zvláštní zdravotní pomůcky se vždy musí jednat o ekonomicky nejméně náročnou variantu v základním provedení.

3.1.2.1 Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku

Aby měla osoba zdravotně postižená nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku, musí splňovat zákonné podmínky pro jeho přiznání. Základní a nevyhnutelnou podmínkou je její dlouhodobě

44 § 9 odst. 3 ZPDOZP

45 příloha č. 2 k prováděcí vyhlášce č. 388/2011 Sb.

nepříznivý zdravotní stav, který podle lékařské vědy trvá nebo lze předpokládat, že bude trvat déle než jeden rok, přičemž se musí jednat o stav s těžkou vadou nosného nebo pohybového aparátu, těžké sluchové postižení nebo těžké zrakové postižení, a její zdravotní stav nevylučuje přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.

Při zjišťování nároku je tedy nutné vycházet z přílohy k ZPDOZP, kde jsou v oddílu II. přímo specifikovány zdravotní stavy vylučující nárok na tento příspěvek⁴⁶. Naproti tomu jsou v oddíle I. uvedena ta zdravotní postižení, pro které se obvykle nárok na výplatu na zvláštní pomůcku při splnění dalších zákonných podmínek přiznává. Sem patří výše vyjmenované zdravotní stavy, jestliže jsou osobě zdravotně postižené určeny zvláštní pomůcky, případně jejich úpravy, a jsou zde vyjmenované.

Pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí⁴⁷ jsou určeny následující zvláštní pomůcky, případně jejich úpravy:

- dodatečná úprava motorového vozidla, jedná-li se o úpravy vyžadující montáž např. ručního ovládání, k usnadnění nástupu a výstupu z vozidla, nebo k naložení invalidního vozíku.
- stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC, včetně rozšíření dveří, jestliže jsou nezbytně nutné, dále související materiál související s úpravou, přičemž se nesmí jednat o obklady, podlahové krytiny sanitu atp.
- speciální komponenty osobního počítače, např. uzpůsobení klávesnice, myš, speciální SW umožňující ovládání počítače ústy, pohybem očí nebo pohybem očí⁴⁸
- nájezdové ližiny, přenosná rampa, schodolez, svislá zdvihací plošina s instalací, šikmá zvedací plošina s instalací, stropní zvedací systém s instalací a roštová rampa s instalací⁴⁹

46 např. hluchoněmost ve vztahu k vodícímu psovi

47 oddíl I. v bodě 1 přílohy k ZPDOZP

48 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 1 písm. c),d),g), j) a k) přílohy k ZPDOZP

49 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 1 písm. a),b),d) až i) přílohy k ZPDOZP

- stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě⁵⁰
- schodišťová sedačka, a to včetně instalace⁵¹

Osobám s těžkým zrakovým postižením⁵² jsou určeny následující zvláštní pomůcky :

- kalkulátor s hlasovým výstupem, digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo brailským displejem, speciální SW pro zrakově postižené, speciální orientační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé (akustické orientační majáky, vysílačky k jejich ovládání a pomůcky k zachytávání vysokých překážek), měřicí přístroje pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem, multifunkční elektronická komunikační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé (stolní a mobilní telefony se zvětšenou kontrastní klávesnicí, ozvučené mobilní telefony nebo tablety se speciálními funkcemi, nebo příslušenstvím pro zrakově postižené)
- vodící pes, psací stroj pro nevidomé, popisovací kleště pro nevidomé, indikátor barev pro nevidomé, brailský display pro nevidomé, tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé, hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé, digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem⁵³
- diktafon⁵⁴
- kamerová zvětšovací lupa, digitální zvětšovací lupa⁵⁵

50 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 1 písm. a) až g),i) a j) přílohy k ZPDOZP

51 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 1 písm. a),b),d), i) a l) přílohy k ZPDOZP

52 oddíl I. v bodě 2 přílohy k ZPDOZP

53 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 2 písm. a) a b) přílohy k ZPDOZP

54 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 2 písm. a) až c) přílohy k ZPDOZP

55 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 2 písm. b) až d) přílohy k ZPDOZP

Osobám s těžkým sluchovým postižením⁵⁶ jsou určeny následující zvláštní pomůcky:

- signalizační systémy nahrazující zvukové signály světelnou či vibrační signalizací, a to včetně instalace, speciální SW pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo znakového jazyka (aplikace do telefonů a osobních počítačů)
- individuální indukční smyčka⁵⁷
- elektronická orientační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé (akustické orientační majáky, vysílačky k jejich ovládní, pomůcky pro zachytávání vysokých překážek), multifunkční elektronická komunikační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé (stolní a mobilní telefony se zvětšenou kontrastní klávesnicí, ozvučené mobilní telefony nebo tablety se speciálními funkcemi, nebo příslušenstvím pro zrakově postižené)⁵⁸
- zařízení způsobilé k reprodukci rozhlasového nebo televizního vysílání anebo k reprodukci zvukových nebo zvukově obrazových záznamů, telefonní zesilovač, soustava speciálních pomůcek pro přenos zvuku (sestava mikrofону, přijímače a speciálního sluchadla)⁵⁹
- zařízení pro vizuální komunikaci umožňující on-line tlumočení do znakového jazyka⁶⁰

Osobám se zdravotním postižením uvedených v oddíle I. bodě 4⁶¹ přílohy k ZPDOZP jsou určeny zvláštní pomůcky jako jsou příspěvek na motorové vozidlo a speciální zádržné systémy (nikoli však

56 oddíl I. v bodě 3 přílohy kZPDOZP

57 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 3 písm. b) přílohy kZPDOZP

58 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 3 písm. c) přílohy k ZPDOZP

59 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 3 písm. b) a c) přílohy k ZPDOZP

60 pro osoby uvedené v oddíle I. v bodě 3 písm. a) a b) přílohy k ZPDOZP

61 osoby uvedené v oddíle I. v bodě 1 písm. a), b), d) až i) a l) přílohy k ZPDOZP, a dále osoby s těžkou nebo hlubokou mentální retardací a ve stavech na rozhraní těžké mentální retardace

na autosedačky).

Příspěvek se může poskytnout také na zvláštní pomůcku, která ve vyhlášce výslovně uvedena není, nicméně za podmínky, že ji krajská pobočka ÚP ČR vyhodnotí jako srovnatelnou s některou z pomůcek, která je ve vyhlášce uvedena.

Další podmínkou pro přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku je dosažení určité věkové hranice osoby zdravotně postižené. Pro přiznání nároku na příspěvek z důvodu pořízení vodícího psa je podmínkou překročení věku patnácti let. U příspěvku na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, svislé nebo šikmé zdvihací plošiny, schodišťové sedačky⁶² nebo na úpravu bytu musí být oprávněná osoba starší tří let. Pro ostatní zvláštní pomůcky pak platí, že musí být starší jednoho roku.

Platí zde, že zvláštní pomůcka nesmí být hrazena ani částečně z veřejného zdravotního pojištění nebo být zapůjčena zdravotní pojišťovnou, nebo se nejedná o pomůcku, která nebyla osobě uhrazena z veřejného zdravotního pojištění nebo zapůjčena zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace. Je nadmíru zřejmé, že pokud by osoba zvláštní pomůcku nemohla z jakéhokoli důvodu využívat, pak také nebude mít na příspěvek na ni nárok. U příspěvku na motorové vozidlo je ještě další podmínkou, že je oprávněná osoba motorovým vozidlem opakovaně v kalendářním měsíci dopravována, a že je buď schopna motorové vozidlo řídit nebo být tímto vozidlem přepravována.

3.1.2.2 Stanovení výše příspěvku na zvláštní pomůcku

Při stanovení výše příspěvku na zvláštní pomůcku musí krajská pobočka ÚP ČR posuzovat především účelnost vynaložených prostředků, která spočívá v posouzení jednak ekonomické náročnosti pomůcky a dále její vhodnosti vzhledem ke zdravotnímu stavu

⁶² není-li oprávněná osoba majitelem nemovitosti nebo bytu, je zapotřebí doložit souhlas vlastníka nemovitosti

oprávněné osoby. Znamená to tedy, že se příspěvek standartně poskytuje na takovou pomůcku v základním provedení, která nejvíce vyhovuje oprávněné osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu a s ohledem na její nejmenší ekonomickou náročnost. Tyto podmínky nejsou striktně posuzovány v případě, že se jedná o příspěvek na pořízení motorového vozidla, nebo v případě, že je oprávněnou osobou dítě. Porovnání ekonomické náročnosti rozumíme porovnání ceny stejných nebo obdobných pomůcek splňující požadavky pro funkčnost zvláštní pomůcky. V praxi se tak setkáváme, že úředníci si tento pojem vykládají pouze s ohledem na nákladovou položku, nikoli však už směrem k funkčnosti a kvalitě pomůcky a její vhodnosti s ohledem na zdravotní stav osoby. Úředník ÚP ČR práce zpravidla nedisponuje lékařskými zkušenostmi a znalostmi, aby mohl stav a situaci posoudit. K tomu mu slouží posudek o zdravotním stavu. V něm ale posudkový lékař nehodnotí pomůcku a její možné využití, nýbrž pouze zdravotní stav osoby, a její postižení. Proto dochází ke zjednodušení výkladu pouze z ekonomického hlediska, a dochází tak k přiznání příspěvku v minimální možné výši právě s ohledem na nejlevnější pomůcku.

Z hlediska zákona máme základní rozlišení stanovené hranicí ceny zvláštní pomůcky. Rozlišujeme dvě skupiny pomůcek, a to zda se jedná o pomůcku s cenou do 10000,- Kč včetně nebo s cenou vyšší než 10000,- Kč. Zvláštní skupinu pak tvoří pořízení motorového vozidla. Ve všech případech se testuje příjem oprávněné osoby a okruhu společně posuzovaných osob podle zákona o životním a existenčním minimu⁶³. Příjmem se rozumí měsíční průměr vypočtený v rozhodném období, kterým je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém oprávněná osoba požádala krajskou pobočku ÚP ČR o příspěvek na zvláštní pomůcku.

Na příspěvek na pořízení zvláštní pomůcky v ceně do 10000,- Kč má nárok oprávněná osoba, která má společně s okruhem

63 zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

posuzovaných osob příjem nižší než je osminásobek životního minima společně posuzovaných osob nebo jednotlivce, žije-li osoba sama. Výše příspěvku je stanovena jako část ceny zvláštní pomůcky po odečtení spoluúčasti oprávněné osoby žadatele. Spoluúcast je stanovena výší 10 % z ceny zvláštní pomůcky, nejméně však ve výši 1000,- Kč. V případech hodných zvláštního žretele, zejména je-li nutno zvláštní pomůcku pořizovat opakovaně (např. vzhledem k její životnosti) nebo žádá-li osoba opakovaně o různé pomůcky a její příjmem se společně posuzovanými osobami je roven nebo vyšší než osminásobek životního minima, lze i tak příspěvek na zvláštní pomůcku poskytnout.

V případě, že cena zvláštní pomůcky přesahuje částku 10000,- Kč činí spoluúcast oprávněné osoby 10 % z předpokládané nebo zaplacené ceny na pořízení zvláštní pomůcky. Maximální výše příspěvku je stanovena hranicí 350000,- Kč s výjimkou pořízení svislé nebo šikmé zdvihací plošiny, u které se jedná o částku 400000,- Kč. Prokáže-li oprávněná osoba, že nemá dostatek finančních prostředků k uhrazení 10 % spoluúčasti, krajská pobočka ÚP ČR přihlédne k situaci osoby a k míře využívání zvláštní pomůcky, a určí nižší míru spoluúčasti, minimálně však 1000,- Kč.

Nejsložitější výpočet výše příspěvku na zvláštní pomůcku je při pořízení motorového vozidla. V zákoně je odstupňována výše příspěvku na pořízení motorového vozidla celkem v šesti kategoriích podle příjmu společně posuzovaných osob. Vyjímka z testování příjmu je pouze pokud je oprávněnou osobou nezletilá osoba, které se přiznává vždy příspěvek v nejvyšší míře. V ostatních případech je výše odstupňována podle příjmu společně posuzovaných osob. Čím je tedy rozhodný příjem společně posuzovaných osob vyšší, tím je příspěvek na zvláštní pomůcku poskytován v nižší míře. U tohoto příspěvku je časová podmínka pro opětovné podání žádosti o příspěvek v případě, že byl jednou již přiznán a vyplacen. Jestliže byl příspěvek na pořízení motorového vozidla přiznán, může oprávněná osoba podat opětovně žádost po uplynutí osmdesáti čtyř kalendářních měsíců

po sobě jdoucích, přičemž se dané období počítá od následujícího kalendářního měsíce po měsíci, ve kterém rozhodnutí o přiznání příspěvku nabylo právní moci. Pro případ, že oprávněná osoba příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátila nebo ji byla povinnost vrácení příspěvku prominuta, však tato lhůta neplatí.

Oprávněné osobě může být poskytnut příspěvek v nejvyšší možné míře v částce 200000,- Kč za předpokladu, že je nezletilá nebo v případě, že její příjem činí maximálně osminásobek částky životního minima pro jednotlivce, jestliže žije ve společné domácnosti sama, nebo pokud příjem společně posuzovaných osob nepřesahuje osminásobek životního minima společně posuzovaných osob.

Příspěvek ve výši 180000,- Kč se poskytne oprávněné osobě v případě, je-li příjem obdobně vypočítaný jako v předchozím odstavci vyšší než osminásobek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob, ale nepřesahuje jeho devítinásobek. Výše příspěvku pro oprávněnou osobu činí 160000,- Kč v případě, že testovaný příjem je vyšší než devítinásobek, avšak není vyšší než desetinásobek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob. Pokud testovaný příjem přesahuje desetinásobek, ale není vyšší než jedenáctinásobek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob, pak je příspěvek 140000,- Kč. Jestliže testovaný příjem činí více než jedenáctinásobek a není vyšší než dvanáctinásobek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob, činí příspěvek 120000,- Kč. Nejnižší výše příspěvku 100000,- Kč je pak přiznána, jestliže vypočítaný příjem přesahuje dvanáctinásobek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob.

Při poskytování příspěvku, ať už se jedná o zvláštní pomůcku s cenou do 10000,- Kč nebo vyšší, nebo o příspěvek k pořízení motorového vozidla, se zjišťuje průměrný příjem, který se porovnává s vypočteným životním minimem jednotlivce nebo společně posuzovaných osob v rozhodném období, kterým je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci podání žádosti o příspěvek.

Zde vidím nedostatek právě při zjišťování průměru příjmů, neboť se domnívám, že takto stanovený průměr může být zásadně zkreslený např. z důvodů mimořádných příjmů v jednom kalendářním čtvrtletí a v následujícím čtvrtletí naopak nemusí mít příjmy žádné. Ať už by k tomu docházelo z jakéhokoli důvodu, domnívám se, že by se příjmy měly testovat za delší období tak, aby zohledňovali skutečné příjmy v delším časovém období, např. jednoho roku. Tím by se mohlo zamezit i různým spekulacím ze strany i samotných zdravotně postižených osob, resp. osob, které o ně pečují. Tento postup bych použil zejména v situaci, kdy se žádá o příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

3.1.2.3 Limity při stanovování výše příspěvku na zvláštní pomůcku

Při výpočtu výše příspěvku na zvláštní pomůcku jsou stanoveny zákonné předpoklady pro jejich přiznání a zároveň jsou stanoveny limity pro maximální možnou výši, a to jak jednorázové limity popsané v předchozí části, tak souhrné limity v průběhu času, kdy oprávněná osoba může žádat o jeden druh zvláštní pomůcky opakovaně, např. z důvodu její krátké životnosti, nebo o více druhů zvláštních pomůcek, např. příspěvek na šikmou zdvihací plošinu a na motorové vozidlo. Maximální možná výše příspěvku na zvláštní pomůcku poskytnutou jednorázově činí 350000,- Kč, v případě příspěvku k pořízení svislé nebo šikmé zdvihací plošiny, je potom jednorázový limit stanoven na 400000,- Kč.

V případě, že oprávněná osoba žádá v průběhu šedesáti kalendářních měsíců jdoucích po sobě opakovaně o příspěvek na zvláštní pomůcku, ať už z důvodu krátké životnosti pomůcky, nebo z důvodu žádosti o různé pomůcky, je stanoven souhrnný limit všech příspěvků v maximální výši 800000,- Kč. V případě, že v daném období byl poskytnut příspěvek na svislou nebo šikmou zdvihací plošinu, pak se jedná o maximální částku 850000,- Kč. Do tohoto limitu se však nezapočítávají již poskytnuté příspěvky, které oprávněná osoba vrátila

nebo ji vrácení bylo prominuto.

K uvedeným limitům je třeba poukázat na skutečnost, že stanovení souhrného limitu poskytnutých příspěvků v průběhu šedesáti kalendářních měsíců po sobě jdoucích má sloužit k účelnému využívání pomoci osobám zdravotně postiženým, aby nedocházelo k nadměrnému užívání zvláštních pomůcek. Otázkou však zůstává, jaký mají smysl takové limity v případě, že oprávněná osoba tuto pomůcku potřebuje téměř okamžitě, aby mohla vést přiměřeně důstojný občanský život, a z důvodu toho, že příspěvek v maximální možné souhrnné výši již vyčerpala například proto, že před padesáti osmi měsíci ji byl přiznán a vyplacen příspěvek na pořízení šikmé zdvihací plošiny ve výši 400000,- Kč a v průběhu dalších měsíců jí byly poskytnuty příspěvky na další zvláštní pomůcky v maximální možné souhrnné částce 850000,- Kč. Nabízí se sice řešení s posečkáním žádosti o poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku o dva měsíce, kdy se první žádosti již nebude přihlížet. To ale nevidím jako systémově správné. ÚP ČR by měl mít možnost takovou situaci posoudit jako zvlášť hodného zřetele tak, aby mohl osobě zajistit přiměřeně důstojný občanský život bez zbytečných průtahů.

3.1.2.4 Povinnost vrátit příspěvek nebo jeho část

Příspěvek na zvláštní pomůcku může být vyplacen oprávněné osobě na základě žádosti i dříve než jej použije k úhradě pomůcky. Může tak dojít k situaci, že příspěvek nevyužije, nebo jej nevyužije celý, z důvodu že je jeho výše stanovena z předpokládané ceny pomůcky. V takovém případě je oprávněná osoba povinna příspěvek nebo jeho část vrátit, jestliže uplynuly tři měsíce od jeho vyplacení nebo ve lhůtě, kterou jí stanoví krajská pobočka ÚP ČR. Oprávněná osoba je rovněž povinna vrátit příspěvek nebo jeho část, jestliže jej použila v rozporu s rozhodnutím o jeho přiznání, nebo se prokáže, že v žádosti o příspěvek uvedla nepravdivé nebo zkreslené údaje. Pokud ke zvláštní

pomůcce pozbyla vlastnické právo v průběhu šedesáti kalendářních měsíců od vyplacení příspěvku, je oprávněná osoba rovněž povinna příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit. V případě příspěvku na pořízení motorového vozidla se jedná o období v průběhu osmdesáti čtyř kalendářních měsíců po sobě jdoucích. Oprávněná osoba je povinna příspěvek nebo jeho část vrátit také v případě, že v průběhu výše uvedeného období od vyplacení příspěvku přestane zvláštní pomůcku užívat.

V případě vyplacení příspěvku na pořízení motorového vozidla je podmínkou, že oprávněná osoba se musí opakovaně dopravovat nebo být schopna převozu motorovým vozidlem. V případě, že dojde k situaci kdy se přestane opakovaně dopravovat nebo být schopna převozu motorovým vozidlem, je povinna příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit. Otázkou zůstává stanovení období, po které musí být tato podmínka schopnosti splněna. Zákon takové období nestanovuje, ale lze jej analogicky odvodit dle období uvedených v ostatních ustanovení zákona. Dle mého názoru lze tak dojít k závěru, že i toto období činí osmdesát čtyři měsíců od vyplacení příspěvku na pořízení motorového vozidla.

Povinnosti vrátit příspěvek nebo jeho poměrnou část je zproštěna oprávněná osoba v případě, že před uplynutím šedesáti kalendářních měsíců po sobě jdoucích, a pro případ příspěvku na pořízení motorového vozidla osmdesáti čtyř kalendářních měsíců, od jeho vyplacení dojde ke změně zdravotního stavu v takové míře, že přestala být schopna zvláštní pomůcku užívat, nebo se přestala opakovaně dopravovat nebo být schopna převozu motorovým vozidlem. Dále oprávněná osoba nemusí vracet příspěvek, ani jeho poměrnou část, v případě příspěvku na pořízení vodícího psa, jestliže pes v průběhu šedesáti kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku zemře nebo ztratí své dovednosti z důvodu jeho onemocnění nebo úrazu, pokud k němu došlo bez zavinění oprávněné osoby. Oprávněná osoba rovněž není povinna vracet příspěvek ani jeho část,

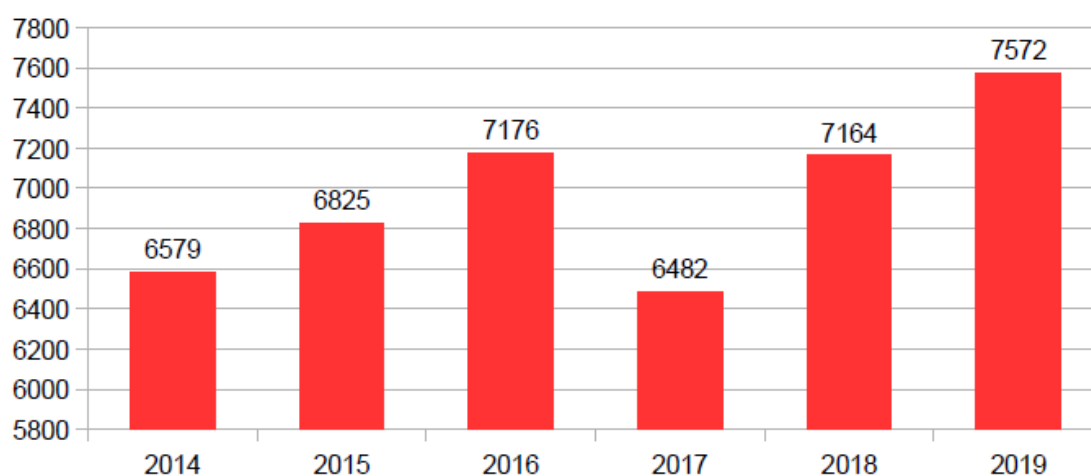
došlo-li k jejímu úmrtí.

Jestliže by oprávněná osoba měla vrátit příspěvek nebo jeho část ve výši 100,- Kč a méně, pak jí povinnost vrátit tuto částku nevzniká. Krajská pobočka ÚP ČR může z důvodu zvláštního zřetele od vrácení příspěvku nebo jeho části upustit, a rozhodne o prominutí povinnosti vrátit příspěvek na zvláštní pomůcku nebo jeho poměrnou část.

S ohledem na povinnost vrátit příspěvek nebo jeho část bych oprávněné osobě v případě vyplacení příspěvku na zakoupení motorového vozidla, případně zvláštních pomůcek vyšší ceny, doporučil motorové vozidlo, případně dražší pomůcku pojistit proti ztrátě, odcizení a zničení. Nezřídka se totiž stává, že dojde k odcizení motorového vozidla ve vlastnictví osoby zdravotně postižené, na které ji byl poskytnut příspěvek. Vzhledem k tomu, že se nejedná o podmínku, kdy dochází automaticky k prominutí povinnosti vrátit příspěvek jeho poskytovateli, často se stává, že se osoba postižená touto nemilou událostí dostane do neshody nejen z důvodu, že se nemůže dopravovat k potřebným lékařským vyšetřením, není schopna si obstarat běžné občanské záležitosti z důvodu odcizení vozidla, ale také z důvodu, že se na takovou událost vztahuje povinnost vrátit poskytnutý příspěvek nebo jeho část. Bohužel se často stává, že oprávněné osoby tato nebezpečí podceňují a pojistku si k danému předmětu nesjednávají. Problém nastává také proto, že když příspěvek nebo jeho část nevrátí, nemůže jim být příspěvek na pořízení motorového vozidla opětovně poskytnut. Obdobně takováto situace může nastat v případě, že byl poskytnut příspěvek na zvláštní pomůcku a oprávněná osoba je tak z důvodu jejího odcizení povinná příspěvek nebo jeho část vrátit. Například dojde-li k odcizení šikmé zdvihací plošiny, která je sama o sobě cenově náročná, pak musí oprávněná osoba také příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit, pokud k odcizení došlo v průběhu šedesáti kalendářních měsíců od poskytnutí příspěvku. Jsem toho názoru, že by oprávněné osoby měly mít zákonnou povinnost doložit krajské pobočce ÚP ČR ve lhůtě do osmi dnů od použití příspěvku,

nejpozději do třech měsíců od jeho poskytnutí, pojistnou smlouvu pro uvedené případy tak, aby se do těchto problémů nedostávaly. Pojistné na dobu šedesáti, resp. osmdesáti čtyř měsíců, by bylo v tomto případě zahrnuto do ceny zvláštní pomůcky pro účely jeho poskytnutí. Pro povinnost uzavřít pojistnou smlouvu na pořízení zvláštní pomůcky bych považoval ideální, uzavřít ji na celkovou cenu zvláštní pomůcky s automatickým snižováním pojistné hodnoty s ohledem na délku její životnosti.

Počet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku v kalendářním roce

Zdroj dat : ÚP ČR - odpověď na žádost o poskytnutí informace ze dne 25.9.2020

3.1.3 Nárok na dávku a její výplatu a výplata

Oprávněná osoba má nárok na dávku dnem, kdy splní zákonné podmínky pro její přiznání. K tomu aby ji mohla být dávka přiznána a vyplacena je však nutné podat na příslušném tiskopise žádost o přiznání dávky a její výplaty krajské pobočce ÚP ČR. Tímto dnem také dochází k nároku na její vyplacení v případě, že jsou splněny všechny zákonné předpoklady pro její přiznání.

Příspěvek na mobilitu může být přiznán a vyplacen nejdříve od počátku kalendářního měsíce, ve kterém byla žádost oprávněnou osobou podána. Příspěvek na zvláštní pomůcku lze poskytnout také v případě, že pomůcka byla zakoupena v období do dvanácti měsíců

před podáním žádosti o přiznání nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku a jeho výplatu.

3.1.3.1 Změna nároku na dávku a její výplatu

V průběhu času může docházet ke změnám zdravotního stavu jak k lepšímu, tak se může zhoršovat anebo zůstat stabilním. Může se stát, že u posuzované zdravotně postižené osoby dojde ke změně nároku na dávku a na její výplatu. S tím souvisí i přezkoumání nároku na dávku a její výše a dalšího vyplácení. Jestliže došlo k situaci, že byla dávka přiznána nebo je vyplácena v nižší míře než v jaké náleží, pak se zvýší nebo doplatí od toho dne, kdy dávka nebo její zvýšení náleží. Obdobně tomu je, jestliže došlo k přiznání dávky od pozdějšího data než by měla náležet, stejně jako v případě, že byla dávka neprávem odepřena. K vyplacení takto zjištěného rozdílu může dojít pouze za období tří let zpětně od data zjištění nebo od data uplatnění nároku na dávku.

V opačném případě, pokud byla dávka přiznána nebo je vyplácena ve vyšší míře než náleží, nebo byla přiznána nebo je vyplácena neprávem, se dávka odejme, nebo se její výplata zastaví nebo sníží, a to od prvního dne následujícího po kalendářním měsíci, kdy byla dávka vyplácena. Přeplatek na dávce je osoba, která dávku přijala, povinna vrátit za předpokladu, že musela z okolností předpokládat, že dávka byla neprávem nebo ve vyšší částce než náležela vyplácena. Stejně tak je povinna přeplatek vrátit, jestliže jiným způsobem způsobila vyplacení dávky neprávem nebo v nesprávné výši. Vzniklý přeplatek nelze nárokovat, jestliže uplynuly tři léta ode dne vyplacení dávky, neboť nárok zaniká. Tato lhůta však neběží po dobu řízení o opravném prostředku. Povinnost vrátit přeplatek rovněž nevzniká, jestliže přeplatek nepřesahuje 100,- Kč.

O povinnosti vrátit přeplatek rozhoduje krajská pobočka ÚP ČR, která dávku vyplácí nebo naposledy vyplácela. Proti rozhodnutí

o povinnosti vrátit přeplatek, je možné podat odvolání, o kterém rozhoduje MPSV ČR.

3.1.3.2 Zánik nároku na dávku a její výplatu

U dávek pro osoby se zdravotním postižením nedochází k zániku nároku na dávku jako takovou uplynutím času. Je nutné odlišovat nárok na dávku od nároku na její výplatu. Nárok na výplatu dávky zanikne uplynutím jednoho roku ode dne, kdy dávka náleží, pokud se nejedná o případ kdy byla dávka přiznána nebo vyplácena v nižší částce než v jaké náleží, případně byla neprávem odepřena nebo přiznána od pozdějšího data, než od kterého náleží. V takovém případě je lhůta tříletá ode dne zjištění, a to zpětně.

3.1.3.3 Přejít nároku na dávku a její výplatu

Nárok na dávku a její výplatu nelze postoupit ani dát do zástavy třetí osobě. Nárok však může za určitých podmínek přejít z oprávněné osoby na pozůstalé v případě, že nárok na dávku a její výplatu byl uplatněn před smrtí oprávněné osoby. Nevyplacené částky, na které vznikl nárok na dávku a její výplatu do data úmrtí oprávněné osoby, se postupně vyplatí manželovi, dětem a rodičům, jestliže žili ve společné domácnosti s oprávněnou osobou v době jejího úmrtí. Mají-li však děti nárok na sirotčí důchod po zemřelém, nemusí být tato podmínka splněna. U příspěvku na zvláštní pomůcku však dojde k přechodu nároku na výplatu pouze za předpokladu, že zvláštní pomůcka byla před smrtí oprávněné osoby zakoupena, jinak nárok na dávku a její výplatu zaniká. Dávky příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku navíc nepodléhají výkonu rozhodnutí a ani nemohou být přemětem dohody o srážkách.

3.1.4 Řízení o příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku

Účastníkem řízení je vždy žadatel, případně osoby, na které přechází nárok na dávku a její výplatu z důvodu úmrtí žadatele, tj. manžel, děti a rodiče zemřelého žadatele, pokud s ním žili ve společné domácnosti (s výjimkou nezletilých dětí mající nárok na sirotčí důchod po zemřelém – u těch se podmínka společné domácnosti nepožaduje).

Řízení o přiznání dávky se zahajuje vždy na žádost oprávněné osoby, podanou na předepsaném tiskopise. Oproti tomu se řízení o odejmutí příspěvku na mobilitu nebo o zastavení výplaty příspěvku na mobilitu se zahajuje z moci úřední. V průběhu řízení může z důvodu posouzení zdravotního stavu dojít k jeho přerušování na dobu, než Okresní správa sociálního zabezpečení vyhotoví lékařský posudek. Žadatel o dávku je povinen se podrobit vyšetření svého zdravotního stavu lékařem plnící úkoly Okresní správy sociálního zabezpečení, prokázat skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu, a konečně také všechny rozhodné skutečnosti, které se změny v průběhu řízení o dávce, které by měly za následek změnu nároku a výše dávky nebo její výplaty a to do osmi dnů, kdy takováto změna nastala. ÚP ČR následně vydá po obdržení lékařského posudku zdravotního stavu oprávněné osoby rozhodnutí ve věci, proti kterému je možné odvolání do patnácti dnů ode dne jeho doručení k MPSV ČR. Po vyčerpání možnosti podání odvolání, může žadatel následně podat správní žalobu do dvou měsíců od data právní moci rozhodnutí o odvolání. Správní žaloba se podává místně příslušnému krajskému soudu dle místa bydliště žalobce.

3.2 Další benefity pro osoby zdravotně postižené

Mezi další výhody pro osoby se zdravotním postižením řadím benefity spojené s průkazem osoby se zdravotním postižením a s parkovacím průkazem pro osoby se zdravotním postižením. Samotné průkazy nejsou dárkami jako takovými, nicméně jejich existencí se prokazuje skutečnost, která vede k přiznání popisovaných benefitů, které mohou uplatnit osoby se zdravotním postižením. Zpravidla k poskytnutí úlevy či jiné výhody musí být oprávněnou osobou průkaz prokazující nárok na výhodu předložen, aby jej mohla čerpat. Některé nároky držitelů průkazu osoby se zdravotním postižením upravuje přímo ZPDOZP, další nároky jsou obsaženy v jiných právních předpisech, kterými jsou např. zákon o daních z příjmů, zákon o místních poplatcích, zákon o správních poplatcích, zákon o pozemních komunikacích, zákon o dani z nemovitých věcí, v platných a účinných znění.

3.2.1 Průkaz osoby se zdravotním postižením

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením mají osoby z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, jestliže jí tento stav podstatně omezuje schopnost pohyblivosti a orientace. Musí se jednat o postižení tělesné, smyslové nebo duševního charakteru. Nárok mají také osoby s poruchou autistického spektra. Nárok může vzniknout pouze u osoby, která je starší jednoho roku. Vyhláška č. 388/2011 Sb. pak stanovuje, které zdravotní stavy lze považovat za podstatné omezení schopnosti pohyblivosti a orientace. Od 1. ledna 2014 je možné průkaz osoby se zdravotním postižením získat pouze na základě samostatného řízení a posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem Okresní správy sociálního zabezpečení.

3.2.1.1 Průkaz TP

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „TP“ má osoba se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti osoby je dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, kdy není schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí, a v exteriéru je schopna chůze na krátkou vzdálenost a při chůzi má problémy vyhýbat se překážkám a na nerovném terénu. Středně těžkým funkčním postižením orientace je pak dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav, kdy je schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a mimo něj má zhoršenou prostorovou orientační schopnost.

Držitel průkazu TP má nárok na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob. Výjítkou jsou dopravní prostředky, u kterých je místo k sezení podmíněno zakoupením místenky. Dále má nárok na přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání. Nákup v obchodech, obstarávání si placených služeb a ani vyšetření nebo ošetření ve zdravotnických zařízeních se však za takovou záležitost nepovažuje.

3.2.1.2 Průkaz ZTP

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP“ má osoba s těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Těžkým funkčním postižením pohyblivosti je dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, kdy osoba je při schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí a mimo něj má značné obtíže při chůzi a je schopna pouze chůze na krátké vzdálenosti. Těžkým funkčním postižením orientace je

pak dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, při kterém je osoba schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a mimo něj má značné obtíže s orientací v prostoru.

Držitel průkazu ZTP má stejný nárok jako držitel průkazu TP na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob. Výjimkou jsou dopravní prostředky, u kterých je místo k sezení podmíněno zakoupením místenky. Dále má nárok na přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání. Nákup v obchodech, obstarávání si placených služeb a ani vyšetření nebo ošetření ve zdravotnických zařízeních se však za takovou záležitost nepovažuje. K tomu má ještě nárok na bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob. Sem se řadí doprava tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem. V rámci integrované dopravy sem patří také doprava vlaky a dalšími autobusy v rozsahu místní hromadné dopravy. Ve vlacích a autobusech v pravidelných vnitrostátních spojích (mimo rozsah místní hromadné dopravy) má pak nárok na slevu 75% z jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku a v autobusové přepravě.

Osobě, která je držitelem průkazu ZTP může být poskytnuta sleva ze vstupného na divadelní a filmová představení, koncerty a jiné kulturní a sportovní akce. Tyto benefity nejsou nárokové. Poskytovatel služby si tedy může sám určit, zda a v jaké míře tento benefit poskytne.

3.2.1.3 Průkaz ZTP/P

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP/P“ má osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce, včetně osob s poruchou autistického spektra. Zvlášť těžkým funkčním postižením pohyblivosti a úplným postižením pohyblivosti je

dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, kdy je osoba schopna chůze v domácím prostředí se značnými obtížemi nebo není schopna chůze vůbec, mimo něj pak není schopna samostatné chůze a pohybovat se může zejména při použití invalidního vozíku. Zvlášť těžkým funkčním postižením orientace a úplným postižením orientace je dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, kdy osoba není schopna samostatné orientace mimo domácí prostředí.

Držitel průkazu ZTP má stejný nárok jako držitel průkazu ZTP na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob. Výjimkou jsou dopravní prostředky, u kterých je místo k sezení podmíněno zakoupením místenky. Dále má nárok na přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání. Nákup v obchodech, obstarávání si placených služeb a ani vyšetření nebo ošetření ve zdravotnických zařízeních se však za takovou záležitost nepovažuje, má dále nárok na bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob jakou je doprava tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem. V rámci integrované dopravy sem patří také doprava vlaky a dalšími autobusy v rozsahu místní hromadné dopravy. Ve vlacích a autobusech v pravidelných vnitrostátních spoji (mimo rozsah místní hromadné dopravy) má pak nárok na slevu 75 % z jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku a v autobusové přepravě. Oproti držiteli průkazu ZTP má nárok na bezplatnou dopravu průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky v pravidelné vnitrostátní osobní hromadné dopravě, a je-li úplně nebo prakticky nevidomá a nedoprovází ji průvodce, tak má nárok na bezplatnou dopravu vodícího psa.

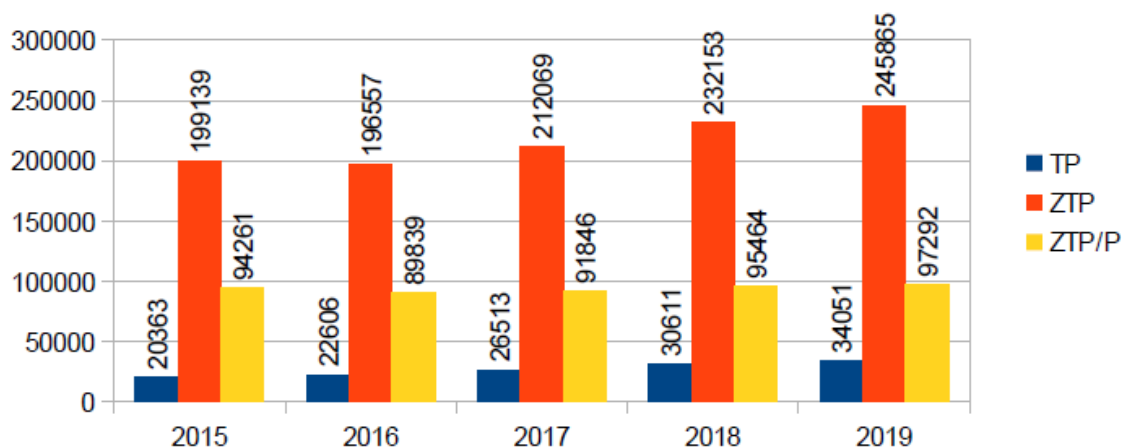
Osobě, která je držitelem průkazu ZTP/P, a průvodci držitele průkazu ZTP/P, může být poskytnuta sleva ze vstupného na divadelní a filmová představení, koncerty a jiné kulturní a sportovní akce. Tyto benefity nejsou nárokové. Poskytovatel služby si tedy může sám určit, zda a v jaké míře tento benefit poskytne.

3.2.1.4 Řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením

V předchozí části jsem popsal osoby, které mají nárok na průkazy tělesně postižených osob. K tomu aby jim mohl být průkaz vydán, musí oprávněná osoba podat žádost na příslušném tiskopise předepsaném ministerstvem. Oproti tomu řízení o změně průkazu nebo jeho odebrání, může příslušný orgán zahájit řízení i bez žádosti z moci úřední. Podnět k zahájení řízení v tom případě může podat také Okresní správa sociálního zabezpečení, pokud zjistí významné posudkové skutečnosti, které mohou mít za následek změnu průkazu osoby se zdravotním postižením nebo dokonce jeho odejmutí.

Žádost, na základě které má být posuzováno přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením, musí obsahovat kromě náležitostí uvedených ve správním řádu také jméno ošetřujícího praktického lékaře, který žadatele o vydání průkazu vede ve své evidenci pacientů. Místně příslušným orgánem k projednání žádosti je krajská pobočka ÚP ČR v místě bydliště žadatele, která požádá příslušnou Okresní správu sociálního zabezpečení k posouzení schopnosti pohyblivosti a orientace žadatele o tento průkaz. Při posuzování o přiznání průkazu pak ÚP ČR vychází právě z tohoto posudku. Posudek je jedním z podkladů pro posouzení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením, a nelze proti němu samotnému podávat opravný prostředek. Posudek je součástí rozhodnutí o přiznání, změně nebo odejmutí průkazu osoby zdravotně postižené, proti němuž lze do patnácti dnů ode dne jeho doručení podat odvolání, které však nemá odkladný účinek. Odvolání se podává prostřednictvím krajské pobočky ÚP ČR k MPSV ČR. Odvolání má tak devolutivní účinek.

Počet držitelů platných průkazů osob zdravotně postižených k 31.12. kalendářního roku

Zdroj dat : ÚP ČR - odpověď na žádost o poskytnutí informace ze dne 25.9.2020

3.2.2 Parkovací průkaz pro osobu zdravotně postiženou

Držitelé průkazu ZTP a ZTP/P, s výjimkou sluchově postižených osob, mají nárok na vystavení parkovacího průkazu pro osoby se zdravotním postižením, který je opravňuje parkovat a stát s motorovým vozidlem na vyhrazených místech pro osoby se zdravotním postižením, dále v naléhavých případech po dobu nezbytně nutnou na místech, kde je jinak stání zakázáno za předpokladu, že tím nedojde k ohrožení bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. V praxi se tak můžeme setkat s právním problémem při posuzování situací, které lze za takové považovat, a kdy již dochází k porušení bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. V daných případech vždy záleží na uvážení konkrétní osoby, která věc posuzuje. K odtažení daného vozidla označeného parkovacím průkazem by mělo docházet až v krajních případech, neboť motorové vozidlo zpravidla bývá nezbytným pomocníkem osob se zdravotním postižením. Parkovací průkaz vydán v ČR je platný na území všech států EU, a jeho vzhled je jednotný. Držitel parkovacího průkazu může využít všech výhod jaké požívá občan daného státu na jehož území se pohybuje.

Parkovací průkaz slouží osobám zdravotně postiženým rovněž k použití zpoplatněné rychlostní silnice a dálnice bez poplatku vozidlem, jestliže je ve vozidle přepravována. Držitelem nebo provozovatelem takového vozidla musí být zdravotně postižená osoba s průkazem ZTP nebo ZTP/P sama, nebo jí osoba blízká, která ji přepravuje. V praxi se však setkáváme s problémem, kdy osoby blízké při zajišťování přepravy osoby zdravotně postižené směrem do zdravotního ústavu přepravují držitele parkovacího průkazu a průkazu ZTP nebo ZTP/P, ale při zpáteční cestě, např. z důvodu nutné hospitalizace této osoby, jí již nepřepravují. Nastává zcela legitimní otázka jak se vypořádat s takovou situací a nárokem na osvobození od poplatku za užití rychlostní silnice nebo dálnice. K tomu se vyjádřilo Prezidium Policie České republiky společně s Celní správou, že postačí při kontrole uhrazení dálničního poplatku předložit potvrzení o tom, že zdravotně postiženou osobu přepravili při cestě tam do zdravotního ústavu, a tím uživatel prokáže, že se jedná o nezbytnou cestu zpět při zajištění přepravy osoby zdravotně postižené.

Držitel průkazu ZTP nebo ZTP/P, s výjimkou sluchově postižené osoby, může rovněž v místě svého bydliště požádat o vyhrazené parkovací stání. Taková žádost se podává na místně příslušném orgánu obce s rozšířenou působností. Tím zpravidla bývá odbor dopravy, který rozhodne o umístění dopravního značení a vyhrazení parkovacího místa pro osobu zdravotně postiženou, a to formou opatření obecné povahy, neboť vyhrazením místa k parkování pro žadatele dojde k omezení práv ostatních účastníků provozu na pozemních komunikacích, kteří jsou provozovateli vozidel a mohli by dané místo využít k parkování, kdyby nedošlo k vyhrazení pro konkrétní vozidlo žadatele.

3.2.3 Vybrané benefity držitelů průkazu osob se zdravotním postižením

Stát podporuje osoby zdravotně postižené i jiným způsobem, než peněžním plněním ve formě příspěvků a dávek, které jsem zde již popsal. Stát pomocí dalších výhod, respektive benefitů, tyto osoby zvýhodňuje před ostatními, kteří nemají zdravotní postižení. Takové zvýhodnění ve formě osvobození od místních poplatků, od správních poplatků, daně z nemovitých věcí nebo od zpoplatnění za užívání pozemní komunikace je žádoucí, neboť stát zvýhodněním tyto osoby podporuje k jednoduššímu začlenění do společenského života.

3.2.3.1 Osvobození od místních poplatků

Osoby se zdravotním postižením mohou využívat i výhod plynoucích ze zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, v platném a účinném znění, podle kterého mohou obce vybírat místní poplatky (dále jen „poplatky“). Ne u všech poplatků jsou však zvýhodněny osoby se zdravotním postižením. Zmíním se pouze o poplatcích, u kterých mají osoby zdravotně postižené možnost využít výhodu osvobození proti ostatním osobám. Právnícké osoby zde nezmiňuji, neboť z jejich povahy je zřejmé, že nemohou být osobami se zdravotním postižením.

Poplatek ze psů platí držitel psa, jestliže má na území ČR trvalý pobyt. Od poplatku ze psů je osvobozen držitel psa, kterým je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, která je držitelem průkazu ZTP/P podle zvláštního právního předpisu a dále osoba provádějící výcvik psů určených k doprovodu těchto osob.

Poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt platí fyzické osoby, jestliže přechodně a za úplatu pobývají v lázeňských a v místech soustředěného turistického ruchu, a to za účelem léčení nebo rekreace,

pokud neprokáží jiný důvod pobytu. Osoby nevidomé, bezmocné a osoby s těžkým zdravotním postižením, které jsou držiteli průkazu ZTP/P a jejich průvodci jsou od tohoto poplatku osvobozeni, neboť mu nepodléhají.

Dalším poplatkem, od kterého jsou některé osoby se zdravotním postižením osvobozeny, je poplatek za užívání veřejného prostranství. Poplatek je vybírán za zvláštní užívání veřejného prostranství. V případě zvláštního užívání veřejného prostranství spočívajícího ve vyhrazení trvalého parkovacího místa osobou se zdravotním postižením, která je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P, se poplatek nevybírá, neboť tato osoba poplatku nepodléhá.

Poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst platí osoba, které bylo vydáno povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst. Poplatek mimo fyzických osob s trvalým pobytem nebo vlastníků nemovitosti ve vybraném místě, osob jim blízkých, manželů těchto osob a jejich dětí, neplatí také osoby, jestliže v místě užívají nemovitost k podnikání nebo veřejně prospěšné činnosti. Pokud je osoba držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P nebo jejich průvodce, je rovněž od poplatku osvobozena bez ohledu na předchozí podmínky.

Poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů platí pouze fyzické osoby v obci podle místa trvalého pobytu. Je-li osoba umístěna v domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory, domově se zvláštním režimem nebo chráněném bydlení, je od tohoto poplatku osvobozena.

3.2.3.2 Osvobození od správních poplatků

V životě každého jedince nastávají situace, ve kterých je nezbytné kontaktovat veřejnou správu k jejich řešení. V některých případech může vyvolat řízení vedoucí k řešení sám orgán veřejné správy. V určitých

situacích stát prostřednictvím zákonných předpisů zvýhodňuje osoby se zdravotním postižením osvobozením od některých správních poplatků. Následně zmíním správní poplatky, od kterých jsou tyto osoby osvobozené dle zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích⁶⁴, v platném a účinném znění.

Dle položky č. 18 přílohy jsou od správního poplatku za vydání stavebního povolení ke změně stavby pro bydlení z důvodu ztíženého užívání této stavby osvobozeny osoby se zvláště těžkým zdravotním postižením, kterým byly přiznány mimořádné výhody II. nebo III. stupně (držitelům průkazu ZTP nebo ZTP/P), mají-li ve stavbě pro bydlení místo trvalého pobytu. Stát tímto reflektuje jejich zvýšené životní potřeby pro užívání vlastní nemovitosti a alespoň tímto způsobem je zvýhodňuje před osobami, které nemají zvýšeně ztížené užívání svého bydlení.

V položce č. 26 jsou od správního poplatku podle písmene a) třetí odrážky a písmene h) této položky osvobození rovněž držitelé průkazu ZTP a ZTP/P. Jedná se o situace, kdy tyto osoby pro svoji přepravu chtějí registrovat motorové vozidlo s nejméně čtyřmi koly na svoji osobu jako vlastníka nebo provozovatele motorového vozidla. Dále jsou rovněž osvobozeny od správního poplatku za vydání řidičského průkazu. Dále jsou držitelé průkazu ZTP a ZTP/P osvobozeni od poplatku v případě, že dochází ke schválení technické způsobilosti vozidla po přestavbě, nebo schválení technické způsobilosti jednotlivě vyrobeného nebo dovezeného samostatného technického celku anebo za schválení užití vozidla k výcviku v autoškole⁶⁵. Osvobození v těchto případech je vnímáno jako nepřímá podpora mobility osob se zvláště těžkým zdravotním postižením.

64 příloha zák. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích („příloha“)

65 Položka č. 27 písmeno e) přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

3.2.3.3 Osvobození od daně z nemovitých věcí

Podle §9 odst. 1 písm. n) a o) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, v platném a účinném znění, jsou od daně z nemovitých věcí osvobozeny zdanitelné stavby, které jsou budovou obytného domu, nebo zdanitelné jednotky ve vlastnictví držitele průkazu ZTP nebo ZTP/P, která je příjemcem příspěvku na živobytí nebo je osobou společně posuzovanou s příjemcem příspěvku na živobytí, a to v rozsahu v jakém slouží k jejich trvalému bydlení. Dále jsou od daně osvobozeny zdanitelné stavby, které jsou budovou pro rodinnou rekreaci a jsou ve vlastnictví držitele průkazu ZTP, který je buď příjemcem příspěvku na živobytí nebo osobou společně posuzovanou s příjemcem příspěvku na živobytí, nebo jsou ve vlastnictví držitele průkazu ZTP/P.

Dále jsou od daně osvobozeny také zdanitelné stavby nebo zdanitelné jednotky sloužící spolkům zdravotně postižených občanů.

Poplatník daně z nemovitých věcí má nárok na osvobození od daně ze staveb a jednotek, které však musí uplatnit v daňovém přiznání.

3.2.3.4 Osvobození od zpoplatnění za užívání pozemní komunikace

Podle § 20a zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, v platném a účinném znění, zpoplatnění nepodléhá užití zpoplatněné pozemní komunikace⁶⁶ silničním motorovým vozidlem přepravujícím těžce zdravotně postiženou osobu, která je držitelem průkazu ZTP, s výjimkou osob postižených praktickou nebo úplnou hluchotou. Osvobozena od zpoplatnění za užívání pozemní komunikace je také osoba, která je držitelem průkazu ZTP/P, pokud je držitelem vozidla postižená osoba sama nebo jí osoba blízká⁶⁷. Od správního poplatku je rovněž osvobozeno řízení o povolení ke zřízení parkovacího místa pro občany se zvláště těžkým zdravotním postižením, kteří jsou držiteli průkazu ZTP nebo ZTP/P⁶⁸.

⁶⁶ §20 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁸ Položka č. 36 písm. e) přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

4. Dávky sociální péče – příspěvek na péči

V průběhu lidského života nastávají sociální situace, kdy fyzická osoba je nějakým způsobem závislá na pomoci druhých z důvodu, že se není schopna o sebe sama postarat. Stát v případě, že se jedná o takovou závislost, která není krátkodobě přechodného charakteru (např. dočasná pracovní neschopnost) zohledňuje nepříznivý stav při podpoře a péči o tyto fyzické osoby. Stát se za splnění zákonných podmínek podílí na péči o tyto osoby. Jedná-li se o závislost na pomoci jiné fyzické či právnické osoby v takové míře, jež je uvedena v zákoně, pak je těmto osobám poskytován příspěvek na péči a jsou jim poskytovány sociální služby prostřednictvím územních samosprávných celků nebo jimi zřizovaných právnických osob, dalších právnických osob, fyzických osob nebo ministerstva a jím řízených organizačních složek, nebo státních příspěvkových organizací. Příspěvkem na péči se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci při zvládnutí základních životních potřeb osob závislých na cizí pomoci. Poskytnutý příspěvek na péči slouží k hrazení nákladů spojených s poskytnutím potřebné pomoci při zvládnutí základních životních potřeb osoby, kterou jim může dle jejich vlastního rozhodnutí poskytovat buď osoba jim blízká, asistent sociální péče nebo registrovaný poskytovatel sociálních služeb, nebo dětský domov případně speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Vzhledem k tomu jaký má příspěvek na péči charakter a k jeho účelovosti, řadím jej mezi dávky pro zdravotně postižené osoby.

Podmínky poskytování pomoci a podpory osobám v nepříznivé sociální situaci jsou upraveny v ZoSS a souvisejících právních předpisech⁶⁹.

69 např. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení ZoSS

4.1 Podmínky nároku na příspěvek na péči

Nárok na příspěvek má oprávněná osoba dovršením věku jednoho roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle ZoSS.

4.1.1 Oprávněná osoba

Oprávněnou osobou je státní občan ČR, jestliže je na jejím území trvale hlášen k pobytu⁷⁰, nebo se jedná o cizince, který má na území ČR trvalý pobyt, nebo se jedná o jejich rodinného příslušníka státního občana ČR, kterému byla vydána pobytová karta rodinného příslušníka občana EU nebo rodinného příslušníka cizince s trvalým pobytem na území ČR, jemuž bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR⁷¹.

Dalšími oprávněnými osobami jsou cizinci, jsou-li držitelé povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta v EU na území jiného členského státu EU, jestliže mu bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR, nebo cizinci jemuž bylo takové povolení k dlouhodobému pobytu vydáno za účelem vědeckého výzkumu nebo výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci nebo je zaměstnán, případně již byl zaměstnán alespoň po dobu šesti měsíců a je v evidenci uchazečů o zaměstnání⁷² a dále cizinec, kterému byla vydána zaměstnanecká karta. O oprávněnou osobu se jedná rovněž v případě rodinných příslušníků těchto osob, kterým bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR.

70 Zákon č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných čísel

71 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR

72 ZoZ

V neposlední řadě mezi oprávněné osoby rovněž spadají osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana formou doplňkové ochrany⁷³ a cizinec bez trvalého pobytu na území ČR, kterému tento nárok zaručuje mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu ČR.

Oprávněná osoba musí mít na území ČR bydliště⁷⁴.

Mezi oprávněné osoby, u kterých se nevyžaduje, aby měly bydliště na území ČR patří osoby, kterým vyplývá nárok z přímo použitelných předpisů EU⁷⁵, nebo osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné, osoby ponechávající si takové postavení a její rodinní příslušníci mající právo na rovné zacházení podle předpisů EU⁷⁶. Oprávněnou osobou bez povinnosti mít bydliště na území ČR je rovněž cizinec, kterému bylo vydáno krátkodobé vízum za účelem sezónního zaměstnání nebo vízum k pobytu nad devadesát dnů za stejným účelem, a také cizinec, kterému byla vydána karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance nebo karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance jiného členského státu EU, a je převeden do obchodní korporace nebo odštěpného závodu se sídlem na území ČR a jeho rodinný příslušník, jestliže mu bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR. U rodinného příslušníka převedeného zaměstnance se však požaduje, aby měl bydliště na území ČR.

4.1.2 Stanovení stupně závislosti

U příspěvku na péči ZoSS rozlišuje čtyři stupně závislosti. Stupeň závislosti se vyhodnocuje podle pevně stanovených kritérií, přičemž jsou rozhodné takové skutečnosti, které jsou v příčinné souvislosti s tím, že osoba, která není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého

73 §14a a 14b zákona č. 325/1999 Sb.,

74 §5 odst. 6 zákona č. 110/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

75 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29.dubna 2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, k jeho provedení

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5.dubna 2011, o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie

76 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38 ES ze dne 29.dubna 2004, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států

zdravotního stavu zvládat, je závislá na pomoci jiné fyzické osoby. Stupeň závislosti se stanovuje podle počtu základních životních potřeb, které osoba není schopna zvládat. Při posuzování závislosti se zkoumají také potřeby každodenní mimořádné pomoci jiné fyzické osoby u osob mladších osmnácti let věku, jež svým rozsahem, intenzitou nebo náročností výrazně přesahuje péči, která by jinak byla poskytována osobě téhož věku bez rozdílu. U osob starších osmnácti let věku se posuzují potřeby každodenní pomoci, dohledu a péče jiné fyzické osoby.

Při posuzování stupně závislosti jsou hodnoceny schopnosti zvládat základní životní potřeby rozdělené celkem do deseti skupin. Jedná se o schopnost mobility, orientace, komunikace, stravování, oblékání se a obouvání, tělesné hygieny, výkonu fyziologických potřeb, péče o zdraví, osobní aktivity a péči o domácnost, přičemž péče o domácnost se neposuzuje u osob ve věku do osmnácti let. Péče o zdraví se posuzuje vždy ve vztahu ke konkrétnímu zdravotnímu postižení a režimu stanoveném ošetřujícím lékařem. Vždy se zkoumá schopnost osoby zvládat základní životní potřeby v jejím přirozeném sociálním prostředí, zpravidla v domácnosti a rodinném prostředí, a s ohledem na věk posuzované osoby. Vymezení a způsob hodnocení zvládat tyto potřeby jsou stanoveny prováděcím předpisem⁷⁷. V každé z deseti skupin základních životních potřeb se zvlášť posuzuje schopnost osoby je zvládat. Posuzuje se se také hledisko, zda existuje příčinná souvislost mezi pozbytím schopnosti osoby zvládat základní životní potřebu v uspokojivé míře a jejím dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem.

⁷⁷ Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí ustanovení ZoSS

4.1.3 Posuzované základní životní potřeby

Pokud není osoba schopna zvládat alespoň jednu z aktivit spadajících do okruhu posuzovaných základních životních potřeb níže uvedených z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, je posuzována jako osoba, která není schopna tuto základní životní potřebu zvládat, a to bez ohledu na její příčinu. Níže jsou popsány aktivity, které se v rámci základních životních potřeb posuzují pro účely, zda je osoba zvládá.

a) Mobilita

Posuzuje se schopnost vstávání a usedání, stoj, zaujetí polohy a její změny, chodit krok za krokem, případně s přestávkami, v bytě a běžném terénu v dosahu alespoň 200 m včetně nerovného povrchu, otevírání a zavírání dveří, chůze po schodech v rozsahu jednoho patra směrem nahoru i dolů, nastupovat a vystupovat z dopravních prostředků včetně těch s bariérou a používat je.

b) Orientace

Posuzuje se schopnost poznávat a rozeznávat zrakem i sluchem, mít přiměřené duševní kompetence, orientovat se osobou, časem a místem, orientovat se v přirozeném sociálním prostředí, orientovat se v obvyklých situacích a přiměřeně v nich reagovat.

c) Komunikace

Posuzuje se schopnost vyjadřovat se srozumitelně mluvenou řečí a dorozumět se s jinými osobami v rozsahu běžné slovní zásoby odpovídající věku a sociálnímu postavení, chápat obsah přijímaných a sdělovaných zpráv, ručně psát krátkou zprávu, porozumět všeobecně používaným základním obrazovým symbolům a zvukovým signálům, používat běžné komunikační prostředky.

d) Stravování

Za schopnost stravovat se je považován stav, kdy osoba zvládá výběr hotového nápoje a potraviny ke konzumaci, nalít si nápoj, rozdělit stravu na menší kousky a naservírovat si ji, najíst se a napít, dodržovat stanovený dietní režim, konzumovat stravu v obvyklém denním režimu a přemístit nápoj a stravu na místo konzumace.

e) Oblékání a obouvání

Obékat se a obouvat se zvládá osoba, která je schopna vybrat si oblečení a obuv přiměřeně okolnostem, rozeznat rub a líc oblečení a ve správném pořadí je vrstvit, oblékat se a obouvat se, svlékat se a vyzouvat se, manipulovat s oblečením v souvislosti s denní dobou.

f) Tělesná hygiena

Za osobu která zvládá schopnost tělesné hygieny se považuje taková osoba, která je schopna použít hygienické zařízení, dodržovat tělesnou hygienu, mýt si a osušovat jednotlivé části těla, provádět celkovou hygienu, česat se, provádět ústní hygienu, holit se.

g) Výkon fyziologických potřeb

Je-li osoba schopna včas použít WC, zaujmout vhodnou polohu, vyprázdnit se, provést očistu a používat hygienické pomůcky, pak je schopna zvládat výkon fyziologických potřeb.

h) Péče o zdraví

U této základní životní potřeby se zkoumá, zda je osoba schopna dodržovat stanovený léčebný režim, provádět stanovené preventivní, léčebné a léčebně rehabilitační a ošetrovatelské postupy a opatření, a používat k tomu potřebné léky nebo pomůcky, rozpoznat zdravotní problém a v případě potřeby vyhledat nebo přivolat pomoc.

i) Osobní aktivity

V rámci osobních aktivit se posuzuje, zda je osoba schopna navazovat kontakty a vztahy s ostatními osobami, zda je schopna

plánovat a uspořádat osobní aktivity, zda je schopna styku se společenským prostředím, stanovit si a dodržet denní program, vykonávat aktivity obvyklé věku a prostředí.

j) Péče o domácnost

Tato schopnost se neposuzuje u osob ve věku do osmnácti let. Zkoumá se schopnost osoby nakládat s penězi v rámci osobních příjmů a domácnosti, schopnost manipulovat s předměty denní potřeby, obstarat si běžný nákup, ovládat běžné domácí spotřebiče, uvařit si jednoduché teplé jídlo a nápoj, vykonávat běžné domácí práce, nakládat s prádlem, mýt nádobí, obsluhovat topení a udržovat pořádek.

K posuzování schopnosti osoby zvládat jednotlivé základní životní potřeby se ve svém rozhodnutí vyjádřil i Nejvyšší správní soud v Brně⁷⁸.

„Pro hodnocení schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby za účelem zjištění stupně závislosti osoby je v rámci aplikace posudkových kritérií stanovených v § 1 až § 2c vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění účinném od 1. 1. 2012 rozhodné nesplnění byť jen jedné z aktivit, které jsou pro schopnost zvládat určitou základní životní potřebu vymezeny v příloze k této vyhlášce, a to bez ohledu na příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Pokud z podkladů lékařského posudku vyplývá, že posuzovaný některou z aktivit nutných pro celkové zvládnutí určité životní potřeby sám a bez pomoci jiné osoby nezvládá, a orgány lékařské posudkové služby přesto takovou základní životní potřebu považují za zvládanou, je jejich povinností tento závěr dostatečně a přesvědčivě odůvodnit.“

78 rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 2. dubna 2014, pod č.j. 3 Ads 50/2013-32

4.1.4 Stupně závislosti osoby na pomoci jiné fyzické osoby

ZoSS stanovuje celkem čtyři stupně závislosti podle počtu základních životních potřeb, které není zdravotně postižená osoba schopna zvládat z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a k jejichž zvládnutí potřebuje pomoc, nebo péči jiné fyzické osoby.

O I. stupeň závislosti, lehkou závislost, se jedná v případě, že je osoba ve věku od osmnácti let posuzována jako osoba, která není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat sama tři nebo čtyři základní životní potřeby a vyžaduje každodenní pomoc jiné fyzické osoby. V případě osoby ve věku do osmnácti let, postačí, když nezvládá tři základní životní potřeby a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

O II. stupeň závislosti, středně těžkou závislost, se jedná v případě, že je osoba ve věku od osmnácti let posuzována jako osoba, která není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat sama pět nebo šest základních životních potřeb a vyžaduje každodenní pomoc jiné fyzické osoby. V případě osoby ve věku do osmnácti let, postačí, když nezvládá čtyři nebo pět základních životních potřeb a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

O III. stupeň závislosti, těžkou závislost, se jedná v případě, že je osoba ve věku od osmnácti let posuzována jako osoba, která není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat sama sedm nebo osm základních životních potřeb a vyžaduje každodenní pomoc jiné fyzické osoby. V případě osoby ve věku do osmnácti let, postačí, když nezvládá šest nebo sedm základních životních potřeb a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

O IV. stupeň závislosti, úplnou závislost, se jedná v případě, že je osoba ve věku od osmnácti let posuzována jako osoba, která není

schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat sama devět nebo deset základních životních potřeb a vyžaduje každodenní pomoc jiné fyzické osoby. V případě osoby ve věku do osmnácti let, postačí, když nezvládá osm nebo devět základních životních potřeb a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

Nižší počet nezvládaných základních životních potřeb u osoby ve věku do osmnácti let pro určení stupně závislosti je zákonem stanoven z důvodu, že se u těchto osob se neposuzuje poslední z uvedených základních životních potřeb - péče o domácnost.

4.1.5 Výše příspěvku na péči a jeho navýšení

V souvislosti s vyšší závislosti na péči jiné osoby tím, že si nedokáže sama bez cizí pomoci obstarat základní životní potřeby, rostou závislé osobě náklady na zajištění dodatečné péče. A právě s přihlédnutím k rozdílné náročnosti péče o závislou osobu je odstupňována i výše příspěvku na péči o osoby závislé na péči jiné osoby.

4.1.5.1 Výše příspěvku na péči pro osoby starší osmnácti let

Příspěvek na péči činí u osoby starší osmnácti let

- 880,- Kč, jedná-li se o I. stupeň závislosti, lehkou závislost
- 4400,- Kč, jedná-li se o II. stupeň závislosti, středně těžkou závislost
- 8800,- Kč, jedná-li se o III. stupeň závislosti, těžkou závislost u osob, které využívají pobytové sociální služby, a 12800,- Kč u osob, které pobytové sociální služby nevyužívají

- 13200,- Kč, jde-li o IV. stupeň závislosti, úplnou závislost, u osob, které využívají pobytové sociální služby, a 19200,- Kč u osob, které nevyžívají pobytové sociální služby

4.1.5.2 Výše příspěvku na péči pro osoby do osmnácti let

Příspěvek na péči činí u osoby ve věku do osmnácti let

- 3300,- Kč, jedná-li se o I. stupeň závislosti, lehkou závislost
- 6600,- Kč, jedná-li se o II. stupeň závislosti, středně těžkou závislost
- 9900,- Kč, jedná-li se o III. stupeň závislosti, těžkou závislost u osob, které využívají pobytové sociální služby, a 13900,- Kč u osob, které pobytové sociální služby nevyžívají
- 13200,- Kč, jde-li o IV. stupeň závislosti, úplnou závislost, u osob, které využívají pobytové sociální služby, a 19200,- Kč u osob, které nevyžívají pobytové sociální služby

Při posuzování výše příspěvku na péči jsou za pobytové sociální služby považovány pobytové služby poskytované Domovy pro osoby se zdravotním postižením, Domovy pro seniory, Domovy se zvláštním režimem, dále Chráněné bydlení a Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče. Rovněž osoby využívající pobytové služby Dětského domova anebo Speciálního lůžkového zdravotnického zařízení hospicového typu mají nárok pouze na tu částku, která je uvedena v daném stupni závislosti jako nižší.

4.1.5.3 Zvýšení příspěvku na péči

Příspěvek na péči se zvyšuje o částku 2000,- Kč za kalendářní měsíc, jestliže rozhodný příjem oprávněné osoby a osob s ní společně

posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu⁷⁹.

Zvýšení příspěvku náleží nezaopatřenému dítěti ve věku do osmnácti let, jestliže mu náleží příspěvek na péči a nejedná se o dítě, kterému náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte ze systému dávek pěstounské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, nebo o dítě, jemuž nenáleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, protože požívá důchod z důchodového pojištění, který je stejný nebo vyšší než tento příspěvek, nebo o dítě, které je v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež.

Rodič, kterému náleží příspěvek na péči, a který pečuje o nezaopatřené dítě ve věku do osmnácti let, a který má nárok na příspěvek na péči, má také nárok na zvýšení příspěvku na péči.

O zvýšení příspěvku je nutné zažádat na předepsaném tiskopise krajskou pobočku ÚP ČR v místě, kde dochází k výplatě příspěvku. Dále je nutné za každé kalendářní čtvrtletí⁸⁰ dokládat výši příjmu všech společně posuzovaných osob a oprávněné osoby.

4.2 Nárok na příspěvek na péči a jeho výplatu

Tak jako v případě nároků na jiné dávky, i zde platí, aby měla osoba závislá na péči jiné osoby nárok na příspěvek na péči, že musí splňovat zákonné podmínky pro jeho přiznání. Stejně jako u jiných dávek sociálního zabezpečení i zde se musí rozlišovat nárok na dávku a na nárok na její výplatu.

⁷⁹ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

⁸⁰ Rozhodné období je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém se posuzuje nárok na příspěvek na péči a na jeho zvýšení

4.2.1 Vznik, změna a zánik nároku na příspěvek na péči a jeho výplatu

Nárok na příspěvek na péči vzniká oprávněné osobě dnem splnění všech podmínek, které zákon předpokládá. Nárok tedy vzniká dnem, kdy se oprávněná osoba stane osobou závislou alespoň v I. stupni závislosti dle ZoSS. Nárok na jeho výplatu však může vzniknout až podáním žádosti na příslušném tiskopise u krajské pobočky ÚP ČR.

Nárok na samotný příspěvek na péči uplynutím času nezaniká, na rozdíl od nároku na jeho výplatu. K zániku nároku na výplatu příspěvku na péči dojde uplynutím jednoho roku od kterého náleží, přičemž lhůta neběží po dobu řízení o příspěvku. Jedná-li se však o situaci, kdy byl příspěvek na péči přiznán nebo vyplácen v nižší míře než náležel, nebo byl neprávem odepřen nebo přiznán od pozdějšího data než od kterého náležel, pak nárok na výplatu příspěvku nebo jeho zvýšení zaniká uplynutím tří let zpětně ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na příspěvek nebo jeho zvýšení. Jestliže byl příspěvek přiznán nebo vyplácen ve vyšší míře než náležel, nebo byl přiznán nebo vyplácen neprávem, příspěvek se odejme nebo se jeho výplata zastaví, případně se sníží. Povinnost vrátit takto vzniklý přeplatek zaniká, jestliže od jeho vyplacení uplynuly tři roky. Lhůta přitom neběží po dobu řízení o opravném prostředku.

4.2.2 Přejetí nároku na příspěvek na péči a jeho výplatu

Nárok na příspěvek na péči a na jeho výplatu nelze postoupit třetí osobě ani dát do zástavy a nepodléhá výkonu rozhodnutí ani nemůže být předmětem dohody o srážkách. Za určitých podmínek však nárok na třetí osobu může přejít, a to v případě, že žadatel o příspěvek v průběhu řízení o nároku na příspěvek na péči a na jeho výplatu

zemřel, nebo jestliže byl příspěvek přiznán před smrtí oprávněné osoby a splatný příspěvek nebyl vyplacen k dni jejího úmrtí. Nárok na příspěvek na péči není předmětem dědictví a zákon stanoví, na které osoby přechází.

Zemřela-li osoba, která požádala o příspěvek na péči dříve než rozhodnutí o příspěvku nabylo právní moci, vstupuje do dalšího řízení osoba blízká, asistent sociální péče, zařízení sociálních služeb poskytující pobytové služby, zdravotnické zařízení poskytující sociální služby, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Podmínkou nástupnictví těchto osob je, že byly uvedeny v žádosti o příspěvek na péči, případně v průběhu řízení byly nahlášeny jako osoby poskytující žadateli o příspěvek pomoc. Všechny osoby, které takto poskytovaly pomoc žadateli o příspěvek na péči, jsou účastníky řízení, jestliže se podíleli na pomoci žadateli od data zahájení řízení, tj. od podání žádosti, do dne jeho úmrtí. Zároveň mají nárok na částky příspěvku splatné do dne smrti žadatele o příspěvek na péči za kalendářní měsíc, ve kterém mu takovou pomoc poskytovaly. Jestliže byla v kalendářním měsíci poskytována pomoc žadateli více osobami, pak se nárok dělí mezi ně rovným dílem, jestliže ÚP ČR nepředloží dohodu o jeho jiném rozdělení. Nárok na výplatu příspěvku nenáleží v kalendářním měsíci, ve kterém žadatel zemřel, a ve kterém mu byla od prvního dne až do dne úmrtí poskytována zdravotní pomoc v průběhu hospitalizace.

Za situace, že příspěvek na péči a na jeho výplatu byl již pravomocně přiznán přede dnem úmrtí oprávněné osoby, se splatné částky nevyplacené do dne smrti oprávněné osoby vyplatí osobám, které jsou uvedeny v předchozím odstavci. K výplatě částek dojde jen za podmínek uvedených v předchozím odstavci.

4.2.3 Výplata příspěvku na péči

Příspěvek na péči se vyplácí oprávněné osobě, případně jejímu zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi, nebo jiné fyzické osobě, které byla nezletilá oprávněná osoba svěřena do péče rozhodnutím příslušného orgánu. Zvláštního příjemce, od uvedených osob odlišného, ustanoví krajská pobočka ÚP ČR, jestliže oprávněná osoba nebo uvedená jiná fyzická osoba nemůže příspěvek na péči přijímat, nebo jej nevyužívá nebo nemůže využívat k zajištění potřebné pomoci. S ustanovením zvláštního příjemce musí oprávněná osoba, případně jiný příjemce příspěvku, souhlasit. Jestliže je zřejmé, že vzhledem ke zdravotnímu stavu podle vyjádření poskytovatele zdravotnických služeb nemůže osoba příjemce souhlas podat, souhlas se nevyžaduje. Zvláštním příjemcem nemůže však být osoba, jejíž zájmy jsou ve střetu zájmu se zájmem oprávněné osoby.

Příspěvek na péči se vyplácí měsíčně, a to v kalendářním měsíci, za který náleží, vyplácí jej krajská pobočka ÚP ČR, která je příslušná k rozhodování o příspěvku na péči. Příspěvek je vyplácen v české měně převodem na platební účet, který si určil příjemce příspěvku, případně v hotovosti prostřednictvím poštovní poukázky. V případě, že je oprávněné osobě po celý kalendářní měsíc poskytována služba zdravotní péče v průběhu hospitalizace ve zdravotnickém zařízení, výplata příspěvku se zastaví. Jeho výplata se následně obnoví od prvního kalendářního dne v měsíci po skončení hospitalizace, ve kterém hospitalizace netrvala po celý měsíc. O celý kalendářní měsíc hospitalizace se nejedná v případě, že k hospitalizaci dojde prvního kalendářního dne v měsíci nebo k jejímu ukončení posledního kalendářního dne v měsíci.

4.3 Řízení o příspěvku na péči

Aby mohlo být o nároku na příspěvek na péči a následně i na jeho výplatu rozhodnuto, musí proběhnout správní řízení o přiznání nároku a nároku na jeho výplatu. Základním předpisem pro vedení předmětného řízení je ZoSS, který je ve speciálním postavení vůči zákonu č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném a účinném znění.

4.3.1 Zahájení řízení

Řízení o přiznání příspěvku na péči je zahájeno dnem, kdy oprávněná osoba doručí žádost o přiznání příspěvku a jeho výplatu na předepsaném tiskopise příslušnému pracovišti krajské pobočky ÚP ČR. Místní příslušnost se určuje podle místa trvalého pobytu žadatele. Pokud žadatel není schopen samostatného jednání a nemá zástupce, pak se řízení zahajuje z moci úřední. Nezletilá osoba je v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, případně jinou fyzickou osobou, které je svěřena do péče rozhodnutím příslušného orgánu. Zařízení sociálních služeb⁸¹, ve kterém využívá nezletilá osoba pobytové služby, ji může zastupovat v případě, že ÚP ČR výše uvedené osoby vyzval, aby nejpozději do dvou měsíců ode dne doručení výzvy zastupovali nezletilého, a pokud se tomu tak nestalo. Není-li znám jejich pobyt, pak nezletilou osobu rovněž může zastupovat.

Řízení o změně výše již přiznaného příspěvku na péči nebo o zastavení jeho výplaty nebo o jeho odnětí se zahajuje na základě žádosti příjemce příspěvku na péči nebo z moci úřední. Řízení se však nevede v případě, že se jedná o zastavení vyplácení příspěvku na péči oprávněné osobě, která byla hospitalizována po celý kalendářní měsíc z důvodu zdravotní péče, nebo dojde-li ke změně jejího trvalého pobytu

81 §48,50 a 52 ZoSS

mimo místní příslušnost krajské pobočky ÚP ČR, nebo příjemce příspěvku nesplní oznamovací povinnost ani po písemné výzvě do osmi dnů ode dne doručení. V takovém případě se příjemci příspěvku doručí písemné oznámení o zastavení výplaty příspěvku nebo o změně jeho výše.

Není-li oprávněná osoba schopna vzhledem ke svému zdravotnímu stavu jednat samostatně a nemá zástupce, ÚP ČR ji ustanoví opatrovníka. O jeho ustanovení se rozhoduje na základě lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb.

Součástí žádosti je rovněž vyplněné oznámení o poskytovateli pomoci. Pomoc může poskytovat osoba blízká nebo asistent sociální péče nebo poskytovatel sociálních služeb zapsaný v registru poskytovatelů sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Jedná-li se o žádost o zvýšení příspěvku na péči, pak je součástí žádosti také doklad o výši příjmu oprávněné osoby a osob společně s ní posuzovaných v rozhodném období. Žadatel v žádosti určí jakým způsobem mu má být příspěvek vyplácen.

4.3.2 Průběh řízení

Krajská pobočka ÚP ČR provádí pro účely rozhodování o příspěvku a jeho výplatě sociální šetření, jehož cílem je zjistit míru schopnosti samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Sociální šetření provádí sociální pracovník, který o provedeném šetření sepíše písemný záznam. Nebylo-li sociální šetření možné provést z důvodu, že je žadateli poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace, krajská pobočka ÚP ČR přeruší řízení po dobu než bude možné sociální šetření provést. To neplatí v případě, že žadatel ji písemně oznámil, že je mu poskytována u jednoho nebo postupně u více poskytovatelů zdravotních služeb následná nebo

dlouhodobá lůžková péče pro tutéž nemoc nebo úraz trvající déle než šedesát dnů nepřetržitě, a tuto skutečnost doložil potvrzením poskytovatele zdravotních služeb. Zemřel-li žadatel o příspěvek na péči před provedením sociálního šetření, krajská pobočka ÚP ČR řízení zastaví.

Následně je Okresní správě sociálního zabezpečení postoupena žádost o posouzení stupně závislosti osoby, jejíž součástí je i písemný záznam a kopie žádosti o příspěvek na péči, jedná-li se o řízení zahájené na základě žádosti. Řízení o příspěvku na péči se přeruší po dobu, po kterou Okresní správa sociálního zabezpečení posuzuje stupeň závislosti osoby. Okresní správa sociálního zabezpečení vychází při posuzování stupně závislosti osoby ze zdravotního stavu doloženého nálezy vydaných poskytovateli zdravotních služeb, z výsledku šetření a zjištění potřeb osoby, případně z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posuzujícího lékaře. V případě nezletilé osoby vychází případně také z vyšetření dětského klinického psychologa jestliže se jedná o pervazivní vývojové poruchy. Žadatel je povinen se podrobit lékařskému vyšetření pro účely vyhotovení posudku.

Okresní správa sociálního zabezpečení vyhotoví posudek s uvedením základních životních potřeb, které není osoba schopna zvládat a jeho stejnopis zašle příslušné krajské pobočce ÚP ČR. Na základě tohoto posudku následně krajská pobočka ÚP ČR v řízení pokračuje a vydá rozhodnutí zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv, a v jakém stupni závislosti.

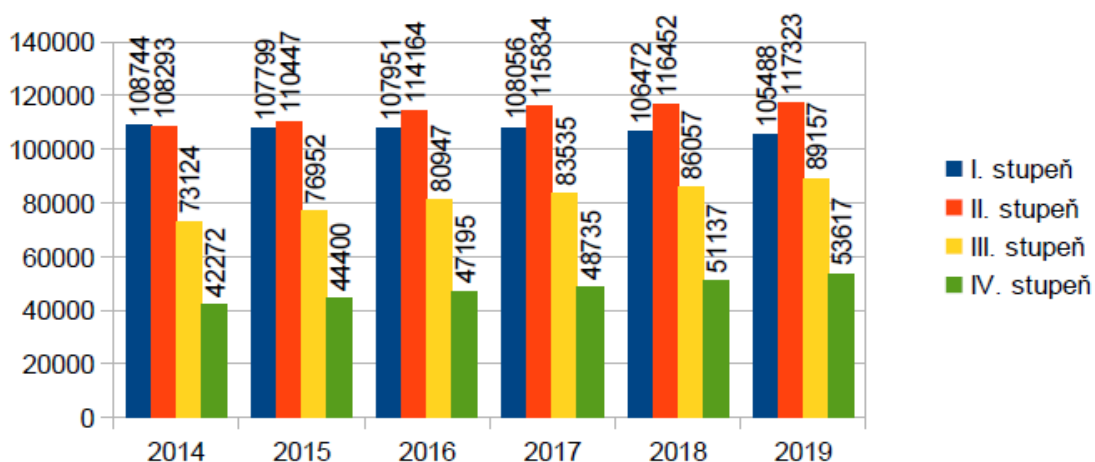
Společné řízení je vedeno v případě, že je podána žádost o příspěvek na péči společně s žádostí na jeho zvýšení. Dojde-li v průběhu řízení o příspěvku na péči k podání žádosti na jeho zvýšení, pak krajská pobočka ÚP ČR obě řízení spojí za předpokladu, že dosud nebylo o příspěvku na péči vydáno rozhodnutí.

Nevede-li se řízení z důvodů, že se jedná o zastavení vyplácení příspěvku na péči oprávněné osobě, která byla hospitalizována po celý kalendářní měsíc z důvodu zdravotní péče, nebo došlo-li ke změně jejího trvalého pobytu mimo místní příslušnost krajské pobočky ÚP ČR, nebo příjemce příspěvku nesplnil oznamovací povinnost ani po písemné výzvě do osmi dnů ode dne doručení, mohou být proti takovému postupu uplatněny námitky do patnácti dnů od posledního dne kalendářního měsíce, ve kterém byla výplata příspěvku zastavena nebo ve kterém došlo ke změně jeho výše. Námitky se podávají písemně u příslušné krajské pobočky ÚP ČR, která vydá rozhodnutí o zastavení výplaty příspěvku nebo o změně jeho výše, a to ve lhůtě do třiceti dnů ode dne dojití námitek.

Proti rozhodnutí ve věci se lze odvolat ve lhůtě do patnácti dnů od jeho doručení. Odvolání se podává prostřednictvím krajské pobočky ÚP ČR, jež napadené rozhodnutí vydala, k MPSV ČR, které o odvolání také rozhoduje. Odvolání nemá suspenzivní účinek.

Správní žalobu proti rozhodnutí o odvolání lze podat do dvou měsíců od právní moci rozhodnutí o odvolání u místně příslušného krajského soudu podle místa bydliště žadatele. Správní žaloba bude odmítnuta, jestliže nebyly vyčerpány všechny dostupné řádné opravné prostředky v průběhu řízení.

Počet osob zdravotně postižených závislých na péči jiné osoby
k 31.12. kalendářního roku

Zdroj dat : ÚP ČR - odpověď na žádost o poskytnutí informace ze dne 25.9.2020

5. Podpora zaměstnávání osob zdravotně postižených

Dnešní doba klade stále vyšší a vyšší nároky na výkonnou efektivitu zaměstnanců. Výkonnost souvisí především s kvalifikací zaměstnanců a s jejich zdravotním stavem. Jedná-li se o osobu zdravotně postiženou, pak je na trhu práce značně znevýhodněna proti osobám bez zdravotního postižení. Zdravotně postiženým osobám je proto poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Stát pomocí právních předpisů přistupuje k ochraně osob zdravotně postižených a reguluje tak pracovní trh s tím, aby se zaměstnavatelé podíleli na zaměstnávání těchto osob, a to buď přímou formou jejich zaměstnávání nebo náhradními plněními ve formě povinných odvodů do státního rozpočtu případně odebíráním výrobků, služeb nebo zadáváním zakázek zvláštním zaměstnavatelům mající postavení zaměstnavatele na chráněném trhu práce, případně od osob samostatně výdělečně činných, které nemají žádné zaměstnance a jsou osobami se zdravotním postižením. Stát rovněž podporuje pracovní rehabilitace u osob zdravotně postižených, a tím i jejich další uplatnění na trhu práce.

Základními právními předpisy upravující ochranu osob se zdravotním postižením na trhu práce jsou ZoZ a vyhláška č. 518/2004 Sb.

5.1 Osoba zdravotně postižená

Osobou se zdravotním postižením se rozumí taková fyzická osoba, která je orgánem sociálního zabezpečení uznána jako invalidní ve třetím stupni, nebo invalidní ve druhém nebo v prvním stupni, anebo jako osoba zdravotně znevýhodněná. Vyskytují se tak zde další osoby,

kteřé jsou z hlediska zaměstnanosti považované za osoby zdravotně postižené, a které jsou na trhu práce chráněny obdobně jako invalidní osoby.

Osobou zdravotně znevýhodněnou je fyzická osoba, která má z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu podstatně sníženou schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou vřdělčnou činnost, ale snížení nedosáhlo takové míry, aby se jednalo o osobu invalidní alespoň v prvním stupni. Její schopnost být nebo zůstat pracovně začleněna, vykonávat dosavadní zaměstnání nebo si kvalifikaci udržet nebo získat je sice podstatně snížena, avšak o méně než 35 %.

Za osobu zdravotně postiženou z důvodu invalidity druhého nebo prvního stupně se rovněž považuje fyzická osoba, která byla uznána invalidní ve druhém nebo v prvním stupni, avšak z důvodu posouzení orgánu sociálního zabezpečení již nejsou invalidními, a to ještě po dobu dvanácti měsíců ode dne takového posouzení.

Skutečnost, že se jedná o osobu zdravotně postiženou dokládá fyzická osoba ÚP ČR buď posudkem nebo potvrzením orgánu sociálního zabezpečení v případě invalidity, anebo potvrzením nebo rozhodnutím z důvodu, že se jedná o osobu zdravotně znevýhodněnou.

5.2 Pracovní rehabilitace

Osoby se zdravotním postižením mají v ČR právo na pracovní rehabilitaci. Pracovní rehabilitací rozumíme takovou souvislou činnost, která je zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením. Tuto činnost zabezpečuje ÚP ČR na základě žádosti osoby se zdravotním postižením. ÚP ČR rovněž hradí náklady spojené s pracovní rehabilitací. Osoba zdravotně postižená musí společně s žádostí doložit, že je invalidní osobou s těžším zdravotním

postižením, nebo invalidní ve druhém případně prvním stupni, anebo osobou zdravotně znevýhodněnou. To může doložit buď posudkem nebo potvrzením orgánu sociálního zabezpečení v případě invalidity, nebo potvrzením, případně rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení o tom, že je osobou zdravotně znevýhodněnou.

Pracovní rehabilitace spočívá zejména v poradenské činnosti, která je zaměřena na volbu povolání, zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, která je pro osobu se zdravotním postižením vhodná. Dále je zaměřena na teoretickou a praktickou přípravu osoby se zdravotním postižením pro vhodné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost. Další činností ÚP ČR je zprostředkování zaměstnání osobám se zdravotním postižením, dále poradenská činnost k udržení nebo ke změně jejich zaměstnání, případně ke změně povolání. Cílem činnosti má také být vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.

ÚP ČR v součinnosti s osobou se zdravotním postižením sestaví individuální plán pracovní rehabilitace s ohledem na zdravotní způsobilost osoby se zdravotním postižením, její schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost a kvalifikaci, s ohledem na situaci na trhu práce. O pracovní rehabilitaci sepisuje s osobou se zdravotním postižením dohodu o zabezpečení pracovní rehabilitace. Taková dohoda musí kromě obecných náležitostí obsahovat délku pracovní rehabilitace, místo a způsob její provádění, podmínky pro úhradu nákladů na zabezpečení pracovní rehabilitace, způsob kontroly plnění dohody, způsob ověření získaných znalostí a dovedností, také podmínky a termíny zúčtování poskytnuté úhrady nákladů na zabezpečení pracovní rehabilitace, dále závazek fyzické nebo právnické osoby vrátit poskytnutou úhradu nebo její poměrnou část při porušení sjednaných podmínek, nebo pokud byla zaviněně neprávem poskytnuta ve vyšší míře než náležela, a lhůtu pro vrácení. Rovněž musí obsahovat ujednání o výpovězení dohody.

Do teoretické a praktické přípravy pro zaměstnání osoby se zdravotním postižením zahrnujeme jednak přípravu na budoucí povolání, jednak přípravu k práci a také speciální rekvalifikační kurzy.

Přípravou osoby se zdravotním postižením k práci rozumíme činnost směřující k zapracování na vhodné pracovní místo s ohledem na její zdravotní postižení. Účelem přípravy je, aby osoba se zdravotním postižením získala znalosti, dovednosti a návyky nutné pro výkon daného zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Příprava je limitována délkou trvání nepřevyšující dvacet čtyři měsíců a je prováděna na pracovišti zaměstnavatele s přizpůsobením ke zdravotnímu stavu této osoby, nebo na chráněných pracovních místech případně ve vzdělávacích zařízeních státu, územně samosprávných celků a dalších fyzických nebo právnických osob. O přípravě k práci sepisuje ÚP ČR s osobou se zdravotním postižením písemnou dohodu, která obsahuje kromě obecných náležitostí obsah přípravy k práci, dobu a místo konání přípravy k práci, způsob zabezpečení a ověřování získaných dovedností a znalostí a ujednání o vypovězení této dohody. Po ukončení přípravy k práci a splnění sjednaných podmínek obdrží osoba se zdravotním postižením osvědčení vydané osobou jež přípravu této osoby prováděla, které slouží jako doklad o jejím absolvování. Po dobu účasti na přípravě k práci má osoba se zdravotním postižením nárok na podporu při reekvalifikaci, nepobírá-li dávku nemocenského pojištění, mzdu nebo náhradu mzdy, případně platu nebo náhrady platu, nebo starobní důchod. ÚP ČR o tomto nároku vydá rozhodnutí. Nárok této osobě náleží i v případě, že není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Specializované rekvalifikační kurzy pro osoby se zdravotním postižením se organizují a uskutečňují za stejných podmínek jako rekvalifikace ostatních osob. I zde platí, že osoba se zdravotním postižením má nárok po dobu účasti na takové rekvalifikaci nárok na podporu při rekvalifikaci. O nároku vydá krajská pobočka ÚP ČR rozhodnutí, a to i v případě, že osoba není vedena v evidenci uchazečů

o zaměstnání. I zde však platí podmínka, že osoba nesmí pobírat dávky nemocenského pojištění, mzdu ani náhradu mzdy, případně plat nebo náhradu platu, ani starobní důchod. V takovém případě nárok na podporu při rekvalifikaci nemá.

5.3 Povinný podíl zaměstnávání osob zdravotně postižených

Zaměstnavatelé, kteří zaměstnávají více než dvacet pět zaměstnanců v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu, který činí 4 % z celkového počtu svých zaměstnanců v pracovním poměru.

K plnění povinného podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením může docházet buď přímým zaměstnáváním osob se zdravotním postižením v pracovním poměru, nebo odběrem výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50 % zaměstnanců na zřízených nebo vymezených pracovních místech, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, případně zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům. Rovněž může odebírat výrobky nebo služby od osob samostatně výdělečně činných, které jsou osobami se zdravotním postižením a nemají zaměstnance, případně jim zadávat zakázky. Výše plnění povinného podílu za každou jednu nezaměstnanou osobu se zdravotním postižením při plnění v této formě činí sedminásobek průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství v kalendářním roce, ve kterém povinnost plnit povinný podíl vznikla. Pro rok 2019 byla vyhlášena průměrná mzda za první až třetí čtvrtletí ve výši 33429,- Kč a částka náhradního plnění činila 234003,- Kč⁸².

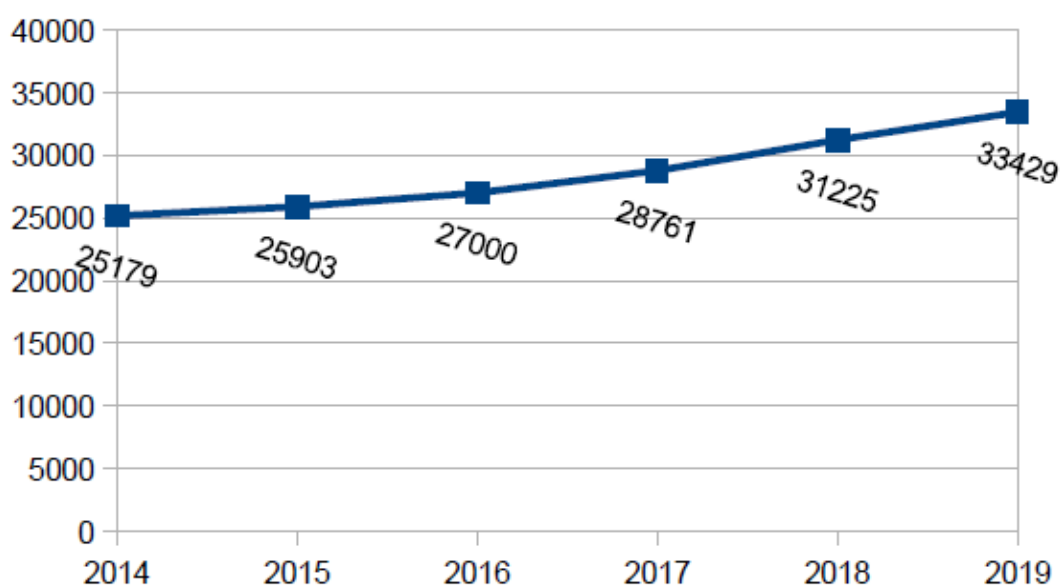
Další možností, jak splnit povinný podíl, je odvést do státního rozpočtu, za každou osobu se zdravotním postižením, kterou by měl zaměstnavatel zaměstnat, částku, která je stanovena jako dva a půl násobek průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za první

⁸² Sdělení MPSV č. 346/2019 Sb.

až třetí čtvrtletí kalendářního roku, v němž vznikla povinnost plnit povinný podíl zaměstnaných osob se zdravotním postižením. Pro rok 2019 byla částka odvodu za každého neumístěného zaměstnance se zdravotním postižením stanovena ve výši 83572,50 Kč.

Zaměstnavatel může rovněž kombinovat všechny způsoby plnění povinného podílu. Je na něm jakým způsobem svoji povinnost splní. Plnění povinného podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením včetně jeho způsobu, jsou zaměstnavatelé povinni písemně ohlásit krajské pobočce ÚP ČR, a to vždy do patnáctého února následujícího kalendářního roku. Do stejného data musí zaměstnavatel odvést částku do státního rozpočtu, jestliže dochází k náhradnímu plnění povinného podílu odvodem.

Vývoj průměrné mzdy za I. až III. čtvrtletí kalendářního roku pro účely náhradního plnění (v Kč)

Zdroj : Sdělení MPSV ČR zveřejněná ve Sb. v jednotlivých letech

5.4 Podpora zaměstnavatele při zaměstnávání osob zdravotně postižených

Zaměstnavatelům na chráněném trhu práce i na volném trhu práce může být poskytnut příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením a příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením. Dále mohou zaměstnavatelé těchto osob využít slev na dani za zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a využít výjimek pro zdravotní pojištění za zaměstnance se zdravotním postižením. O daňových slevách a výjimkách pojednávám blíže v šesté kapitole.

5.5 Chráněný trh práce

Chráněným trhem práce rozumíme takový trh práce, jež tvoří zaměstnavatelé zaměstnávající více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců, za podmínky, že mají uzavřenou s ÚP ČR dohodu o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce. Zaměstnavatel zaměstnávající osoby se zdravotním postižením na chráněných místech, na které byla uzavřena takováto dohoda, má nárok na příspěvky poskytované právě za účelem získání a udržení zaměstnání zdravotně postiženým osobám. Do chráněného trhu práce mají být dle mého názoru zařazeni rovněž takoví zaměstnavatelé, kteří vytvoří chráněné pracovní místo pro osobu se zdravotním postižením a uzavřeli s ÚP ČR dohodu o poskytnutí příspěvku na zřízení pracovního místa a dále také zaměstnavatelé, kteří uzavřeli dohodu o příspěvku na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa, neboť jsou v dohodě zavázáni místo obsadit osobou se zdravotním postižením po určitou dobu.

5.5.1 Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením

Pracovním místo zřízené pro osobu se zdravotním postižením je takové pracovní místo, které zaměstnavatel zřizuje nebo zřídil pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody uzavřené s ÚP ČR, který poskytuje zaměstnavateli na zřízení takového pracovního místa příspěvek. Výše příspěvku může činit maximálně osminásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku.⁸³ Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu s těžším zdravotním postižením pak může činit až dvanáctinásobek. Jestliže zaměstnavatel zřizuje deset a více chráněných míst, může příspěvek na zřízení jednoho takového místa činit maximálně desetinásobek, resp. čtrnáctinásobek průměrné mzdy⁸⁶. Zaměstnavatel nesmí mít daňové nedoplatky, nedoplatky na pojistném a penále na zdravotním a sociálním pojištění, jestliže mu není povoleno plnění ve splátkách za předpokladu řádného a včasného plnění. Zaměstnavateli, kterému byla uložena pokuta za umožnění nelegální práce, nesmí být poskytnut příspěvek po dobu tří let od právní moci uložení pokuty.

ÚP ČR může dohodu o zřízení chráněného pracovního místa uzavřít i s osobou zdravotně postiženou, která se rozhodne vykonávat samostatnou výdělečnou činnost. Pro tuto osobu platí obdobné podmínky jako pro zaměstnavatele s tím rozdílem, že nelze po ní požadovat vrácení příspěvku jestliže přestane samostatnou výdělečnou činnost vykonávat ze zdravotních důvodů, nebo v případě jejího úmrtí.

Příspěvek je určen na pořízení vybavení potřebného pro vytvoření pracovního místa pro osobu zdravotně postiženou. Takto zřízené pracovní místo, na který je poskytnut příspěvek, musí zaměstnavatel obsadit osobou se zdravotním postižením nejméně po dobu tří let.

⁸³ Průměrná mzda za první až třetí čtvrtletí roku 2019 činila 33429,- Kč

Obdobně tomu tak musí být i osoby zdravotně postižené, uzavřela-li s ÚP ČR dohodu o vymezení chráněného pracovního místa za účelem výkonu samostatné výdělečné činnosti.

5.5.2 Příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením

Příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením může ÚP ČR poskytnout zaměstnavateli, který zaměstnává v pracovním poměru osobu se zdravotním postižením a má uzavřenou s ním dohodu. Příspěvek se neposkytne v případě, že se jedná o zaměstnávání osoby zdravotně znevýhodněné, nebo jde-li o osobu se zdravotním postižením, která je dočasně přidělena uživateli k výkonu práce od zaměstnavatele jež je agenturou práce, a dále jedná-li se o zaměstnance, jehož místo výkonu práce je mimo pracoviště zaměstnavatele. Dále se příspěvek neposkytne zaměstnavateli za nesplnění podmínek obdobně jako u příspěvku na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením. Pro osobu se zdravotním postižením vykonávající samostatnou výdělečnou činnost platí obdobně podmínky uvedené v předešlé podkapitole.

Příspěvek je určen na úhradu zvýšených správních nákladů, nákladů na dopravu zaměstnanců, materiálu či hotových výrobků, nákladů na pracovní asistenty či provozní zaměstnance a náklady na přizpůsobení provozovny, které vznikají v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením. Roční výše příspěvku může činit maximálně 48000,- Kč na jednu osobu se zdravotním postižením.

5.5.3 Podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce

Zaměstnavatelé zaměstnávající více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového přepočteného počtu svých zaměstnanců, mohou uzavřít dohodu s ÚP ČR o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce. Jestliže takovou dohodu uzavřou, mají následně nárok, při splnění dalších podmínek, na příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Tímto způsobem stát zajišťuje, aby se osoby se zdravotním postižením snázeji uplatnily na pracovním trhu a zároveň je tak chrání proti případnému zhoršení postavení a zařazení ve společnosti. Zdravotně postiženým osobám tak chráněný trh práce slouží společně s přímou finanční podporou těchto osob.

5.5.3.1 Dohoda o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce

Dohodu o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce smí ÚP ČR uzavřít s takovým zaměstnavatelem, který v předcházejícím čtvrtletí kalendářního roku před podáním žádosti o uznání zaměstnával v přepočteném počtu všech svých zaměstnanců více než 50% osob se zdravotním postižením, který nebyl ke dni podání žádosti pravomocně odsouzen pro trestný čin podvodu v souvislosti s poskytováním příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a není v likvidaci nebo nebylo v posledních pěti letech rozhodnuto o zamítnutí insolvenčního návrhu pro to, že majetek nepostačuje ani k úhradě nákladů insolvenčního řízení nebo že majetek je zcela nepostačující k uspokojení jeho věřitelů, anebo že došlo ke zrušení konkursu ze stejného důvodu. Dále zaměstnavatel po dobu nejméně dvanácti měsíců předcházející dni podání žádosti

vyplácel nejméně 80% zaměstnancům se zdravotním postižením bezhotovostně mzdy nebo plat na účet vedený u peněžního ústavu nebo poštovní poukázkou, počet zaměstnanců se zdravotním postižením tvořil u zaměstnavatele více než 50 % přepočteného počtu všech jeho zaměstnanců se zdravotním postižením na pracovištích, která nejsou jejich bydlištěm, neuzavíral se zaměstnanci dohody o srážkách ze mzdy nebo platu nebo dohody o poskytování peněžní prostředky zaměstnavateli v rozporu s dobrými mravy, a nebyla mu pravomocně uložena pokuta na úseku zaměstnanosti nebo inspekce práce. MPSV ČR může nesplnění podmínky ohledně uložené pokuty prominout na základě uvážení ze zvlášť zřetel hodných důvodů, jestliže pokuta nepřevyšuje částku 50000,- Kč v případě, že zaměstnavatel podá žádost o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu.

Dohodě o uznání předchází žádost zaměstnavatele, která kromě identifikačních údajů musí obsahovat místo a předmět podnikání, případně činnosti zaměstnavatele, informaci o tržbách členěnou podle činnosti, počet osob se zdravotním postižením, které jsou v souvislosti s danou činností v pracovním poměru u zaměstnavatele a informaci o plnění zaměstnávání více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového přepočteného počtu zaměstnanců s uvedením počtu všech zaměstnanců a zaměstnanců se zdravotním postižením a tuto skutečnost musí i doložit.

Následnou dohodu o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu uzavře ÚP ČR se zaměstnavatelem v takovém rozsahu, že musí obsahovat kromě identifikačních údajů dobu, na kterou je dohoda uzavírána, závazek zaměstnavatele plnit zákonné podmínky po dobu účinnosti dohody, předkládat ÚP ČR roční zprávu o své činnosti nejpozději do 15. července následujícího kalendářního roku. Zpráva musí obsahovat informaci o plnění podmínky zaměstnávání alespoň 50 % osob se zdravotním postižením z celkového přepočteného počtu všech zaměstnanců v každém čtvrtletí členěných podle jejich postižení, včetně doložení, že se jedná o osoby se zdravotním postižením

v případě, že od poslední zprávy došlo ke změně, dále informaci o předmětu podnikání nebo činnosti zaměstnavatele, jeho hospodaření včetně počtu osob se zdravotním postižením, které se na předmětu podnikání nebo činnosti na tržbách zaměstnavatele podíleli, a výši tržeb členěnou podle jednotlivých činností zaměstnavatele. Dále roční zpráva zaměstnavatele musí obsahovat popis pracovní činnosti, na kterých se osoby se zdravotním postižením podílely, počet osob se zdravotním postižením, které pracovaly v místě svého bydliště, dále počet osob se zdravotním postižením, které pracovaly převážně u zákazníka, v provozních prostorách zaměstnavatele nebo mimo tyto prostory a v neposlední řadě informaci o plnění podmínek pro uzavření dohody o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce. Dohoda o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu musí rovněž obsahovat ujednání o povinnosti zaměstnavatele oznámit ÚP ČR, že nesplnil některý ze závazků plynoucí z této dohody, nebo že přestal splňovat některou ze zákonných podmínek pro uzavření dohody, a podmínky pro vypovězení dohody.

Jestliže zaměstnavatel nesplní podmínku předložit roční zprávu o jeho činnosti, může ÚP ČR dohodu vypovědět za předpokladu, že zaměstnavatel tak neučinil ani po dodatečné výzvě úřadu k jejímu předložení. Stejně tak může dohodu vypovědět, jestliže zaměstnavatel přestane splňovat podmínku pro uzavření dohody o uznání zaměstnavatele z důvodu uložení pokuty za správní delikt nebo přestupek na úseku zaměstnanosti nebo inspekce práce, pokud její výše přesáhla 50000,- Kč. V daných případech se jedná o možnost dohodu vypovědět, ÚP ČR po zvážení všech okolností nemusí k takovému úkonu přistoupit.

Jinak je tomu v případě, že zaměstnavatel bude v průběhu účinnosti dohody pravomocně odsouzen pro trestný čin podvodu v souvislosti s poskytováním příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, nebo je v likvidaci nebo bylo rozhodnuto o zamítnutí insolvenčního návrhu proto, že majetek nepostačuje ani

k úhradě nákladů insolvenčního řízení, nebo že majetek je zcela nepostačující k uspokojení jeho věřitelů, anebo že došlo ke zrušení konkursu ze stejného důvodu, nebo se dojde ke zjištění, že zaměstnavatel uzavíral nebo uzavírá se zaměstnanci se zdravotním postižením dohody o srážkách ze mzdy nebo platu nebo dohody o poskytování peněžní prostředky zaměstnavateli v rozporu s dobrými mravy, nebo opakovaně uvedl nepravdivé údaje v roční zprávě o činnosti. V takových případech ÚP ČR musí dohodu vypovědět.

Při podání výpovědi činí výpovědní doba vždy dva měsíce, když začíná běžet prvním kalendářním dnem po jejím doručení zaměstnavateli. Obdobně běží výpovědní doba, podá-li výpověď zaměstnavatel.

5.5.3.2 Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce

Zaměstnavateli, který uzavřel s ÚP ČR dohodu o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu, se poskytne příspěvek na částečnou úhradu vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů, které zaměstnavateli vznikly v souvislosti se zaměstnáním osob zdravotně postižených. Příspěvek činí v maximální výši 75 % ze skutečně vynaložených nákladů na takové zaměstnance, kteří jsou v pracovním poměru u zaměstnavatele a mají nárok na invalidní důchod v jakémkoli stupni nebo jsou uznány osobami zdravotně znevýhodněnými.

Za náklady spojené se zaměstnáváním těchto osob se považují mzda nebo plat zaměstnance v pracovním poměru, který je osobou zdravotně postiženou, dále pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za tohoto zaměstnance z vyměřovacího základu odvedl sám.

Naopak za náklady spojené se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením se nepovažují poskytnuté naturální mzdy, srážky ze mzdy nebo platu, které slouží k uspokojení plnění zaměstnavatele. Nejinak tomu je v případě náhrady mzdy nebo platu poskytnuté zaměstnanci, které vznikly v souvislosti s překážkami v práci na straně zaměstnavatele. Výše skutečně vynaložených nákladů se pro účely poskytnutí příspěvku na zaměstnávání osob se zdravotním postižením o tyto nezapočitatelné náklady snižuje. Výjimku tvoří srážky provedených za účelem náhrady škody zaměstnancem, za kterou je odpovědný, nebo příspěvku zaměstnance na jeho stravování.

Zaměstnavateli dále k příspěvku náleží paušální částka 1000,- Kč měsíčně na osobu se zdravotním postižením na náklady vynaložené zaměstnavatelem na zaměstnávání osob se zdravotním postižením v kalendářním čtvrtletí, za které podal žádost o poskytnutí příspěvku.

Další náklady spojené se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením mohou být zaměstnavateli uznány, jestliže nárok na zvýšení příspěvku uplatnil v žádosti o přiznání příspěvku. Výše navýšeného příspěvku na zaměstnávání osob se zdravotním postižením však nesmí převýšit stanovenou maximální výši pro příspěvek. V současné době maximální výše měsíčního příspěvku na invalidní osobu činí 12800,- Kč, v případě osoby zdravotně znevýhodněné pak 5000,- Kč. Tyto částky může vláda svým nařízením navýšit s ohledem na vývoj a situaci na trhu práce, tj. s přihlédnutím k minimální mzdě, životní úrovni a vývoje průměrné mzdy v národním hospodářství. Zvýšení příspěvku v souvislosti s dalšími náklady nelze uplatnit na osobu se zdravotním postižením, která nepracuje na pracovišti zaměstnavatele nebo na zaměstnance agentury práce, který je osobou se zdravotním postižením, jestliže je dočasně přidělen k výkonu práce k uživateli. V praxi to znamená, že v maximální možná výše příspěvku činí v případě invalidní osoby 13800,- Kč, a jde-li osobu zdravotně znevýhodněnou 6000,- Kč.

Zde bych rád zmínil problematiku spojenou s překážkou v práci na straně zaměstnavatele v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením. Z legislativního hlediska za situace, kdy zaměstnavatel nepřiděluje práci zaměstnanci, má zaměstnanec nárok na náhradu mzdy nebo platu, a to i za předpokladu, že zaměstnavatel tento stav nevyvolal a nezpůsobil vlastním přičiněním, ale nastal zásahem vyšší moci. Toto ustanovení má za následek povinnost zaměstnavatele uhradit veškeré náklady na náhradu mzdy nebo platu. Mimořádná opatření a krizová opatření přijatá vládou ČR a orgány ochrany veřejného zdraví mají negativní dopad na zaměstnavatele uznané za zaměstnavatele na chráněném trhu práce, neboť vyvolávají překážky v práci omezující činnost zaměstnavatelů, kdy jim vznikají náklady na pracovní místo obsazené osobami se zdravotním postižením, které za normálních okolností nemohou uplatnit jako náklady v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením pro účely příspěvku. Zaměstnavatelé působící na chráněném trhu práce tak na základě zákona č. 161/2020 Sb., o některých opatřeních při epidemii v roce 2020 a o změně ZoZ, mohou související náklady uplatňovat stejně jako za situace jako kdyby epidemiologický stav netrval. Další úlevou pro zaměstnavatele na chráněném trhu pak je, že se za předmětné období 1. až 3. kalendářního čtvrtletí 2020 nevyžaduje doložení podmínky bezdlužnosti. K takové situaci však nemusí dojít jen vlivem působení pandemie, ale také při živelních pohromách a jiných zásazích vyšší moci. Vláda ČR tak sice reagovala na pandemii způsobující onemocnění COVID-19 v průběhu roku 2020 zmírněním negativních dopadů a provedla dílčí úpravy uznávající tyto náklady jako způsobilé pro uznání v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením, avšak pouze ve vztahu k této pandemii, nicméně neřešila problematiku systémově, nýbrž pouze ad hoc. Zde se nabízí řešení v obecné formulaci pro uznání vynaložených nákladů v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením jako uznatelných nákladů

pro účely příspěvku za předpokladu, že překážka v práci na straně zaměstnavatele byla způsobena zásahem vyšší moci.

5.5.3.3 Řízení o příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením

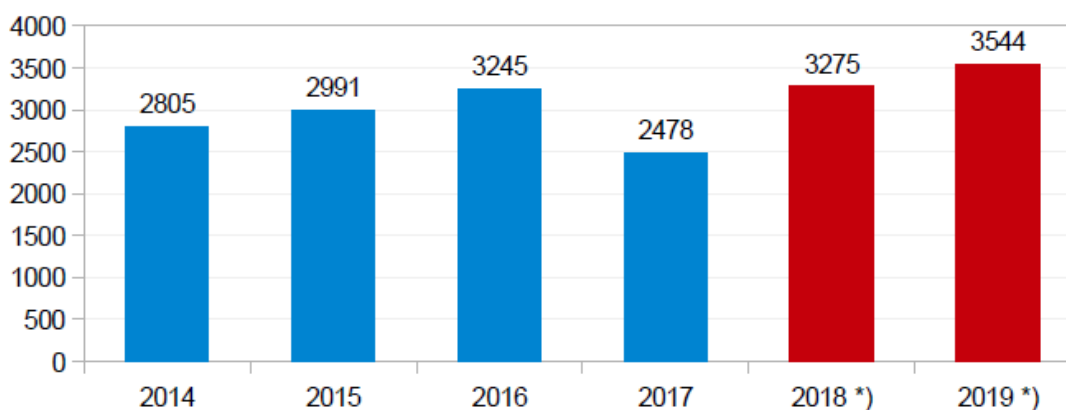
Řízení se zahajuje na základě žádosti zaměstnavatele s osobami se zdravotním postižením. Žádost o příspěvek se podává u místně příslušné krajské pobočky ÚP ČR na předepsaném tiskopise. K žádosti musí být doloženy přílohy, které obsahují jmenný seznam zaměstnanců zdravotním postižením, a zaměstnanců s těžším zdravotním postižením, s uvedením jejich rodného čísla, data počátku případně ukončení pracovního poměru, číselného kódu zdravotní pojišťovny. Dále musí být přiložen výčet vynaložených mzdových nebo platových prostředků, včetně odvedeného pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění. Zaměstnavatel dokládá rovněž skutečnosti, že se jedná o zaměstnance se zdravotním postižením, na kterého požaduje příspěvek, jestliže při podání žádosti dojde ke změně skutečností již dříve doložených. Dojde-li k situaci, že na jednoho zaměstnance žádá o příspěvek více zaměstnanců, bude příspěvek přiznán tomu zaměstnavateli, ke kterému zaměstnanec nastoupil do pracovního poměru nejdříve. V případě shodného dne nástupu neobdrží příspěvek žádný ze zaměstnavatelů. Jestliže zaměstnanec ukončí v průběhu kalendářního čtvrtletí pracovní poměr u jednoho zaměstnavatele a nastoupí pracovní poměr u dalšího zaměstnavatele, a oba zaměstnavatelé uplatňují na zaměstnance nárok na příspěvek, pak se dalšímu zaměstnavateli poskytne příspěvek v poměrné části. Příspěvek se však neposkytuje na zaměstnance se zdravotním postižením, jestliže je na něj poskytován ÚP ČR jiný příspěvek, jehož výše se stanoví na základě skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy, jestliže byl zaměstnanec poživitelem starobního důchodu, nebo byl-li na tohoto zaměstnance zaměstnavateli poskytován příspěvek na úhradu

provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením. Rovněž se neposkytne v případě, kdy je místo výkonu práce sjednáno mimo pracoviště zaměstnavatele a zaměstnanec nesouhlasil s provedením kontroly v místě výkonu jeho práce, nebo se jednalo o zaměstnance agentury práce, který je osobou se zdravotním postižením, dočasně přiděleného k výkonu práce k uživateli.

ÚP ČR následně vydá rozhodnutí o poskytnutí nebo neposkytnutí příspěvku, případně o neposkytnutí části příspěvku nebo o neposkytnutí zvýšení nebo části zvýšení příspěvku, proti kterému je možné podat odvolání MPSV ČR prostřednictvím krajské pobočky ÚP ČR, která rozhodnutí vydala, a to do patnácti dnů ode dne jeho doručení.

Příspěvek se zasílá na účet zaměstnavatele a je splatný do čtrnácti dnů ode dne právní moci rozhodnutí o příspěvku.

Počet žadatelů o příspěvek na zaměstnávání osob se zdravotním postižením k 31. 12. kalendářního roku*)

*) od roku 2018 se jedná o počet zaměstnavatelů na chráněném trhu práce
Zdroj dat : ÚP ČR - odpověď na žádost o poskytnutí informace ze dne 1.10.2020

6. Další výhody pro osoby zdravotně postižené a jejich zaměstnavatele

Stát prostřednictvím slev na dani z příjmů fyzických i právnických osob zvýhodňuje osoby se zdravotním postižením tak, aby motivoval jejich zaměstnavatele nebo přímo tyto osoby k výkonu závislé činnosti, případně samostatné výdělečné činnosti. Tato zvýhodnění ve formě zákonných právních předpisů jsou pak přímo uvedena v dotčených zákonech. Jedním z takových je ZDP.

Dalšími zvýhodnění, které podporují zaměstnatelnost a podnikání zdravotně postižených osob, jsou uvedeny také v dalších právních předpisech oblasti sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění⁸⁴.

6.1 Daňové výhody pro osoby se zdravotním postižením

Pro výkon samostatné výdělečné činnosti, jakožto pro výkon činnosti závislé, jsou tyto výhody uvedeny v ustanovení § 35ba ZDP. Jsou zde dvě daňově odpočitatelné položky, ve kterých se daňově zvýhodňují jednak osoby, kterým je přiznán invalidní důchod prvního nebo druhého stupně, jednak osoby s invalidním důchodem třetího stupně. Tyto položky jsou přímou slevou na dani z příjmů fyzických osob, nesnižuje se tak daňový základ, nýbrž daň jako taková.

Pro osoby pobírající invalidní důchod prvního a druhého stupně je tato sleva na dani stanovena jako základní sleva podle § 35ba odst. 1 písm. c) ZDP ve výši 2520,- Kč za celý kalendářní rok, pokud taková invalidita trvá. V případě, že dojde ke vzniku nároku na invaliditu v průběhu kalendářního roku, nebo naopak k jejímu zániku, pak se nárok na slevu na dani posuzuje podle § 35ba odst. 3 ZDP, tedy dle stavu k prvnímu dni v kalendářním měsíci. Uvedená sleva se vypočte podle poměru počtu kalendářních měsíců ve výši jedné dvanáctiny

84 Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

za každý takový měsíc, tj. 210,- Kč za měsíc.

Pro osoby pobírající invalidní důchod třetího stupně je tato sleva na dani v rozšířené výši dle § 35ba odst. 1 písm. d) ZDP a činí 5040,- Kč ročně. Obdobně i zde platí ustanovení o poměru kalendářních měsíců v roce, po které taková invalidita trvá. Rozšířená sleva na dani činí 420,- Kč za měsíc.

Speciální zvýhodnění mají navíc držitelé průkazu ZTP/P, o nichž jsem se zmiňoval již v dřívější kapitole. Ustanovení § 35ba odst. 1 písm. e) ZDP stanovuje takovou slevu na dani ve výši 16140,- Kč ročně. Také zde platí ustanovení § 35ba odst. 3) ZDP, podle kterého se vypočítává počet měsíců, po které má poplatník a držitel průkazu ZTP/P nárok na takovou slevu. Po přepočtu v tomto případě činí sleva na dani 1345,- Kč za měsíc.

Se zvýhodněním držitelů průkazu ZTP/P souvisí ještě jedna daňová sleva. Tou je sleva na dani u poplatníka, který je manželem nebo manželkou držitele průkazu ZTP/P, jenž žije s ním ve společně hospodařící domácnosti a nemá příjmy vyšší než 68000,- Kč v kalendářním roce, za něž se podává daňové přiznání. Dávky osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči, na sociální služby se do příjmů rovněž nezapočítávají. Výše slevy na dani v tomto případě činí dle § 35ba odst. 1 písm. b) ZDP dvojnásobek základní slevy na poplatníka, tj. celkem 49680,- Kč.

Všechny uvedené slevy na dani může uplatnit poplatník daně je-li fyzickou osobou, má-li na území ČR trvalé bydliště nebo se zde obvykle zdržuje. Nejedná-li se však o takovou fyzickou osobu, pak má nárok uplatnit slevu na dani pouze v případě, že se jedná o daňového rezidenta členského státu EU nebo státu Evropského hospodářského prostoru, a pokud úhrn jeho příjmů ze zdrojů na území ČR tvoří alespoň 90 % všech příjmů, s výjimkou příjmů uvedených v §35ba odst. 2 ZDP, jež nejsou předmětem daně nebo jsou od této daně osvobozeny, a příjmů, z nichž je daň vybírána srážkou podle zvláštní sazby daně.

Ostatní daňové slevy pro fyzické osoby mohou osoby se zdravotním postižením využít ve stejné výši stanovené zákonem jako jakákoli jiná fyzická osoba.

6.2 Daňové výhody pro zaměstnavatele osob se zdravotním postižením

V postavení zaměstnavatele osoby se zdravotním postižením mohou být jak osoby fyzické, tak osoby právnické, jestliže zdravotně postižená osoba pro ně vykonává závislou činnost. Zaměstnavatel je zvýhodněn při zaměstnání takové osoby slevou na dani, která je závislá na rozsahu zdravotního postižení zaměstnance. Výpočet slevy je zcela odlišný od výpočtu slevy v předchozí části. Kdo je zaměstnancem pro daňové účely je stanoveno v §6 odst. 2 ZDP. Co se rozumí závislou činností definují pracovněprávní předpisy⁸⁵.

Zvýhodnění ve slevě na dani z příjmů je stanoveno pro poplatníky zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením ve výši 18000,- Kč za kalendářní rok, po který zaměstnanec vykonává pro zaměstnavatele závislou činnost. Pro osoby s těžším zdravotním postižením⁸⁶ je tato částka zvýšena na 60000,- Kč ročně za každého takového zaměstnance.

Pokud zaměstnanec vykonává práci pro zaměstnavatele pouze po část kalendářního roku, potom dochází k výpočtu poměru, který stanoví výši poměrné slevy na dani. Poměrná sleva na dani se stanoví jako roční přepočtený počet zaměstnanců se zdravotním postižením pro každou skupinu zvlášť, přičemž roční přepočtený počet zaměstnanců se vypočítá jako podíl celkového počtu hodin stanoveným těmto zaměstnancům dle rozvržené pracovní doby po dobu trvání pracovního poměru v daňovém období pro každou skupinu zvlášť a celkového ročního fondu pracovní doby připadajícího na jednoho

85 § zákon č. 262/2004 Sb. Zákoník práce

86 § 67 ZoZ

zaměstnance pracujícího na plnou pracovní dobu stanovenou pracovněprávními předpisy. Do celkového počtu hodin se nezapočítávají neodpracované hodiny z důvodu neomluvené absence v práci nenapracovaného náhradního volna poskytnutého zaměstnavatelem zaměstnanci bez náhrady mzdy, pokud zaměstnanec nemohl vykonávat práci z jiných důležitých důvodů týkajících se jeho osoby, a po dobu dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, po kterou zaměstnanci nenáleží náhrada mzdy, platu nebo odměny nebo sníženého platu nebo snížené odměny za dobu dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény nebo nemocenské z nemocenského pojištění⁸⁷. Rovněž se do trvání pracovního poměru nezapočítává doba čerpání mateřské nebo rodičovské dovolené, doba výkonu služby v ozbrojených silách, výkonu civilní služby a doba dlouhodobého uvolnění pro výkon funkce.

Takto vypočtený podíl se zaokrouhlí na dvě desetinná místa. Celková výše slevy na dani za každou skupinu je rovna součinu uvedeného podílu a výše roční slevy na dani.

6.3 Výhody pro zdravotně postižené osoby v oblasti zdravotního a sociálního pojištění

6.3.1 Zdravotní pojištění

Kdy je plátcem zdravotního pojištění je uvedeno v § 4 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném a účinném znění. Plátcem zdravotního pojištění jsou zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné, zaměstnavatelé a dále skupina osob tzv. samoplátců, kteří si pojištění musí hradit za sebe samy, protože nespádají do žádné skupiny, ani za ně neodvádí pojištění stát⁸⁸.

Obecně pro všechny skupiny platí, že minimálním vyměřovacím základem je minimální mzda⁸⁹. U zaměstnanců a zaměstnavatelů však

87 § 35 ZDP

88 §7 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

89 Nařízení vlády č. 347/2019 Sb., o minimální mzdě – S účinností od 1. ledna 2020 činí 14600 Kč za měsíc

existují vyjimky, které platí při zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Z podmínky existence minimálního vyměřovacího základu jsou vyňaty právě ty osoby, jestliže jsou zaměstnancem zaměstnavatele zaměstnávajícího více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového průměrného přepočteného počtu svých zaměstnanců, kterým byl přiznán invalidní důchod. U nich je vyměřovacím základem částka přesahující částku, která je vyměřovacím základem u osoby, za kterou je plátcem pojistného stát. Dále pro ně neplatí minimální vyměřovací základ v případě, že se jedná o osobu s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, která je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P⁹⁰. V neposlední řadě neplatí minimální vyměřovací základ pro osobu, jestliže je za ni plátcem pojistného stát⁹¹.

Také v další skupině, u osob samostatně výdělečně činných, najdeme vyjimku z podmínky minimálního vyměřovacího základu. Minimum neplatí pro osoby uvedené v § 3 odst. 8 písm. a) až c) zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, v platném a účinném znění, a dále pro osoby, za které je plátcem pojistného stát, pokud tyto skutečnosti trvají po celé rozhodné období. Vyměřovacím základem u těchto osob je jejich skutečný příjem po odpočtu výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmu. Jestliže však došlo k situaci, že nastala událost jenž je základem pro nárok na vyjimku nebo naopak na ni přestala mít nárok, pak se minimální vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné sníží na poměrnou část odpovídající počtu kalendářních měsíců, po které skutečnosti pro nárok trvaly po celý kalendářní měsíc. To znamená, že pokud ke změně skutečnosti dojde v průběhu kalendářního měsíce, za tento měsíc nemá vyjimku z existence minimálního vyměřovacího základu, pokud na ni nemá nárok z jiného důvodu, např. za osobu je plátcem stát na základě souběhu několika sociálních událostí.

90 § 3 odst.8 písmeno a) zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění

91 § 3 odst.8 písmeno e) v souvislosti s § 3c zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění

6.3.2 Sociální pojištění

Obdobně jako u zdravotního pojištění jsou v oblasti sociálního pojištění také výjimky z existence minimálního vyměřovacího základu a s tím spojené povinnosti platit minimální zálohy na pojištění. Tyto výjimky jsou u osob samostatně výdělečně činných, jestliže u nich dochází k souběhu s životní situací osoby, které je vyplácen invalidní důchod, nebo osoby, která pečovala o osobu mladší deseti let závislou na péči jiné osoby v 1. stupni, nebo pečovala o osobu, nebo která je závislá na péči jiné osoby ve 2. stupni nebo 3. stupni nebo 4. stupni za předpokladu, že osoba, která je závislá na péči jiné osoby, je osobou blízkou. Nejedná-li se o osobu blízkou, postačí, že s opečovávanou osobou žije ve společné domácnosti. Tyto skutečnosti musí osoba samostatně výdělečně činná doložit České správě sociálního zabezpečení, pokud je nemá ve své evidenci nebo si je nemůže obstarat v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup. Uvedená skutečnost musí být oznámena nejpozději při podání přehledu o příjmech a výdajích ze samostatné výdělečné činnosti za kalendářní rok, za který se přehled podává. Jedná se však o úkon, který osoba samostatně výdělečně činná může učinit dobrovolně. Naproti tomu v případě, že dojde v průběhu předmětného období k zániku skutečnosti zakládající nárok na posouzení činnosti vykonávané jako vedlejší a nikoli hlavní, musí tuto skutečnost ohlásit nejpozději s podáním přehledu o příjmech a výdajích ze samostatné výdělečné činnosti. Zde se však jedná již o povinnost tak učinit.

7. Závěr

V závěrečné práci jsem popsal vybrané části sociálního zabezpečení a další vzájemně propojené oblasti některých odvětví veřejného práva, které svým charakterem rovněž přispívají k zabezpečení osob se zdravotním postižením. K těm zcela jistě patří zmiňované oblasti daňového práva a neméně důležité je také zabezpečení zaměstnání a zaměstnatelnosti osobám se zdravotním postižením, tedy ty části pracovního práva, které by se dle mého spíše mělo řadit do oblasti práva sociálního zabezpečení.

Ve druhé kapitole jsem popsal vznik nároku na invalidní důchod, jeho změnu a zánik, jakož i postup při hodnocení zdravotního stavu osoby se zdravotním postižením v rámci řízení o přiznání invalidního důchodu, respektive řízení o změně či zániku nároku na něj. Zde bych se rád vyznamenal k personálnímu obsazování lékařské posudkové služby a jejím fungování jako orgánu vydávající posudek obsahující míru snížení pracovní schopnosti osoby se zdravotním postižením a jejím následném pracovním zařazení. Podle rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, *„postačí, je-li členem posudkové komise lékař, jehož základní odbornost odpovídá základním vymezením zdravotních postižení podle kapitol v příloze vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity.“*⁹² Vyvstává tak otázka, kdo může být členem lékařské posudkové komise. Může to být lékař se specializací na kožní onemocnění pro případy posuzování míry postižení páteře? Podle vyjádření MPSV ČR jím být může, neboť i on má základní odborné znalosti. Je tedy k uvážení jakou váhu může mít takový posudek u osob se zdravotním postižením, jestliže stejnou službu může vykonat kterýkoli praktický lékař, jenž zná nejlépe zdravotní stav svého klienta. I ten může mít podle předmětného vyjádření základní odborné znalosti potřebné pro vypracování posudku o invaliditě. Druhou stránkou je také věc finanční náročnosti a věkové obsazenosti lékařské posudkové komise v prvním stupni rozhodování. Má smysl v případě, že by provozní náklady na lékařskou posudkovou

92 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 8. března 2017, č.j. 6 Ads 285/2016-38

komisi byly nižší než v případě, že by posudek vypracoval praktický lékař. V dnešní době tomu tak ale není, náklady na lékařskou posudkovou komisi jsou násobně vyšší než v případě nákladů vynaložených na posudky od praktických lékařů. O tom svědčí i tabulka s platy posudkových lékařů, kde tarify jsou vyšší než u jiných státních zaměstnanců⁹³. V neposlední řadě zmíním také fakt, že praktičtí lékaři připravují lékařské posudkové komisi podklady ve stejném rozsahu potřebném pro vyhotovení posudku o invaliditě. V praxi se nezdá, že lékařská posudková komise pouze zkopíruje podklady do příslušné kolonky pro posudek o invaliditě, což by právě mohl dělat rovnou praktický lékař při přípravě podkladů. Je tedy zřejmé, že změna zákona, která by umožnila vyhotovení posudků v prvním stupni rozhodování přímo praktickými lékaři, by byla ve prospěch státu jednak snížením nákladů na vyhotovování posudků o invaliditě, jednak v rychlosti při posuzování zdravotního stavu. Navíc by se tím vyřešil i akutní nedostatek lékařů pro posudkové komise, jejichž věkový průměr dle sdělení MPSV ČR se dlouhodobě pohybuje kolem 62 let.

Ve stejné kapitole zmiňuji jednorázový příspěvek důchodcům v roce 2016. Obdobně i v roce 2020 vláda ČR připravila jednorázový příspěvek všem důchodcům (tedy i těm invalidním) ve výši 5000,- Kč. Vláda chce nechat tento příspěvek schválit formou zákona, nicméně už opomíjí fakt, že se jedná pouze o jednorázový příspěvek důchodcům, a že se tak nebude započítávat do valorizace pro rok 2021. Nejedná se tedy o často zmiňované dorovnávání důchodů, protože by muselo následně docházet k valorizaci každým rokem. V případě, že by od ledna 2020 byl důchod navýšen o 417,- Kč měsíčně, což je ekvivalent zmiňovaného jednorázového příspěvku ve výši 5000,- Kč, musel by být důchod k 1. lednu 2021 valorizován i o tuto částku. V případě jednorázového příspěvku tomu však není, stejně tak, jak tomu nebylo ani v roce 2016, resp. k 1. lednu 2017.

93 Příloha č. 3 k nařízení vlády č. 341/2017 Sb. v platném a účinném znění

Ve třetí a čtvrté kapitole je opět zmíněna souvislost s problematikou lékařských posudkových komisí. Vzhledem k tomu, že ÚP ČR zpravidla přerušuje řízení na dobu potřebnou pro vypracování posudku, bylo by jeho zpracování ošetřujícím praktickým lékařem žádoucí s ohledem na rychlost jeho vypracování, dále pak ze stejných důvodů, jako je tomu při posuzování invalidity. Také pro dávky pro osoby se zdravotním postižením by mohl posudek vyhotovovat praktický lékař posuzované osoby. Dle mého názoru by to přineslo jednak zrychlení řízení o přiznání dávky pro osoby se zdravotním postižením, když na základě mých zkušeností řízení trvalo někdy i přes dva roky, jednak jistou nezávislost rozhodování ÚP ČR na České správě sociálního zabezpečení, která upřednostňuje svoji agendu v oblasti pojistných dávek důchodového pojištění, díky čemuž dochází ke zbytečným průtahům v řízení o přiznání nároku dávky u ÚP ČR. Nezřídkou se stává, že díky přerušení řízení z důvodu vyhotovení lékařského posudku potřebného k rozhodnutí o nároku na dávku a její výplatu, se žadatel rozhodnutí ani nedožije, a to právě proto, že jeho zdravotní stav a progresse nemoci je výrazně rychlejší než státní správa při rozhodování. Pomoc těmto osobám tak přichází pozdě a postrádá tak smyslu, místo státu tak musí pomoc suplovat rodina a nejbližší přátelé.

U příspěvku na mobilitu by zcela jistě bylo vhodné upravit výši příspěvku rozdílně pro osoby s průkazem ZTP a ZTP/P v poměru tak, jak tomu bylo v dřívější úpravě. Osoba, která musí mít průvodce má prokazatelně vyšší náklady na dopravu a přepravu než osoba bez průvodce, přesto má příspěvek na mobilitu ve stejné výši. V původní úpravě navíc byla zakotvena i možnost uznání dalších nákladů při ujetí kilometrů nad předem stanovenou hranici v kalendářním roce, kdy v odůvodněných případech byl poskytován příspěvek nad rámec běžného příspěvku. Sám jsem dojížděl za studiem na fakultu, když tyto náklady jsem následně předložil jako odůvodněné právě z důvodu studia v denní formě, a tyto náklady mi byly uznány jako

způsobilé pro přiznání příspěvku nad jeho rámeček. Dnes osoby se zdravotním postižením takovou možnost nemají. Zákon určuje pouze jednu výši příspěvku bez ohledu na stupeň postižení a odůvodněnou náročnost přepravy osoby se zdravotním postižením. Výše příspěvku činí 550,- Kč měsíčně, který při dnešních cenách pokryje náklady na pohonné hmoty přibližně na 367 km, tj. cca 12 km denně⁹⁴. Nicméně s provozem automobilu užívaného k dopravě a přepravě osoby se zdravotním postižením souvisí i další provozní náklady. V současné právní úpravě není rozdíl mezi osobou držící průkaz ZTP a ZTP/P. Již z názvu průkazu ZTP/P vyplývá, že osoba užívá průvodce, a zvýšené náklady nejsou nikterak promítnuty do výše příspěvku na mobilitu. V dřívější úpravě tomu tak bylo a osoba držící průkaz ZTP/P měla příspěvek vyšší o 50 % proti držiteli průkazu ZTP. Z výše uvedených důvodů tak zastávám názor, že by zákon měl rozlišovat tyto dvě kategorie odstupňovanou výší dávky, obdobně jako je tomu u příspěvku na péči o závislou osobu, kdy je odstupňována výše příspěvku podle stupně její závislosti na péči jiné osoby. Dalším poznatkem z praxe, se kterým se běžně setkávám, je požadování osobní účasti držitele průkazu ZTP nebo ZTP/P na jednání o příspěvku na mobilitu. Domnívám se, že není nezbytně nutné aby se osoba držící jeden z těchto dvou průkazů musela dostavit osobně k jednání, neboť již sama existence držení průkazu ZTP nebo ZTP/P prokazuje skutečnost obtížné mobility. Nezřídka jsem se navíc setkal s případy, že jednací místnosti nejsou ani přizpůsobeny svoji dostupností těmto osobám, když jsou umístěné v patře budovy, kdy jediný přístup je po schodech. V takových případech je požadování přítomnosti osoby s omezenou mobilitou nemyslitelné.

V páté kapitole jsem popsal zabezpečení osob se zdravotním postižením v oblasti podpory zaměstnanosti, která je z hlediska sociálního zabezpečení osob se zdravotním postižením poměrně dobře zapracována do právního řádu ČR. Nicméně i zde se v letošním roce

94 Počítáno při ceně 30 Kč/litr a průměrné spotřebě 5 litrů/100 km

objevil dlouhodobě neřešený nedostatek, a sice v souvislosti s příspěvkem na náklady spojené se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením. Vláda ČR se snažila vyřešit nemožnost uznání nákladů z důvodů překážky na straně zaměstnavatele, které vznikaly v souvislosti s nemocí COVID-19, nicméně tento problém se netýká pouze roku 2020, nýbrž se může vyskytnout kdykoli a v menší míře a na menším území. V případě postižení živelnou pohromou či jakýmkoli zásahem vyšší moci, nemá následně zaměstnavatel možnost tyto náklady jakkoli uplatňovat jako způsobilé k uznání pro účel daného příspěvku. Vláda by toto mohla vyřešit systémově tím, že by výjimky formulovala obecně a následně je nechala schválit ve formě zákona.

Dalším dlouhodobě neřešeným problémem je stav, kdy zaměstnavatelé, kteří mají podepsanou smlouvu s ÚP ČR o uznání zaměstnavatele na chráněném trhu, zaměstnávají osoby zdravotně postižené opakovaně na dobu určitou, a to na kratší dobu, např. deset měsíců. Z mého úhlu pohledu se toto jeví jako účelové obcházení smyslu ZoZ, jež má zajistit zaměstnatelnost zdravotně postižených osob. Nezřídka se stává, že zaměstnavatel zaměstná osobu se zdravotním postižením, která dokončila např. povinnou školní docházku před patnácti měsíci, v pracovním poměru právě na deset měsíců a následně ji již nezaměstná. Pro takovou osobu se jedná o vážnou komplikaci, neboť nemá odpracovaných dvanáct měsíců v posledních dvou letech před zařazením do evidence uchazečů o práci a nelze ji započíst ani náhradní dobu přípravy k práci neboť byla po dokončení školní docházky v evidenci uchazečů, a ztrácí tak nárok na případnou podporu v nezaměstnanosti. Tento problém by mohl být vyřešen jednoduchou podmínkou pro zaměstnavatele, který žádá o příspěvek na úhradu nákladů spojených se zaměstnáváním osob zdravotně postižených tím, že by příspěvek byl poskytován pouze při uzavření pracovní smlouvy nejméně na dvanáct měsíců.

Ke konci září 2020 vyšlo prohlášení MPSV ČR o vládou schváleném návrhu na zvýšení horní hranice příspěvku na úhradu

nákladů spojených se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením o 800,- Kč, a to již s účinností od 1. října 2020 tak, aby bylo možné tento příspěvek poskytnout již za 3. čtvrtletí roku 2020. Výše maximálního příspěvku by měla činit 13600,- Kč. Bohužel se opakovaně pozapomíná na osoby zdravotně znevýhodněné, kdy se příspěvek na jejich zaměstnávání nezvyšuje od samého počátku, kdy byl znovu zaveden. Výše příspěvku na náklady souvisejících se zaměstnáváním osob zdravotně znevýhodněných od 1. ledna 2015 činí beze změny maximálně 5000,- Kč, zatímco maximální příspěvek na náklady souvisejících se zaměstnáváním zdravotně postižených osob pobírajících invalidní důchod byl k 1. lednu 2015 ve výši 8000,- Kč. V rámci zachování proporcionality by tak bylo na místě horní hranici příspěvku na úhradu nákladů spojených se zaměstnáváním osob zdravotně znevýhodněných rovněž zvýšit, a to na částku 8500,- Kč.

V šesté kapitole jsou zmiňované především daňové výhody pro osoby se zdravotním postižením a jejich zaměstnavatele. I zde by bylo vhodné po čase valorizovat částky slev na daních tak, aby odpovídaly v čase výkonnosti národního hospodářství. To může být provedeno zákonem buď jednorázovou změnou výše slev na dani, anebo systémovou změnou vyjádřenou v návaznosti alespoň na vývoj inflace, případně na výši průměrné mzdy. Výše slev na dani pro poživitele invalidních důchodů je totiž s účinností od 1. ledna 2010 stále ve stejné výši.

Na závěr bych ještě rád poukázal na neutěšený stav u osob se zdravotním postižením ve vztahu k dávkám hmotné nouzi v případě, kdy mnohá města ve snaze zamezit obchodování s chudobou, vyhlásí bezdoplatkovou zónu na celém svém území. Tím zamezí osobám se zdravotním postižením jakémukoli přestěhování do jiného místa na svém území, neboť by ztratily nárok na předmětnou dávku. Města by v takovém případě měla jasně definovat výjimky pro osoby se zdravotním postižením tak, aby nebyla krácena jejich práva na nárok

na dávky v hmotné nouzi, neboť jejich existence je často na nich závislá.

V závěru jsem poukázal na problematické oblasti v sociálním zabezpečení v jednotlivých kapitolách na základě poznatků z vlastní praxe a navrhnul jsem řešení, které by odstranily některé nedostatky a vedly by ke změnám v systému sociálního zabezpečení a v dalších souvisejících oblastech práva.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- Právo sociálního zabezpečení, Kristina Koldinská, Petr Tróster a kol., 7. vydání., vyd. C.H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-692-0
- Zákon o sociálních službách: Komentář, Petr Mach a Eva Janečková, 1. vydání, vyd. Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7552-246-7
- Daňové zákony 2020, Hana Marková, vyd. GRADA Publishing, a.s., 2020, ISBN 978-80-271-1333-0
- Zdravotní pojištění zaměstnavatelů, zaměstnanců a OSVČ 2020, Tomáš Červinka, 10. vydání, 2020, nakl. ANAG, ISBN 978-80-7554-263-2

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- www.mpsv.cz
- www.cssz.cz/web/cz/invalidni-duchod
- www.cssz.cz/web/cz/duchodova-statistika
- www.uradprace.cz/web/cz/davky-pro-ozp
- www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-peci
- www.uradprace.cz/web/cz/zamestnavani-ozp
- www.nsssoud.cz

3. Seznam použitých právních předpisů

- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném a účinném znění
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném a účinném znění
- zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v platném a účinném znění

- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném a účinném znění
- zákon č. 424/2000 Sb., o zaměstnanosti, v platném a účinném znění
- zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, v platném a účinném znění

4. Seznam použité judikatury

- Rozhodnutí NSS ze dne 4. prosince 2013, č.j. 6 Ads 61/2013–34
- Rozhodnutí NSS ze dne 2. dubna 2014, č.j. 3 Ads 50/2013–32
- Rozhodnutí NSS ze dne 8. března 2017, č.j. 6 Ads 285/2016-38
- Rozhodnutí KS v Brně ze dne 29. dubna 2019, č.j. 34 Ad 4/2018-6

5. Seznam ostatních zdrojů

- osobní jednání ve věcech Příspěvku na péči, Příspěvku na mobilitu a Příspěvku na zvláštní pomůcku, průkazu ZTP s pracovníky krajské pobočky ÚP ČR Ústeckého kraje, kontaktní pracoviště v Ústí nad Labem a Teplice v Čechách
- osobní jednání a konzultace na Odboru dopravy majetku magistrátu statutárního města Ústí nad Labem ve věci zajištění parkovacího místa v místě trvalého pobytu
- osobní jednání ve věcech důchodového pojištění pro invalidy na Okresní správě sociálního zabezpečení v Ústí nad Labem
- osobní jednání a konzultace s pracovníky krajské pobočky ÚP ČR Ústeckého kraje, kontaktní pracoviště Ústí nad Labem – Aktivní politika zaměstnanosti, pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením v oblasti chráněného trhu práce
- odpovědi ÚP ČR na sdělení informace dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném a účinném znění

Abstrakt v ČJ

Zabezpečení osob zdravotně postižených a jejich podpora

V rigorózní práci popisují základní životní situace, do kterých se osoba se zdravotním postižením může v průběhu svého života dostat, způsob jejich zajištění ze strany státu v oblasti sociálního zabezpečení a jejich podporu v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti, a v neposlední řadě výhody, které jsou jim poskytovány ze strany státu a ostatních soukromoprávních subjektů tak, aby nebyly vyčleňovány ze společnosti nad míru obvyklou ostatním osobám.

Ve druhé kapitole je popsán systém důchodového zabezpečení osob se zdravotním postižením v oblasti invalidních důchodů. Zaměřují se na podmínky pro vznik, změnu a zánik nároku na invalidní důchod a na jeho výplatu. Řízení o těchto nárocích je popsáno v následujících podkapitolách.

Třetí kapitola je věnována zabezpečení osob se zdravotním postižením, a to Příspěvku na mobilitu a Příspěvku na zvláštní pomůcku. Jsou zde obsaženy podmínky pro vznik, změnu a zánik nároku na příspěvky a na jejich výplatu, jakož i další práva a povinnosti příjemců těchto dávek. Následuje popis řízení, ve kterém dochází k rozhodování o příslušných nárocích. V neposlední řadě popisují podmínky pro získání průkazu ZTP, resp. ZTP/P a výhody s tím spojené. Závěr kapitoly je pak věnován vybraným benefitům držitelů průkazu ZTP, resp. ZTP/P.

Ve čtvrté kapitole zmiňují problematiku závislosti osoby na péči jiné osoby a s ní spojeným Příspěvkem na péči, dávky sociální péče, jejímž účelem je závislé osobě ulehčit zvládání základních životních potřeb, které by bez pomoci jiné osoby sama nezvládala. Součástí je i popis rozdělení do stupňů závislosti dle míry závislosti osoby a jejím postižení. Stejně jako v předchozích kapitolách, i zde je popsáno potřebné řízení pro vznik, změnu a zánik nároku na dávku a na její

výplatu.

V páté kapitole se zaměřuji na podporu osob se zdravotním postižením v oblasti zaměstnanosti, zejména na chráněném trhu práce. Aktivní podpora zaměstnavatelů v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením je žádoucí s ohledem na začleňování postižených osob do společenského života.

Šestá kapitola obsahuje další výhody pro osoby zdravotně postižené, zejména podporu díky poskytovaným daňovým výhodám, a to přímo osobám se zdravotním postižením tak i jejich zaměstnavatelům. V závěru kapitoly jsou zmíněné výhody v oblasti sociálního a zdravotního pojištění pro tyto osoby.

V závěru práce jsou shrnuty některé poznatky z praxe s návrhy jak je řešit ve prospěch systému sociálního zabezpečení, stejně tak ve prospěch osob se zdravotním postižením.

Klíčová slova :

sociální zabezpečení

osoby zdravotně postižené

invalidní důchod

dávky pro osoby zdravotně postižené

chráněný trh práce

Abstrakt v AJ

Welfare of people with disabilities and their protection

In rigorous work, I describe the basic living situations that a person with a disability can get into over the course of their life, the way they are secured by the state in the area of social security and their support in the area of active employment policy, and not least the benefits that are afforded to them by the state and other private-law entities so that they are not excluded from society beyond what is usual for other persons.

The second chapter describes the disability pension scheme for people with disabilities. My focus is on the conditions for the creation, alteration and cessation of entitlement to an invalidity pension and its payment. The procedure for these claims is described in the following sub-chapters.

The third chapter is devoted to the security of people with disabilities, the Mobility Allowance and the Special Aid Allowance. The conditions for the creation, alteration and termination of entitlement to contributions and to their payment, as well as other rights and obligations of recipients of such benefits, are included here. The following is a description of the proceedings in which the respective claims are decided. Last but not least, I describe the conditions for obtaining a ZTP card, respectively. ZTP/P and the benefits associated with it. The chapter's conclusion is then devoted to the selected benefits of ZTP card holders, respectively. ZTP/P.

In chapter four, I mention the issue of a person's dependence on another person's care and the associated Care Allowance, a social care benefit designed to make it easier for a dependent person to cope with basic living needs that they would not be able to cope with on their own without the help of another person. It also includes a description of the division into dependency levels according to the person's

dependency rate and disability. As in previous chapters, the necessary procedure for the creation, alteration and extinction of entitlement to the benefit and its payment is described here.

In chapter five, my focus is on supporting people with disabilities in employment, particularly in the protected labour market. Active support for employers in the employment of people with disabilities is desirable with a view to integrating disabled people into social life.

The sixth chapter contains other benefits for people with disabilities, in particular support thanks to the tax benefits provided, directly to disabled people as well as their employers. At the end of the chapter are those social and health insurance benefits for these individuals.

The work concludes by summarising some of the lessons learned from the practice with suggestions on how to address them for the benefit of the social security system, as well as for the benefit of people with disabilities.

KEYWORDS :

social welfare

people with disabilities

disability pension

benefits for the disabled

protected labor market